

# (unknown project)

## Chronicon Salernitanum

[Page 1]

Anno ab incarnatione Domini quingentesimo septuagesimo quarto incepit regnum Ytalie occupari per reges Longobardorum. Quorum primus vocabatur Alboin, qui regnavit ann. 3, menses 7. Cleph regnavit ann. 5. Authari crinutus ann. 9. Agilulfus regnavit ann. 22. Adebaldus crinutus ann. 10; iste primum calciavit osam Particam. Arioaldus regnavit ann. 10. Rottari regnavit ann. 13, menses 6. Rodoaldus regnavit menses 4. Aripert regnavit ann. 9. Grimoald regnavit ann. 9. Bertharit regnavit ann. 14. Cunipert regnavit ann. 14. Liutpert regnavit ann. 2, menses 7. Aripert alter regnavit ann. 12. Anspran regnavit menses 3, dies 5. Liutpran regnavit ann. 33. Hilpran regnavit menses 8. Rachis regnavit ann. 5, menses 3. Aystolfus regnavit ann. 7, menses 6. Desiderius regnavit ann. 15, menses... 10. Et sic complentur ann. 201, in quibus prefati viginti reges regnaverunt in regno Italie, prout particulariter superius denotatur. Quo tempore capta fuit Papia, et incarnacio Domini nostri Iesu Christi eo tempore ibat ann. 775. Post vero predictos viginti reges pervenit dominium regni Italie ad Carolum imperatorem, succedentem regi Desiderio supradicto, secundum quod in antea plenius enarrabimus; qui Karolus imperator fuit ex genere regum Francorum infra scriptorum, qui regnaverunt in Francia ante prefatum imperatorem Karolum per tempora infra scripta, videlicet

[Page 2]

Pipinus senior regnavit in Francia ann. 27. Karolus regnavit in Francia ann. 27. Pipinus et Karolus magnus reges in Francia ann. 10. Pipinus regnavit ann. 27. Karolus et Karolus magnus regnaverunt ann. 4. Karolus imperator, de quo prediximus, regnavit in Ytalia ann. 38, imperavit ann. 7. Pipinus in Ytalia imperavit ann. 24. Ludovicus imperavit ann. 25. Lutharius imperavit ann. 30. Ludovicus imperavit ann. 28. Karolus imperavit ann. 6. Karolus imperavit ann. 8. Guido imperavit ann. 6. Lanbertus imperavit ann. 4. Ludovicus imperavit ann. 2. Verlengarius ann. 22. Uvo rex ann. 20. Lutharius ann. (2). Verlengarius ann. (11). Octo imperator augustus ann. (6). Octo imperator augustus ann. (21). Octo imperator (12). Il Anno ab incarnatione Domini quingentesimo sexagesimo octavo principes ceperunt principari in principatu Beneventi, quorum primus vocabatur Zotto, qui sedit ann. 20. Arechis sedit ann. 50. Ayo filius eius sedit ann. 1 et menses 2.

Radoaldus sedit ann. 5.  
Grimoaldus sedit ann. 25.  
Romoald filius eius sedit ann. 16.  
Grimoaldus sedit ann. 3.  
Gisulfus frater eius sedit ann. 14.  
Romoaldus filius eius sedit ann. 26.

[Page 3]

Audelaius sedit ann. 2.  
Gregorius sedit ann 7.  
Godescalcus sedit ann. 3.  
Gisulfus sedit ann. 14.  
Liuthprandus sedit ann. 8, menses 3.  
Arechis sedit ann. 29, menses 5.  
Grimoaldus filius eius ann. 18.  
Grimoaldus alter storesayz sedit ann. II, mensem I et dies 10.  
Sico exul de civitate Spoletina sedit ann. 12 et menses 2.  
Sicardus filius eius sedit ann. 6, menses 10..  
Radelchis sedit ann 11.  
Radelgarius filius eius sedit. ann. 3, menses 3 et dies...  
Adelchis frater eius sedit ann. 24, menses 6.  
Gayderis filius supradicti Radelgarii ann. 2, menses 6, dies 19.  
15 Radelchis filius supradicti Adelchis sedit ann. 3, menses 8, dies 21.  
Aio frater eiusdem Radelchis ann. 6.  
Ursus filius predicti Aionis ann. 1.  
Postea dominaverunt principatu Beneventi ann. 4 Sabbaticus  
stratigo et Georgius patricius, Greci, qui tunc in tempore preherant  
in Apulia pro parte inperatoris Constantinopolis.  
Guido marchisis tenuit postea prelatum principatum ann. 1  
menses 8.  
Radelchis princeps sedit ann. 1.

Residente in apostolica sede Zacharia papa, qui ob reverencia  
principis apostolorum continuo inclinatus in universo Ytalie  
populo viginti annorum spacio pacem et concordiam ordinavit,  
Karolus magnus filius Karoli Francorum regis, presentis vite relinquens  
gloriam atque potestatem terrenam, ad beatum Petrum apostolorum principem  
devotus cum aliquantis suis advenit fidelibus, seseque eidem Dei  
contulit apostolo, atque in spirituali habitu se fore spondens permansurum  
clericatum iugum ab eodem sanctissimo suscepit pontifice. Et inter alia multa  
dona optulit beato Petro apostolo et ante confesionem eius arcum argenteum  
maiores pens. libras septuaginta; et post aliquantum temporis ad  
beati Benedicti, quod Aquinensium finibus situm est, perfectus est  
monachus, in quo et sanctam finire vitam iure professus est iurando.  
Ipsius itaque temporibus Rachis Longobardorum rex ad capiendam civitatem  
Perusiam sicut cetera Pentapoleos oppida vehementi profectus est cum  
indignacione, quam et circundans, fortiter expugnabat. Hoc audiens sanctissimus

[Page 4]

papa continuo spe divina fretus, assumplis aliquantis ex suo clero  
necnon et optimatibus, quantocius ad eandem perrexit civitatem, impensisque  
eidem regi plurimis muneribus atque opido eum deprecans, opitulante  
Domino ab oppressione ipsius civitati eum ammovit. Cui et salutifera  
predicans, Deo aiutore, valuit animum eius ad spirituale studium  
inclinare; et post aliquantos dies idem Ratehis rex relinquens regalem  
dignitatem, devote cum uxore et filiis ad beati Petri principis apostolorum  
(coniunxit) limina; acceptaque a prefato sanctissimo papa oracione, clericusque  
effectus, monachi indutus est habitu cum uxore et filiis. Regnavit  
denique annos quattuor, menses novem; fuit Longobardis pius  
atque amabilis, et multa per singulos homines dona largitus est.

Post hunc in regnum est elevatus Aystulfus, vir per omnia  
astutissimus et ferox. Per idem tempus Euthicius Romanorum  
patricius se Aystulfo tradidit, simulque Comiaculum atque  
Ferraria seu et Istria pugnando optinuit. Per idem tempus  
invidia diaboli Stephanus papa Romanus inter Longobardos et  
gens Francorum, Allamannorum, Burgundiorum superseminavit  
zizania, hoc ordine quod inferius declaramus. Igitur dum isdem  
Stephanus papa iam fatum Longobardorum regem immensis vicibus,  
innumerabilia tributis munera, [precare] deprecaretur pro gregibus sibi a

Deo commissis et perditis obibus, silicet pro universo exarchato Ravenne, dum ab eo nichil de hac re optinere cerneret, per quendam peregrinum suas misit litteras Pipino regi Francorum, nimio dolore huius provincie inherente conscriptas. At tunc eciam inter alia verba dicendum dirigit, ut suos hic Romam ipse Francorum rex mitteret missos, per quos ad se eum accessere fecisset.

Et dum valide ab eodem Longobardorum rege civitates et provincia Romanorum opprimerentur, subito coniunxit missus iam fati regis Francorum, nomine Doctigrangus abbas, per quem misit in responsis, omnem voluntatem ac petitionem predicti pape adimplere; et postmodum alios missos familiares eius coniunxit. Cumque a Longobardis, ut prelatum est, antiqua Romana urbs et castra universa distringuerentur, ita eciam ut et Cicanensem castellum, quod colonorum sancte Dei ecclesie existebat, usurparet; quo

[Page 5]

peracto, ipse papa Stephanus propter nimium amorem Urbem deserit, ut ad Aystulfum regem properaret, secutique sunt plures Romanorum vel ceterarum civitatum populi flentes ululantesque; nequaquam eum penitus ambulare sinebant. Qui videlicet sanctissimus vir sese in Dei virtute et protectione beatorum principum apostolorum (conferens), laboriosum arreptus est iter, assumens secum sacerdotes, procures eciam et ceteros clericorum ordines, necnon et ex militia optimatibus. Igitur coniungente eo fere quadragesimum miliarium Longobardorum finium, in una nocte signum in celo magnum apparuit, quasi globus igneus, a parte australi declinans a Gallie finibus in Longobardorum partes. Itaque unus ex isdem Francorum missis, scilicet Aucharius dux, quantocius procedens, Ticino eum prestolatus est. Cum vero appropinquasset iam factus papa civitatem Papiam, direxit ad eum sepe factus rex Aystulfus missos suos, obtestans eum nulla penitus racione auderet verbum illi diceret petendi Ravennantium civitatem, exarchatum ei pertinens, vel de reliquis rei puplice locis que ipse vel eius predecessores Longobardorum regis invaserant. Ille vero ita ei misit in responsis, asserens, quod per nullius trepidacionis terrorem sileret. Coniungente vero eo Papiam in civitatem, et predicto regi presentato, plura illi tribuit munera, et nimis eum obsecratus est atque lacrimis profusus eum petiit, ut dominicas quas abstulerat redderet oves et propria propriis restitueret, sed nullo modo apud eum impetrare valuit. Predicti vero Francorum missi imminebant fortiter apud eundem rex Aystulfum, ut prefatum papam pergere Franciam relaxaret. Ad hec convocans iam dictum papam interrogavit, si eius Francie properandi esse voluntas. Quod videlicet ille nequaquam siluit, sed suam illi propalavit voluntatem. Unde ipse rex (ut) leo dentibus fremebat; pro quo et diversis vicibus suos satellites ad eum clam misit, ut illuc minime pergeret. Quod dum ille fortiter restitisset, absolutus est ab eo; Papia movens, suum Franciam profectus est iter. Et post eius absolucionem adhuc nitebat Longobardorum rex, a predicto itinere eum deviare, quod minime ipsum papam latuit.

Unde et cum nimia celeritate, Deo previo, ad Francorum coniunxit clusas; quas ingressus cum his qui cum eo erant, confestim laudes omnipotenti

[Page 6]

Deo reddit, et ceptum gradiens iter, ad venerabilem monasterium sancti Christi martyris Mauricii, in quo et constitutus erat pariter se cum Francorum rege conveniri, in quo et aliquantis demorantes diebus; ubi Ambrosius primicerius febre correptus defunctus est. Audiens vero isdem Pipino rex eiusdem pontificis adventum, nimis festinanter in eius advenit occursum una cum coniuge, filiis eciam et primatibus. Pro quo et non pauca milia filium suum Karolum in occursum ipsius pape direxit cum aliquibus ex suis optimatibus, ipseque in palacio suo in loco qui vocatur Ponciana, ad fere trium milium spacium, descendens de equo, cum magna humilitate terre prostratus, una cum sua coniuge, filiis et optimatibus eundem iam fatum papam suscepit, cui et vice stratoris usque in aliquantum locum iusta eius sellarem properavit. Tunc predictus pontifex cum omnibus suis extensa voce gloriam (et incessabiles) laudes omnipotenti Deo ferens, usque ad prefatum palacium pariter cum iam dicto rege omnes profecti sunt. Mox ibidem beatissimus papa prefatum christianissimum regem lacrimabiliter deprecatus est, ut per pacis federa causam beati Petri et rei puplice Romanorum disponeret. Qui de presenti iureiurando eidem beatissimo pape satisfecit, omnibus eius mandatis et ammonicionibus sese totis nisibus

obaudire, et uti (illi) placitum fuerat, exarchatum Ravenne et rei publice iura seu loca redderet modis omnibus.

Pipinus iam dictus rex cum ammonitione, gratia et oracionis ipsius pontificis absolutus, in loco qui Cariciaco appellatur pergens, ibique congregans proceres cunctos regie sue potestatis, et eos tanti patris sanctam ammonicionem imbuens, statuit eum eis, que simul Christo favente una cum eodem beatissimo papa decreverat perficeret. Interea rex Aystulfus a Karolum magnum fratrem benignissimi Pipini regis, a monasterio beati Benedicti, in quo devote per evolutum temporis spacium monachice degebat, dyabolicis enim suasionibus suadens, Francie provinciam obiciendum atque adversandum causam redemptionis sancte Dei ecclesie rei publice direxit; dumque illuc coniunxisset, nitebatur omnino et vehementi decertabat sancte Dei ecclesie causas subvertere, iusta quod a prefato Aystulfo regi fuerat directus. Sed propiciante Domino, minime valuit sui germani, christianissimi Pipini regis Francorum, in hoc firmissimum cor inclinare; potius autem comperta Aystulfi regi versucia, tota virtute isdem Pipinus rex profexus est decertare, ut sicut pridem iam fato spoponderat pontifici. Tunc pari consilio hisdem papa cum denominato rege consilio inito iusta id quod

[Page 7]

prefatus Karlomagnus Deo se voverat monachicam degere vitam, et in monasterium eum illuc Franciam collocaverunt; ubi et post aliquantos dies divina vocacione de hac luce migravit. Porro Pipinus rex direxit suos missos Aystulfo, Longobardorum regi, pro pacis federa et proprietate sancte ecclesie restituendi, atque bis et tercio iusta sepefati pape ammonicione eum deprecatus est, et plura ei pollicitus est munera, ut tantummodo propria restitueret ecclesie. Set ille, peccato imminente, obedire distulit. Ad hec isdem Francorum rex atrocissimi Aystulfi nequaquam valeret quomodo saxeum mollire cor, generali contra eum decrevit facere monitionem. Et dum iam fere medium itineris spacium Francorum exercitus graderentur cunei, rursum ipse Pipinum regem demum sevissimo Aystolfo regi dirigit dicendum, si quo modo potuisset vel sero tandem eius sedare seviciam, et propria propriis redderet absque humana sanguinis effusione. Sed ipse rex Aystulfus onimodis fortiter resistebat. Inter que erat Pipinus rex simulque cum pontifice iamdicto dirigens idem Aystulfi regis, per omnia divina misteria et futuri examinis diem coniurans atque obtestans, ut pacifice sine ulla sanguinis effusione propria sancte Dei ecclesie rei publice Romanorum reddidisset. Sed sublimitate eius obsistente, nequaquam acquiescere valuit. Potius autem ex contrario minas et indignaciones prefato pontifici et Pipini regi (vel) cunctis Francis direxit. Tunc fisus in omnipotentis Dei misericordia antefatus Pipinus rex iter suum profectus est, premittentes ante suum occursum validissimos ex suis proceribus et cum eis exercitales viros ad custodiendum proprias Francorum clusas; ibique coniungentes, remoti residebant propria regis prestolantes adventum. Audiens itaque audax ille Aystulfus, paucos fuisse Francos illos qui ad custodiam propriarum advenerat clusarum, fidens in sua ferocitate subito aperiens clusas, super eos diluculo cum pluribus irruit exercitibus. Sed iustus iudex Dominus victoriam paucissimis illis tribuit Francis, et multitudinem illam Longobardorum superantes trucidaverunt, ita ut ipse Aystulfus rex fugam arreptus, vix ab eorum evadere potuisset manibus, et usque Papiam civitatem absque armis fugam arripuisset; in qua et pre timore Francorum aliquantis retrusit. Ipsi vero Franci introeuntes clusas, cuncta fossatum Longobardorum post peractam cedom abstulerunt

[Page 8]

spolia multa auferentes. Coniungens vero Francorum rex Pipinus, sequipes eciam eius et antefatus papa, usque ad muros civitatis Papie utrique venerunt; quam et obsidentes aliquantos dies, viriliter eum Francorum exercitus constrinserunt. Tunc predictus papa Pipinum sepefatum deprecatus est, ut eciam amplius malum non proveniret, neque sanguis effunderetur christianorum. Ad hec Pipinus, Francorum rex, eiusdem patris audiens adimplens monicionem, Dei dilectam pacem inientes atque in scripto federe pactum affirmantes inter Romanos, Francos et Longobardos; et obsides Longobardorum idem Francorum rex abstulit. Spopondit ipse Aystulfus cum universis suis iudicibus sub terribile fortissimo sacramento, atque in eadem pacis federa per scriptam paginam affirmavit, se illico redditurum civitatem Ravennantium cum diversis civitatibus. Et post hoc ad invicem segregati sunt. Sed ille Longobardorum rex incedens, quod iureiurando promisit reddere abstulit.

Cumque ipse papa Stephanus Romam cum suis pervenisset, universus sexus et etas Deo gratias agentes clamantes et dicentes: Venit pastor noster, et post (Deo) salus nostra! Post aliquanta temporum spacia furore vehementi repletus rex ille Longobardorum Aystulfus, non solum ea que promiserat minime adimplevit, cum universo regni sui Longobardorum populo Romanam advenit urbem, quam et trium mensuum spacia obsedens atque ex omni circumdans parte, cotidie fortiter eam expugnabat, omnia extra urbem ferro et igni devastans atque funditus demoliens consumpsit, ut Romanam capere potuissent urbem. Nam et multa corpora sanctorum effodiens, eorum sacra misteria abstulit. Castrum itaque illum Namiensem, quem pridem reddiderat, a iure beati Petri abstulit. Hec dum gesta fuissent, Stephanus papa per marinum iter suos ordinans et Franciam dirigens missos una cum quodam religioso viro Guamerio nomine, et per ordinem omnia referens Pipino Francorum regi. Ad hec vero Pipinus rex, de quo diximus, fervore fidei motus, iterum cum Dei virtute generalem faciens mocionem, Longobardorum partes coniunxit, et clusas funditus eorundem evertit Longobardorum. Coniunxerunt itaque in Romana urbe imperiales missi, Georgius scilicet et Iohannes, directi ab predicto Francorum rege; quos suscipiens iam fatus papa, eisdem mocione Francorum prelati regis nunciavit, quod quidem illi dubium habuerunt credendi. Et adherens eis missum apostolice sedis, iter arripuerunt, et pergens marino itinere quantotius Marsiliam venerunt;

[Page 9]

in qua ingredientes, didicerunt iam predictum Francorum regem Longobardorum fines fuisset ingressum. Itaque unus ex ipsis, Georgius nomine, prenomiatum Francorum assecutus est regem; quem in finibus Longobardorum non procul a Papia repperit civitatem, et nimis eum deprecans atque plura spondens, tribuit imperialia munera, ut Ravennantium urbem (vel) cetera eiusdem exarchatus civitatis et castra imperiale tribuens concedere dictionem. Sed ille rex Francorum taliter dedit responsum:

Quomodo alienare talia potero, ut non pro alia re quam pro sancto Petro certamen gessui?

asserens et hoc, quod nulla cum thesauri copia suadere valeret. Predictum vero imperiale missum ut ad propria remearet dixit; qui et sine effectum Romam coniunxit.

Dum vero Francorum rex Papiam obscidens constringeret civitatem, tunc Aystulfus, rex ferocissimus Longobardorum, ut veniam illi tribueret, et quo prius contempserat conscriptas in pacti federe redderet civitates, se modis omnibus profexus est redditurum. Et denuo confirmato anteriore pacto, qui per elapsam octava indicione. Inter partes provenerat, restituit ipsas prefatas civitates, addens et castrum qui connominatur Comiacum de quibus omnibus receptis civitatibus donacionem in scriptis apostolice sedis commisit possidendas. Aystulfus rex, de quo promisimus, regnavit annos 7, menses 5; fuit audax et feros, et ablata multa sanctorum corpora ex Romanis finibus, in Papia construxit eorum oracula; ubi et monasterium virginum et suas filias dedicavit. Idemque et fecit monasterium in fines Emilie, qui dicitur Mutina, loco qui nuncupatur Nonantula; per eius cognato, abbate Anselmo, virorum cenobium fundatum est; necnon sibi proiectas provincias, ad sacra monachorum cenobia multa est dona largitus; sed valde dilexit monachos et in eorum est mortuus manibus.

Tunc Desiderius quidam (dux) Longobardorum, qui ab eodem rex Aystulfo Tusie in partes erat directus, audiens, prefatum obisse Aystulfum, ilico agregans ipsius Tuscie universum exercitum multitudinem, regni

[Page 10]

Longobardorum arripere nisus est fastigium. Huius persona dispectui habens Ratehis, dudum rex et postmodum monachus, germanus prefati

Aystulfi, sed et alii plures Longobardorum optimates cum quo eundem Desiderium spernentes, plura trasalpium vel cetera Longobardorum exercituum multitudinem aggregantes, ad dimicandum contra eum profecti sunt. Ad hec prefatus Desiderius obnixè predictum pontificem Stephanum deprecatus est sibi auxilium ferre, quatenus ipsam regalem valeret assumere dignitatem, spondens iureiurando, omnem predicti pontifici adimplere voluntatem, insuper et rei publice se redditurum professus est. Tunc isdem pontifex, inito cum suis consilio, Paulum suum germanum atque Christoforum consiliarium in partes Tuscie ad predictum Desiderium misit; cum quo loquentes, confestim per scriptam paginam hoc quod spoponderat Desiderius terribili iuramento firmavit. Hoc vero peracto statim suum missum predictus papa Stephanus misit, exortatoriis litteris prefato Rachiso vel cunte genti Longobardorum direxit, properans et Fulradus venerabilis abbas cum aliquantis Francis in auxilio ipsius Desiderii. Sed et plures exercitus Romanorum, si necessitas exigerit, in eius disposuit occurri adiutorium; et suffragantibus predicti pontificis Deo receptis precibus, ita omnipotens Deus disposuit, ut sine ulla animarum periclitacione antefatus Desiderius per iam dicte coangelice pape cursum eandem quam ambiebat adsumeret regalem dignitatem. Dum vero hec agerentur, direxit missum suum prefatus pontifex, et abstulit (de) ipsis civitatibus, quas se predictus Desiderius rex reddere promiserat.

Cumque per viginti et octo annos placite Longobardos rexisset, omnis tunc Ytalie finibus (quievit populus). Tantum in inicio sui regni Spolitini et Beneventani revelles fuerunt; qui hiemis tempore cum suo exercitu pergens, per pugna ad suum reduxit servitium. In prefati Desiderii regis temporibus floruit in artis gramatica dyaconus Paulus, qui fuit ortus ex Foroiulanensis civitas, parentibus secundum seculi dignitatem

[Page 11]

non infimis, et ille precelsus atque carus ab ipso rege et ab omnibus erat, in tantum ut ipse rex in omnia archana verba consiliarium eum haberet. Per idem tempus Pipini filius Karolus sua filia sibi in matrimonium sociavit; et aliam prefatum regem; habuit filiam, cui nomen Adelperga fuit, que nuptui tradidit Arichis Beneventanus dux. Sed de predicto Paulo, unde fecimus mencionem, licet inculto sermone aliquid de gestis eius huic historie intexere cupio; et ut predictum est, ab omnibus erat dilectus, et merito proinde ei concessit gratiam Christus, ut ab omnibus amaretur. Et quomodo homo cum exosum habere poterat, qui erat a Christo dilectus? Sed dum iniqua cupiditate Longobardi inter se consurgerent, quidam enim e proceribus Longobardis clam legacionem mittunt Karoli, Francorum regi, quatenus veniret cum valido exercitu et regnum Italie sub sua ditione optinere, asserentes, quia istum Desiderium tyrannum sub potestate eius traderet vinctum, et opes multas cum variis indumentis auro argentoque intestis in suum committeret dominium. Quod ille predictus rex Karolus talia cognoscens, cum Francis et Alemannis, Burgundionis necnon et Saxonis, cum ingenti multitudine Italiam properavit. Postquam Italiam rex Karolus venit, rex Italie Desiderius a suis quippe, ut dudum diximus, fidelis callide ei traditus fuit, quod ille vinctum suis militibus tradidit, et ferunt alii, ut lumine eum privasset. Atque ipse Karolus rex totius Italie rex est firmatus; solus dux Arichis Beneventi iussa eius contempnens, pro eo quod capiti suo preciosam deportaret coronam. Ut comperit talia rex Karolus, valde est iratus, atque nimirum iusiurandum asseruit dicens:

Nisi septem quod manu gesto Arichis percucio pectus, vivere nolo.

Ipse de quo prediximus Paulus bis denique regi Karoli mortem molitus est pro sui regi Desiderii fide; cumque talia regi Karoli delata a suis fidelis fuissent, diutius toleravit propter minium amorem quo eum diligebat. Sed dum tercio talia perpetrasset, eum coinprehendi iussit atque in medium introduci.

[Page 12]

Dic mihi, inquiens,

diacone Paule, pro qua re bis terque inferre  
nostre eminencie morte molitus es?

Ille ut erat magnanimis,  
audacter ei responsum reddidit:

Fac quod factururus es, quia  
veritatem dico et falsum ex ore meo de hac re nil profero! Fui  
quippe fidelis quondam Desiderii regis, et ipsa fides apud nos  
actenus manet.

Cumque in patulo omnibus assistentibus proceris  
taliam protulisset verba, cum iurgio suis militibus precipiens,  
qualiter eum sine mora privarent manibus. Sed dum ministri  
dicta impleret vellent, ipse piissimus rex pro nimium amorem  
quo diligebat eum et propter sagacitatem eius alta trahens  
suspiria, et in voce erupit: Eu pro dolor, inquit,

quo modo  
ianus eius abscidimus, ubi tam elegantem scriptorem reperire  
valemus?

Assistentes denique ut prediximus proceres necnon  
et optimates qui eum exosum abebant propter quondam ut  
diximus regi Desiderii fidem, in hunc modum responsum dederunt  
quia:

Si hunc diaconum, o rex, illesum sinis abire,  
regnum tuum stabilitum minime habebis.

At rex talia depromit  
verba: Mihi, inquit, dicite quid exinde vobis comparet. At illi  
dolosa voce dixerunt:

Illico evellantur eius oculi, ut nec sedulas  
nec litteras contra vestra dignitati nec contra vestrum imperium  
actenus peragat manibus.

Cumque severitatem simulque et  
duriciam suis militibus cerneret, sese valde perturbavit, cogitans,  
qualiter eum de iam dicta penuria liberaret, adiciens:

Ubi tam  
industrissimum atque preclarissimum (poetam) necnon et historiografum  
invenire queamus?

His dictis, optimates eius ipsius  
receptis obedire maluerunt, adnectentes, ut in insulam quoddam  
missum in exilium, diu illic cruciaretur; quod factum est.  
Dumque vinctum, ut prediximus, in insula deveniret exilium,  
diu illic nempe est cruciaretur. Sed ipse Paulus veritas, que  
Christus est, secutus, veritas eum per magnam suam potenciam  
mirabiliter liberavit. Nam quidam homo qui sepiissime eius famulatui

repedavit. Cumque nunciatum fuisset principi Arichis, magno gaudio est repletus, eo quod multis ante temporis formam eius cernere optaret, atque ex ore eius dulcia verba in archana sui pectoris informaret. Ilico non paucis e suis proceribus cum equitibus in eius misit occursum. Cumque honorifice Beneventum introyssent, super collum eius ipse piissimus princeps ruens, flebat plane pre gaudio et eum osculabat. Ipse de quo iam diximus Paulus a quondam sui domini filiam venit atque uxorem iam fati principi, Adelperge nomine, de qua iam supra diximus, humiliter se subdedit adiciens:

Sum fraudatus a genitore tuo  
piissimo; non me fraudavit Dominus de suis natis; insuper et  
ostendit mihi tuas sublimissimas proles.

Ipsa principissa piissima  
inter dicta verba doliter flebat.

Arichis de quo prediximus piissimus princeps, familias (equosque), variis indumentis dapesque ei habundanter tribuit, atque in suo palaccio eum morari iussit, et crebissime de liberalibus disciplinis cum eo sermocinabat. Cumque illis (de) divinis scripturis invicem colloquerentur, insaciabili pectore ipse, princeps quippe gerebat. Et dum de fatus Karolus sermo fuisset exortus, ipse Paulus inter alia verba sermonem nempe talem prorupit:

Isdem de quo nunc prediximus Karolus, quantum  
illico conicere valui, cum ingenti exercitu est super te venturus.

Quod ille (taliam) audiens, Beneventum simulque et eius filias muniens secessit Salernum, quod est valde munitissima atque preclarissima et opes dapesque sufficienter habundat, et proinde eam ipse princeps mirabiliter ampliavit propter eius tuictionem. Rex de quo iam diximus Karolus Gallorum, Saxonum, Alemmannorum, simulque et Longobardorum Burgundiorumque validum movens exercitum, cum ingenti ira civitates Arichis subiectas invadere est conatus. Quod dum Arichis audiens, nimis exterruit,

[Page 14]

in tantum ut muros iam dicte civitatis in altum mirabiliter elevaret, et per finibus Beneventanis suos missos mittentes, quatenus ad eum accersiret omnes preclarissimos antistites. Qui eum ad predictum principem antistites properarent, eos in secreto palacio introduci iussit, et per semet ipsum illuc gradiens, sicuti mos erat ipsius, subnixo vultu ab eis poposcit benedictionem. Qua peracta benedictione, ipse princeps taliter prorupit in vocem:

Eia beatissimi patres, iniamus consilium, qualiter e  
nostris finibus nefandum Karolum evellamus.

Et consilium  
inierunt, quatenus iram eius sevissimam blandirentur. Tunc singuli episcopi ciliciis sunt induti, humilibus vehiculi asellis sunt superpositi, profecti sunt obviam ei; cumque simul carperet iter, nichil aliud nisi oracioni vacabant. Dum Capuam properarent ipsi iam fati antistites, statim Vulturum fluvium celeriter transmearunt. Quidam homo eorum dixit:

Bene veniant domini  
mei; ubi pergitis?





At illi responsum reddiderunt dicens:

Ad  
magnum regem Karolum cupimus properare.

Ipsa homo eorum  
dixit:

Videte, quia ipse cum suo exercitus in locum qui Garilianus  
nuncupatur applicuerunt.

Illis quippe cum ingenti cursu  
(ibidem) pervenire maluerunt. Sed iam eum in hac parte fere  
duodecim miliaria cum suo exercitu applicantes reppererunt, et  
non procul ab eius castra de asinis se eiecerunt, et singulis  
clerici ante se unusquisque cum ferulis incedere iusserunt. Quod  
dum a longe ipse rex talia cerneret, admiratus est valde, cumque  
a suis relatum fuisset, quod Beneventani episcopi essent, ipse  
rex dixit:

Pro quam rem adveniunt Beneventani antistites, cum  
ipsi suo principi coronam in capiti iam detulerunt?

Inter dicta  
verba presules eius approximaverunt atque in faciem super  
terram se prostraverunt. Rex itaque ut erat pius, bis terque ut  
surgerent dixit; cumque cum pavore surrexissent, rex taliter eos  
est allocutus: Video pastores sine oves. At illi, accepta fiducia,  
taliter verba predixerunt: Lupus venit et dispersit oves. Ipse

[Page 15]

rex cum iurgio ait: Quis est lupus? Illi nichil metuentes,  
responderunt dicentes: Tu es ipse. Ipse piissimus rex ut eorum  
vidit audaciam, dulcia verba eis depromit:

Licet infelix, (ex)  
sacra unda renatus sum, et a Christi nomine christianus vocor, et  
signum crucis sepiissime meum munio corpus, et vos pro qua  
(re) me appellatis lupus?

Unum ei e dictis episcopis, David  
nomine, qui erat ex Beneventana urbe, sagaci relatione in hunc  
modum respondit:

Ne indigneris, domne imperator, si loquor. Non  
inferimus vestre dignitati iniuriam, si bestie vos comparemus,  
(quia) sicut lupus discerpens predam quam accipit, sic nimirum  
si fores venturus dominus noster Samnium, similiter ad instar  
lupi discerpes christianorum corpora.

In quo tractatum introduxit  
plane personam Domini loquentis imperatori:

Ego te ex  
ultimum imperator feci, ego tibi exercitum inimici tui tradidi,  
is ego tibi copias quas ille adversum te exercitus sui preparaverat  
dedi; ego inimicum tuum in potestatem tuam redegi, ego de  
semine tuo super solium regni tui constitui, ego te triumphator  
sine labore feci, et tu de meis fidelibus, quem olim meo  
sanguinem acquisivi, triumphare cupis?

Imperator interea cum se sagaci racione superatum cerneret,  
et aditum evadendi minime inveniret, excusacionem ei  
inferre molitus est adnectens:

Ceptum iter linquere quomodo  
valeo, qui iusiurandum nuper asserui, nisi sceptrum quod manum  
gesto Arichis percucio pectus, vivere nolo?

Cui episcopus  
Salernitanus, cui nomen Rodepertus fuit:

Audi me, benignissime  
imperator. Ipse tetrarcha Herodes, qui tunc Iudaico populo  
preerat, quando ad mensam ebriosus cum suis satellitibus  
recumbebat, et introducta sua privigna saltando ei complacuit,  
die itaque illa iusiurandum pollicitus fuerat Herodes dare idem  
puelle quicquid postulasset; numquid non fuerat melius iuramentum  
spernere quam capud sancti Iohannis ascidere?

Ad  
hec imperator: Nempe melius. Idem episcopus:

Et si melius,[Page 16]

quomodo eum imitare malis?

Respondit imperator tranquillo  
animo:

Quid faciam exinde, evidencius seriatimque mihi celerius  
pande.

Cui omnes episcopi dixerunt:

Facimus, ut ipsum  
sacramentum perficias sine ulla dampnifica res, et Arichis vestre  
dicioni sistere facimus, ut que Deo vovisti, in ipso perficias.

Necdum verba ipsius antistites adhuc expleverat, ipse rex obans  
quippe et cum magna alacritate eorum effavit:

Ut dixistis  
perficite, quia dum nunc ex ore vestro sermo processit, ita gaudio  
sum repletus, ut putet me subito renovatum.

His dictis, statim  
exinde sunt moti, atque simul gradiens pervenerunt ad quadam  
ecclesiam, quod non procul a Capua urbe sita erat. At ipsi  
episcopi:

Hac quippe nocte, domne imperator, hic quiescamus,  
et crastina die quod diximus dudum vestre dicioni adimplemus.

Tunc magis magisque est letus; putat adipiscere quod cupierat.  
His dictis, diei iam fuerat cursum expletus. Postera namque die  
surgente idem rex, ad se iussit antistites vocare. Cumque vocati  
venissent, obans accipiens, blandis eos sermonibus alloquens ait:

Quod usque nunc quippe spondistis, celerius ad finem usque  
perducite.

Statim illi dixerunt:

Sequaris nos, domnus noster,  
et nunc quod desiderat ostendimus confidenter.

Illico de throno  
in quo residebat exiliens, cum ipsis pariter properabat. Ipsi  
denique iam sepe fati episcopis in quedam ecclesiam vocabulum  
sancti protomartyris Stephani eum perduxerunt, atque ut mox  
ipse rex introgrederet exflagitabant. Cumque ecclesiam cum  
ipsis pariter (et) cum suis procures aliquantis ingressi fuissent,  
veniam ut mos erat ei ad Domino poposcebat. Oratione completa,  
conversus ad episcopos dixit:

Quod iam plane perendim  
eminencie nostre promisistis, nunc demonstrate; asserens, quod  
Arichis, de quo nuper diximus, inter omnes meos optimates  
magnatem illum habeo et honorem a parte nostre potestati[Page 17]

optinendum tribuo; unum est quod quero, ut armiger meus unus  
miliarius fiat.

Denique ipsi episcopi cum magno pavore ingentem  
effigiem Arichis in angulo ipsius ecclesie depictam ostenderunt.  
Itaque, aversa facie, rex cum ingenti ira taliter prorupit  
in vocem:

Vosne estis, qui usque nunc illusio simulque et  
yronia de me gessistis? Amplius iam non sinat facere; tantum  
quod dixistis perficite; sin autem, in exilium vos Galliam mittam.

At illi perterriti, sed tamen fisi in Domino, dixerunt:

Quod dignitati vestre nuper promisimus simulque nimirum et  
implevimus; minas tuas non pavemus; fac quod factururus es;  
non dicimus Galliam, sed si velis nos mitte Africam.

Hisdem  
rex dixit:

Lutum mihi spondistis ostendere aut hominem?  
formam hominis aut colores variis?

Ad quod responderunt:

Ne irascaris, domne imperator. Nam sic eum vocitabant omnes qui aderant in familia sua, quia preciosam coronam in suo prorsum capite gerebat. Imperator quippe omnimodis non dici potest, nisi qui regnum Romanum preest, hoc est Constantinopolitanum. Reges Gallorum nunc usurparunt sibi talem nomen; nam antiquitus omnimodis sic non vocitati (sunt). Interim ad istorie ordinem redeamus, ad verbum quod supra quippe inchoabimus:

Arichis non est luttus? Numquid non dicitur in Genesi: 'Creavit Deus hominem de limo terre?' Numquid non est varius, post carnem vermis, post vermis pulvis? Tantum si placet, ut diximus, in formam eius, hoc est in picturam eius, quod Deo vobisti adimpe; nam propriam eius effigiem omnimodo non videbis nisi in examinis diem.

Cumque ex omni parte se superatum cerneret, cum ingenti ira super illam imaginem venit, et septum quod manu gerebat illius imaginis percuciens pectum, et coronam quam depictam in capite gerebat disrumpere fecit, addens hoc:

Sic evenit omni qui super se ponit quod ei licitum non est.

Tunc prostrati episcopi in faciem super terram, eumque adoraverunt, adicientes, ut pacem inibi pariter firmarentur. Ipse benignissimus rex audiens ammonicionem tantorum patrum,

[Page 18]

firmam pacem iniens atque in scripto federe pactum affirmans inter Beneventanos et Francos, et obsides Beneventanorum simulque et Grimoalt, Arichis filius, isdem Francorum rex fecit abstollere. Cumque talia patrassent, ad invicem sunt sequestrati; episcopi arva repedaverunt sua, et ipse rex cum suo exercitu reversum est itinere quo venerat. Tantum unum eminentissimus (vir) e suis proceribus Salernum (misit), quatenus federa pacis firmarent, et obsides, ut iam diximus, ab ipso Arichis princeps acciperent.

Qui dum properasset Salernum cum suis non paucis fidelibus, ipse de quo iam diximus Arichis cum magno apparatu eum suscipiens, sicuti nunc subsequens sermo declarat. Tunc Arichis exercitus copiam adunare fecit, quatenus ipsum missum honorifice et cum magna sublimitate reciperet, et diverso habitu variisque instructos armis ante oculos legatorum apparerent. Nam in scale ipsius palatii adolescentes hinc inde astare fecit, qui gerebant in manibus sparvarios cum ceteri huiusmodi avibus; deinde iuvenes astare fecit floridam etatem habens, et ipsi alii accipites et huiusmodi manibus [a///p/s] gerebant; quidam enim ex his ad tabulam ludebant. Idipsum hinc inde, ut diximus, canos spargens astare fecit, deinde senex undique circumstans cum baculis in manibus, inter quos ipse princeps in trono aureo in eorum residens medium. Cumque urbem ipsum legatum cum suis appropinquassent, non paucis e suis proceribus in eorum misit occursum. Sed dum eorum approximassent, putaverunt, ut ipsum principem inter eos essent, et inter sese sciscitabant, qualis esset forma ipsius, ut eum penitus adoraret. Sed dum eorum responsum est, quod illic minime esset, gradierunt simul, et dum sunt urbem ingressi, statim palaccio adierunt; cumque ad scalas iam dicti palatii pervenissent, reppererunt adolescens, quod dudum diximus, hic inde accincti astaret. Quod dum talia

[Page 19]

legati cernerent, putaverunt, ut illic ipsum principem convenirent. Sed responsum est: In antea perambulate! Dum paulisper alium in locum devenirent, cum aliis indumentis iuvenes floridas

etates habens reppererunt hic inde astaret, iam omnimodo putans, ut inibi esset. Responsum est: In antea pergite! Cumque admirati in antea paululum properarent, invenerunt iam canos spargens cum variis indumentis. Iam pro certo estimantes intentosque oculos imagine illius videre cupiens. Sed responsum est: Ite in antea! Dum properassent in aulam in qua ipse princeps erat, cernerunt ibidem astaret senex venusta forma habens, et ipsum Arichis in throno aureo in medium eorum residentem. Mox quippe ipse princeps de aureo quem resedebat throno exiliens, cumque ut invicem se adorare. Adiungeret, ac arte eum delusit, sceptrum quod manu gerebat proiecit protinus. Ipse legatus, ut vidit, mox subnixo vultu eum elevavit atque ipsius principi detulit, eumque pronus adoravit, asserens:

Non sicut audivimus vidimus, sed plus plane vidimus quam nuper audivimus.

Cui denique ipse princeps Arichis ad vesperam diversos cibos, vina quoque precipua variaque poccionum genera transmisit, atque in regia aula eum cum suis, fidelibus morari iussit.

Alia nempe die ipse princeps visitandi causa ad eum veni eumque percontari cepit de eius sospitate. Cui ille:

Melius  
numquam aliquando meminit m esse quomodo sum nunc.

Et videns autem omnem sapienciam Arichis, et palacium quod hedificaverat, et cibos mense eius, et habitacula servorum, et ordines ministrancium, vestesque eorum et pincernas, miratus est valde, adiciens:

Verus est sermo quod audivi in harba mea super sapiencia tua et super gloria tua, et non credebam narrantibus mihi, donec per memet ipsum veni, et vidi oculis meis, et probavi quod media pars mihi nunciata non fuerit.

His dictis, ipse Arichis suum filium, ut diximus, Grimoalt cum aliis obsides dedit, atque dona ei plurima est largitus. At illi vale facientes principi, laboriosum iter aripuerunt. Ferunt plane nonnulli, quod ipsum sepe dictum Karolum in legati formam se transformasset, ut audita Arichis

[Page 20]

magnitudo cernere potuisset, et ipsum legatum quem supra diximus Karolus fuisset.

Igitur Grimoalt dum devenisset cum suis Papiam, cum gaudio ab ipso rege exceptus est, moratusque est apud eum temporibus multis. Ipse [se] predictus Arichis erga Dei precepta sese coartabat, atque creberrime pauperibus elemosinam condonabat. Factum est, ut una die ex more quidam presbyterum proprio hore clamaret, quatenus pro sua delicta mitissimum agnum mactaret. At ille, postposita verecundia, mox ecclesia est ingressus, missamque quamvis fedatus canere cepit. Mox altithronus Dominus suum angelum e celo cum spongiis misit eumque abluit, et nullus nisi Arichis cernere potuit. Sacrificium ex more peracto, sordes quod angelus detulerat super eum ingecit. Princeps presbyterum iam fatum ante suum optutum venire iussit, eumque delicacius percontavit de re que acciderat. At ille seriatim licet clam omnia enodavit, qualiter cuiusdam viri feminam strupasset, et non lotus sacrificium licet non dignus Deo offeruisset. At ille contenstans eum, ut nullo modo huic rei assensum daret. Vir

ille, cuius mulier fedata fuerat, omni nisu decertabat, quatenus presbyterum illum extingueret; unde non modice ab ipso principe est obiurgatus, interminans, si occisurus fore, ille et domus sua igne esse cremandus. Quid multa dicam? Quadam die clam super eum venit, fortique hictu percussit et in terram mortuum stravit. At princeps ex improvisu virum illum cum uxore et liberos, clausa domus, licet non recte gessisset, igne cremari fecit. Uxor illius pregnant erat, vicinaque partui dedit sine ossibus filium, ut patenter daretur intelligi, misericordiam sine discreccione haberet, sicut suus natus carni habebat et tamen fortitudinem obmiserat, unde penitencia sine mora poposcit. Et quemammodum misericordia sine discreccione nil valet, sic ille infantulus sine ossibus minime valuit.

Quedam mulier virum proprium abebat et cum alio viro se commiscebat. Factum est, ut una nocte una cum alieno in

[Page 21]

dolo suum virum proprium stranguillaret, et idipsum ingenti voce emitteret, inquit ad suos:

Surgite, quia meus vir apoplexia  
est nimirum extinctus.

Dum ex more vicini et consanguinei circumquaque altrinsecus flerent, cum magno obsequio ad sepulcrum usque perducitur, eumque humarunt: dum ad aures principis pervenissent, ut non propria morte fuisset extinctus, statim comprehendi virum illum qui mulierem defuncti fedaverat iussit, et in verbis talia promit:

Nisi extimplo quod clam  
iessisti nobis enodaveris, ilico nimirum morieris!

At ille quod nequiter gessit, omnia propalavit. Princeps idem alta trahens suspiria, tandem in voce erupit, inquit ad suos:

Virum histum  
comprehendite, eumque super mortuum facie ad faciem dixtriccius colligate; et quid exinde Redemptor humani generis iudicaverit, intimate.

Quo peracto, tercia die indagare iussit, quid exinde fuisset factum. Tunc reppererunt virum illum qui fuerat stranguillatus desuper stratum et ore naresque sui perentori corrasas. Proinde huic istorie conscripsimus, ut fideles mulierem halienam omnimodis caveant et ulcio divina cautissime metuant.

Quidam illo in tempore patriarcha Constantinopolim preerat, vir bonus et iustus, sed hoc carnalis amore nimirum fedatus, in tantum ut neptem suam quasi eunuchus in domo propriam haberet, eamque undique insignis vestimentis fulciret. Ille patriarcha morti approximavit; atque omnibus suum nepote qui videbatur commendavit. Dum obisset, una omnes illa, qui erat femina cunctis nescientibus, presulem elegerunt. Prefuit illorum ferme unum et semis annum. In tempesta noctis quando sopore corpora fexa premuntur, malignus spiritus ante stratum ubi Arichis dormiebat sese obduxit, et voce emisit asserens:

Quid  
agis Arichis?

At ille dum insolito clamore aures innecteret, idem  
diabolus:

Propalabo tibi, quid egi. Constantinopolitani nimirum[Page 22]

feminam habent, ideoque (populus) terre illius sui Redemptoris  
detinetur iram.

Et hec dicens abscessit. Idem princeps statim  
suos Constantinopolim apochrisarios direxit, et cuncta que ei  
diabolus propalabatur aperuit. Illi vero curiosius indagarunt, et  
qualiter per Arichisum promulgatum fuerat reppererunt, et tunc  
pestis ipsa quievit.

Interim protelata verba omnimodis homittamus et stilum  
ad propositam rem revocemus. Ipse de quo premisimus Arichis  
cum regnasset annos viginti et novem et mesibus sex, iam etate  
maturus apud Salernum placida morte quievit, atque iusta  
ecclesiam Dei genitricis sedis ipsius est humatus. Per idem  
tempus, ut diximus, sancte ipsius ecclesie Ropertus episcopus  
preerat, qui ab amore tancti viri super tumulum eius eiusque  
uxoris et filiis cameram instruere fecit. Fuit etiam vir mitis  
audasque et aprime liberalibus disciplinis imbutus, et ut iam  
diximus, hanc civitatem undique munivit atque in ea. Mire  
magnitudinis immo et pulcritudinis palacium construxit, et  
ibidem, in aquilonis parte ecclesiam in honorem beatorum Petri  
et Pauli instituit, que, ut aiunt, olim asilum Priapis fuisset, et  
ipse princeps idolum ingens illic invenisset ex auro fabrefactum,  
inde ipsam ecclesiam deaurante. Sufficiant que (de) Arichis  
eiusque prolis effavimus; nam sepe dictus Paulus in loco ubi  
eorum corpora requieverunt, plenissime eos versibus illustravit,  
quod nos huic ystorie inserere fecimus.

Ut retro traham stilum, aliquid inter plura, qualiter sepe  
a dictus princeps gerebat, fidelibus innuam, ut prelati sepiissime  
exemplum teneant et subiectis omnimodis gaudeant. Ipse de quo  
premisimus Arichis erga Dei cultura sese crebrissime coartabat,  
et undique prospera illi Dominus condonabat. Nam Argibos  
potenti dextera superavit et fugam nimirum compulit ire; qua  
peracta victoria, non in elaccione est ductus, sicuti tyranni  
assolent facere et ad deteriora perveniunt, sed Creatori suo, qui

[Page 23]

conterit bella, immensa gratia exhibebat; idipsum inopes et debiles  
diverso habitu induebant, cibariaque habundanter nimirum  
tribuebat; et Redemptor mitissimus vires necnon et gloriam  
libenter illi largiebat, et sua arva illesa optinebat, et omnes sub  
sua dictione letabant et exultabant.

Enodare fidelibus volo, qualiter omnipotens Deus, antequam  
ad dignitatem perveniret principalem, ei ostendit, qualiter  
honorem vigoremque cederet. Nam quadam die dum cum suo  
principe in ecclesia beati protomartiris Stephani, que sita est in  
veterrima urbe Capua, - ab imperatore, Elene filio, Constantino  
eamque in honore omnium apostolorum dedicari decrevit, licet  
postea a beatissimo Germano, eidem episcopo urbis, collatas ab  
imperatore reliquias beati protomartiris Stephani necnon et beate  
Agathe virginis, proinde eam in honorem protomartiris Stephani  
vocari iussit; - et ut diximus, dum in eadem ecclesia, Longobardorum  
sicuti mox est, cum pugionibus accinti altrinsecus  
introyssent, et unusquisque Deum indesinenter oraret, sic ille  
adolescens Arichis: Miserere mei, Deus labiis impressis canere  
cepit. Cum venisset ubi dicitur: Spiritu principalis confirma me,



ilico spatham illius contremuit, acsi quislibet illam concuteret.  
Ille vero, oratione completa, cum pavore seriatim suis collactaneis  
enodavit. Unus ex his qui erat sapiencior ceteris, talem  
sermonem erupit:

De hac instabili vita minime es, quantum  
mihi videtur, processurus, quam ad dignitatem principalem  
Dominus te perducatur.

Quod postea annuente Deo a catelam  
Longobardorum probavit eventus. Dum dux nomine Liudbrandus  
fuisset extinctus, una omnes Arichisum principem acclamabant,  
quapropter ad principalem dignitatem honorifice illum  
videlicet asciverunt. Nam non ut assolent plurimi per pecuniam  
et per pollicitaciones plurimas optinere nimirum honorem, sed

[Page 24]

cunctis uno agmine coacti, licet non a se sed ab illo qui dixit:  
Ubi duo vel tres congregati fuerit, ibi sum in medio illorum,  
illum principem sublimarunt.

Hec de plurimis pauca dixisse sufficiat; nunc que a  
diacono Paulo, eleganti viro, prolata sunt, minime omittamus,  
sed huic ystorie enucleatim inserere faciam.

Lugentum lacrimis populorum roscida tellus

Principis hec magni nobile corpus habet.

Hic namque in cunctis recubans celeberrimus heros,

Prepollens Arichis, ho decus atque dolor!

Tullius ore potens cuius vix pangere laudes

Ut dignum est posset, vel tua lingua Maro.

Stirpe ducum regumque satus, asenderat ipse

Nobilior generis culmina celsa sui,

Formosus, validus, suabis, moderatus et acer,

Facundus, sapiens, luxque decorque fuit.

Quod logos et phisis moderansque quod ethica pangit,

Omnia condiderat mentis in arce sue,

Strenuus eloquii divini cultor et index,

Pervigil in lacrimis tempora noctis agens,

Anteibat iuvenes venatu, viribus, armis;

Flaminibusque ipsis famina sancta dabat.

Ter binis luxtris pátrie sic rexit abenas,

Fluctibus ut lintrem navita doctus agit.

Solliciteque tñret pacis servavit amator,

Consilio cautus, providus atque sagax;

Cum natis proprium nil ducens tradere censum,

Insuper et patrie promptus amore mori.

Mestorum solamen erat, solamen egentum,

Hos satagens verbis, hos relevare manu.

[Page 25]

Ornasti patriam doctrinis, moenibus, aulis;

Hinc in perpetuum laus tua semper erit.

Tu requiesque tuis portusque salusque fuisti,

Gloria, delície, tu generalis amor!

Heu mihi! quam subito perierunt omnia tecum

Gaudia, prosperitas, paxque quiesque simul!

Planctus ubique sonat; te luget sexus et etas

Omnis, et anie omnes tu Benevente doles.

Nec minus excelsis nuper que condita muris,

Structorem orba tuum, clara Salerne, gemis.

Apulus et Calaber, Vulgar, Campanus et Umber,

Quosque Siler potat Romuleusque Tíbris,

Quique bibunt Arariin te flent Histrumque Padumque,

Extimus adfinis, seu peregrina falans.

Tam felix olim, nunc namque miserrima, coniux,

Regali in thalamo quam tibi iunxit amor,

Eheu perpetuo pectus transfixa mucrone,

Languida membra trahens, te moribunda dolet.

Viderat unius hec nuper funera nati,

Ast alium extorrem, Gallia dura, tenes!

Huic gemine nate vernanti flore supersunt,

Solamenque mali, sollicitusque timor;

Has cernens reddi vultus sibi credit amatos;

He ne preda fiant, fluctuabunda pavet.

Solatur tantos spes hec uteumque dolores,

Quod te pre meritis nunc paradysus habet.

O regina potens, Virgo genitrixque Creantis,

Prosit ei huc sacro membra dedisse lari.

Vixit autem quinquaginta tres annos; obiit septimo Kal. Septembris,

anno ab incarnatione Domini 787, indictione 9. Ex

domna Adelperga principissa filios Romoald, Grimoald et

Gisifum, Theoderada et Adelchisam.

[Page 26]

Item alios versus, que super tumulum Romoald, filiis  
Arichis, repperibimus.

Alta ruit subito Beneventi gloria tristis,

Quam tenet hic tumulus, ve tibi Barda cohors!

Hic Arichis dormit magni pulcherrima prolis,

Unica spes patrie, murus et arma suis,

Cuius fexa patris bene iam virtute senectus

Tuta regebatur, tucio matris erat.

Hic novus a multis Arichis vocabatur herilis,

Moribus et forma consilioque vigens;

Grammatica pollens, mundana lege togatus,

Divina instructus nec minus ille fuit,

Religione patrem equiperans matremque pudore,

Illius eu tristes quos male flamma cremat.

Subditus ad mortem dulcisque parentibus usque,

Nullus plus voluit amplius aut potuit.

Ceu Abraham genitor Ysaac, sic iste peregit,

Oblatus tacuit, iussa parentis agens.

Traditus ob patrie populi cunctique salutem,

Se opponens voluit pro pietate mori.

Obbius occurrit regi innumereque falangi,

Munivit fines, o Benevente, tuos.

Tu placida regis sedasti mente furorem,

Obruta Gallorum te ira loquente fuit.

O Romuald, mitis ductor, sine felle suavis,

Terrea liquisti, regna superna tenes.

Terreno verbis placuisti quam bene regi!

Celesti melius huic sine fine places.

Hoc lacrimans cecini David ego flevile carmen

Presul, cui semper te sine velle mori est!

Vixit annos viginti quinque; depositus est duodecimo kalendas

[Page 27]

Augustas principante patre anno tricesimo, indictione percurrente

decima.

Referunt multis, quod properante rex Karolus Campanie finibus, statim, ut diximus, ipse Arichis obvia ei presules misit cum ipsum Romuald, qui fastigium cum patre principatui optinebat; sed valde nimirum ab ipsis presulis ipse rex fuerat oratus, ut ipsum Romoald suo patri transmitteret, et Grimoald, aliud suum filium, libenter acciperet; quod ille, ut ferunt, audito ammonicionem tantorum patrum, talia fieri dixit. Sic denique illo redeunte, et Grimoald, ut dudum diximus, illuc properante, sicuti iam quippe superius declaravimus.

Cumque talia patrata fuissent, Beneventanorum popuius, qui

suis ductoribus semper fidelis extitit, nunciandum protinus Karoli regi mittunt, ut cicius Grimoald Beneventum mitteret, ut principatum, quod suo patre ammiserat, ipsum nempe exciperet. His auditis, rex statim ut a se cicius Grimoald venire dixit. Cum vero venissent ante suis aspectibusque astaret, ipse rex ut erat benivulus, cum magna mesticia ei dixit humili voce:

Ut mihi relatum  
est, tuus pater mortuus est.

Ille ut erat sacax nempe strenuusque,  
in hunc modum regi responsum dedit:

Domne piissimeque  
imperator, quantum prorsus conicere valeo, sospes est pater  
meus, et gloria eius vigeat, et opto, ut vigeat per secula cuncta.

His auditis, rex taliter quippe eum est allocutus:

Vere  
tuus genitor ex hac iam luce subtractum est.

Idem Grimoald:

A die, domne imperator, qua huc sub vestri dicioni allatus sum,  
nec genitor, nec genitris, nec ullus quippe ex meis stigmatibus  
abui, nisi te rex.

Proceres quippe qui ante eius sistebant optutibus,  
nimium collaudabat strenuitatem eius,'asserentes:

Dignum  
est, ut Samnitum ducatum istius Grimoald dicioni perveniat.

Cumque rex aures innecteret in sermones quod effaverat suis  
fidelibus, conversum ad Grimoald eum taliter est allocutus:

Dic  
mihi, inquires, Grimoald, vis arva tua repedare?

Qui ait:

[Page 28]

Domine, volo. Idem rex:

Et si mabis, unum quod a te quero,  
nostre eminencie iusiurandum promitte, ut statim dum Salernum  
fueris ingressus, muros eius a fundamento diruas et ad solum  
usque perducas; sic facies et Cumse simulque et Aggerentie.

Quod ille nimirum iusiurandum spopondit omnia esse facturum.

Ipse sepe dictus rex equos familiasque atque dona plurima  
est ei largitus, eumque Beneventum misit, ammonens, ut ei qua

spoponderat fide servaret. At ille vale faciens regi, cum suis fidelibus iter arripuerunt. Sed ipse rex e suis fidelibus duos preclarissimos cum ipsum Grimoald viros misit, Autharim (necnon) et Paulipert, ut quemadmodum sue dignitati, sic per omnia illius fidem servaret, et idem Grimoald ut eminenciores atque cum honore eos in sua patria optinere, et domos prediaque plurima eorum dicioni tradere, et ex nobili genere eorum puelle copularent.

Dum simul, ut diximus, carperet iter, pervenerunt in Beneventanorum finibus non procul a Capuana urbe. Sed antequam Vulturum fluvium transmearent, immensam Longobardorum plebs in occursum eius venerunt, atque cum gaudio est ab eis exceptus. Qui dum catervatim Beneventum properassent, promiscui sexus fere miliarium unum ab urbe exierunt, cum ymnis et canticis Deo gratias referentes, idipsum adnectentes:

Veni pastor  
noster et post Deo salus nostra.

Dum urbem fuisset ingressus, statim Dei genitricis ecclesiam adiit, atque in faciem in pavimento se extensum prostravit, et veniam ab ipsa Dei genitrice exflagitabat. Cum paucos a Beneventanis illuc detinerentur dies, Salernum venit. Sed dum Salernitanis fuissent cognitum, repente ex urbe egressi sunt; tam virorum quamque et feminarum omnis sexus omnisque etas ei obvia exierunt fere miliarium unum cum ymnis et canticis, dicens:

Veni domine veni, qui proprium tuum corpus  
[Page 29]

non est veritus pro tuis ovibus tradere.

Atque in hunc modum simul reiterabant voces. Cumque urbem Salernitanam fuisset ingressus, ilico Dei genitricis adiit ecclesiam, atque ab ipsa eiusque prolem veniam poposcebat. Super sepulchrum veniens patris fratrisque, multum illic flevit. Cum veniret vero palacium cum suis proceribus, illic cum magno gaudio simul sunt epulati. Dum vero talia patrata fuissent, ipse de quo iam diximus princeps cunctos suos optimates accersiri iuxit, quatenus prorsus quod dudum regi spoponderat panderent. Sed dum optimates talia nimirum cognovissent, conturbati sunt valde, adiciens:

Quomodo  
tam preclarissima (civitas) ad solum usque, sicut tu domine asseris, ducimus, que, ut melius scis, tuus nuper piissimus genitor mirabiliter ampliavit?

His auditis, princeps ad instar sui genitori blanditer alloquens eos:

Aliud facere nequeo, quia iusiurandum regi asserui omnimodis talia adimplere.

Dum optimates illius voluntati obtemperare mallent, taliter proruperunt in verbis:

Dominus noster est; quod bonum quippe et utile tuis comparet oculis facito.

At ille: Eamus, inquit,

in locum qui  
Veteri nuncupatur, et plus tutissima civitas quam ista est, inibi  
construamus.

Cumque cum suis proceris illuc, (ut) diximus, carperet iter,  
locumque ipsum undique circumspiceret, famulis suis precipiens  
hinc inde muros edificare; et statim revertens Salernum, et electa  
manus cum valido exercitu (Cumsam) pergit, et locum, qui erat  
tutissimus sine muro, muris illic inventis disruptit, ut civitas  
omnimodis diruta esse videretur. Deinde Aggerenciam venit  
eamque funditus diruit et ad solum usque prostravit; sed ea plus  
melius quam ipsa vetustissima fuit, in locum alium edificavit.  
Nam non procul ab ipsa civitas mons ingens erat, in quo  
ascendens eumque vehementer illustravit; cumque oculis ipsius

[Page 30]

placuisset, ibidem construere civitas dixit; quod mox talia  
inchoarunt, atque ipse princeps ibidem et per Apulie finibus est  
demoratus, donec ipsa civitas ad culmen usque perduxit. Deinde  
Kalabrie finibus perambulavi; dona simulque et magna exenia  
sunt ablata.

His ita gestis, callem nimirum que reliquerat iterum  
repedavit; cumque venisset Salernum, dum portam ipsius civitati  
cum suis egrederentur, ipse princeps alta trahens suspiria,  
tandem in voce prorupit:

Civitatem hanc preclaram quomodo  
linquimus? quia, quantum conicere valeo, illa que cepta est,  
callem ipsius scopulis plena est, et nec honeratum veiculum nec  
plaustrum illuc ducere valemus; et quid exinde peragam nescio,  
utrum illam perficiam, et ista in qua nunc degimus, diruam?

Quibus unus e Longobardis ad hec ita respondit:

Quid donum  
mihi dat dominus meus, sic faciam, ut ista civitas (inlesa) semper  
maneant, et quod regi spondisti adimpleas.

Ad hec princeps:  
Pete quod vis. At ille:

Nichil aliud peto, nisi ut protinus det  
mihi varium indumentum, quod olim tuus genitor in pascali  
festivitas utebatur.

Idem princeps:

Difficile postulasti res,  
attamen si perficis quod prompsisti, ego te induam ipsum.

Tunc ipse nimirum ut erat consilio sagax, taliter prorsum dedit  
respondum, ait:

Ipsam murum ab oriente, qui est situs iusta  
Faustini rivum, protinus diruamus, quia nempe machina quod  
nos petraria nunccupamus, ibidem valde videtur esse contraria,  
eo quod ipsa terra ultra Faustini rivum eminet muro; et hac  
parte paululum murum ipsum construamus, et omnimodis iam  
ab hostibus (ab) hac parte metu nil habemus. Ipsum aliud murum  
qui est ad occidua parte, ultra ipso priore statim murum hedificemus,[Page 31]

et est tutamentum contra marinos hostes. Et tunc  
denique quod dudum regi prompsisti, omnimodis videtur esse  
completum.

Tunc omnes qui aderant mirati sunt valde, quod  
tam salubre consilium cicius potuisset repperiri, et protinus idem  
princeps indumentum deferri iussit. Cumque eum deferisset ante  
suum optutibus quidam eius famellus, ilico ipse princeps eum  
tulit atque sicut promiserat, eumque induivit. Nam quod ex ore  
eius semel procedebat, nullatenus introrsus rediebat; premia non  
captans, sermone immobilis extans.

Cumque fuissent patrata talia, ipsa quod inchoarunt,  
operari desierunt, et hac preclarissima civitate quod vir ille  
magnificus dixerat, omnimodis adimplere studuerunt, et Deo  
tuente, inlesa usque nunc actenus manet. Ipse ut diximus  
Grimoald ad instar sui genitori undique muniri civitas ista cepit  
atque a parte australi antemuralem fecit. Fuit vir mire fortitudinis,  
consilio cautus, cor denique capax. Et quid multa referam?  
Erat promptus ad omne bonum. Sufficiant de Grimoald pauca que  
diximus. Nam quidam illorum cognitus et per omnia probabilis  
amicus plenissime acta que in hoc mundo gesserunt versibus  
illustravit, quod nos huic historie scribere curavimus:



Magnus erat princeps Arichis, lux vestra salusque,  
Restituenda Deo hic sua membra dedit,  
Necnon et Romoald, ipsius maxima prolis,  
Sub patre iam princeps hic requiescit humo.  
Vir quoque magnificus Grimoald famosior illis  
Hic scitus est princeps inter utroque loco,  
Sensus eloquiis et formam scribere laudis  
Cuius non poscit pleniter ulla manus;  
Gloria magnificus, de Longo - maxime - bardis,  
Precelsa e quorum stirpe superstes erat;  
[Page 32]

Regali genere existens ab utroque parenti  
,Transcendunt (cuius) gesta sed alta genus.  
In terris pollens, nimium pulcherrimus armis  
Spes iam Samnitis certa salutis erat;  
Mirandus specie, sed plus mirabilis actis,  
A puero micuit promptus ad omne bonum.  
O dolor immensus! pro ultime dampna ruine,  
Que gens Bardorum fraude subacta tulit!  
A patre pro patria directus regibus obses,  
Placavit patriam funus ad usque patris.  
(L)...

...  
(D)...

...  
(Premia non captans, sermone immobilis extans)

...  
(R)...

...  
(I)...

...  
(N)...

...  
Cum Danahis vellum felici sorte peregit,  
Finibus et pellit belliger ipse suis.  
Extera regna sibi tribuenda pace subegit;  
Dilectus cunctis terribilisque fuit.  
Pertulit adversas Francorum sepe falangas,  
Salvavit patriam sed Benevente tuam.  
Sed quid plura feram? Gallorum forcia regna  
non valere huius subdere colla sibi.  
[Page 33]

O quam longinquo fuerat dignissimus evo,  
De quo tantus erit tempus in omne dolus,  
Post casum infaustum quod regna Latina ruentem  
Ipse sue gentis spes requiesque fuit.  
Terrenas gazas numquam servabit amando,  
Sed mox captivis indigenisque dedit.  
Itala, Romana, Illirica, Hebrea, Afla, Pellasga  
Morte tua princeps (gens) sine fine dolet;  
Mors tibi non nocuit, sed nos linquendo peremit,  
Dulcis alumne, tua quos tenet atra dies.  
Vixisti septem, (bis ternis floridus annis),  
Sed cunctis seclis laude perempnis eris.  
Sint satis hec breviter de te prolata legenti,  
Plenus laude tua illic) quia mundus adest.

Igitur Grimoald postquam tenuisset principatum Samnitum  
anni videlicet decem et novem et mensibus sex, vocante  
eum divina potencia, de hac luce extinctus est, atque reconditus  
in iam dicta ecclesia sedis Salernitane iusta sepulcha patri  
fratrique.

Ipse de quo prediximus Karolus cum iam per evolutis  
multis quippe temporibus regnasset, Pipino suo filio regnum  
tradidit, presentisque vite relinquens gloriam atque potestatem terrenam,  
ad beatum Benedictum devotus cum aliquantis suis advenit fidelibus,  
sesequie eidem Dei contulit confessori, utque in spiritali habitu fore  
spondens permansurum; et ibidem perfectus est monachus et in quo et  
sancta finire vitam iure profexus est iurando. Igitur dum venisset  
monasterium quod prediximus, qui est situm in Casinum castrum,  
cum omni humilitate abbati qui tempore illo ipsius ecclesie

preerat, se subdedit, atque cum omni mansuetudine seperrime monachis exhibebat obsequium. Quid multa referam? Qui ante

[Page 34]

purpuratus contestisque ex auro gemmisque bestibus induere solitus erat, post vili tectus tegmine pauper ipse pauperibus ministrabat, et iusta dicta apostoli qui ait, non tantum coram Deo sed coram omnibus hominibus caritatem servarent, sic idem non tantum Deo exhibebat servitium speciale, sed et membra eius, id est monachis eius, sedulum cum omni humilitate sine querela exhibebat obsequium.

Libet sane me (de) eiusdem Karoli humilitate pauca huic istorie inserere, ut poscit liquidius agnosci, quam humilis iste vir fuerit quanteque innocencie (et) sanctitatis. Dum denique abbas, qui tempore ipsum monasterium ut diximus preerat, cuius nomen memorie non retinemus, eumque exprobans, sicuti mox est abbatibus, ut per exprobacione, que monachis aforis inferunt, deintus quid animo gerat cognoscere valeat, sic idem abbas in multis argumentis dura ei loquendo, irascendo, minando pertemptabat. Sed ille nimirum omnia tolerabat. Quid multa referam? Paucas oviculas ei ad pascendum cure commisit. Ad ille cum omni ut diximus humilitate sui abbati voluptati optemperans, omnimodis sese respondit esse facturum. Cumque ad pastum per multos dies portaret ac reduceret, una denique die in latronem incidit. Sed cum super eum iruisset, ille nequaquam est ei superbe locutus, adiciens:

Fac quippe quod vis; tantum ne oviculas tollas; de meis plane indumentis quid velis accipe.

At ille nimirum funditus eum expoliavit. Cumque sese nudatum cerneret, parvipendens quod tegumentum femoris perdidisset, et non valens ferre verecundia, celeriter super eum irruit, eumque in terram protinus prostravit, tantum quippe tegumentum femoralium vim ab eodem abstulit, reliqua illi reliquit, addens hoc:

Non propter virestuas sed propter Dei omnipotentis eiusque confessori Benedicti talia tibi committo.

Dum vero nudus veniret monasterium, fratres ocus ad eum cucurrerunt atque percontari eum vehementer ceperunt de re que acciderat. Ipse quippe que

[Page 35]

acciderat pandens ordinem rei, ipsi nempe ilico curaverunt nunciare abbati. Ipse abbas cum res inusitata audisset, statim ad eum venit, eumque vehementer increpavit, qualiter, ut iam diximus, deintus mores eius cognoscere valeret. Sed ille nil aliud nisi se peccasse respondebat. Quod dum abbas talia cerneret, eumque precipua vestimenta nimirum induere fecit.

Et alia nempe die rursum precipiens, ut solita obediencia ilico perageret, sed ille statim claustra relinquens, oviculas ad pastum deduxit. Dum vero ad oram qua solitus erat nitebatur quippe revertere, unam ex ovibus valide claudicabat pede; quod ille dum cognoscens talia, ut ad monasterii claustra solita ora veniret nequiret, eam super umeris proprio longius deportavit; cumque longo itinere eam deferisset, coinquinatus nempe est luccio eius. Ad hec ipse taliter fertur dedisse responsum:

Non  
propter te hec quippe pacior, sed propter Dei iussaue mei abbati  
meique peccatis merentibus talia perago; nam propter te non  
dico proprio humero portare, sed etiam despectui aberet vellere  
tuo contingere.

Quid multa dicam? Usque cenobii claustra eam  
plane perduxit. Sed dum fratres monasterii talia cerneret, cum  
ingenti cursus idipsum nunciare studuerunt abbati; quod ille  
nimirum celeri cursu ad eum venit et in verbis talia promit;  
Dic mihi, inquit,

Karole frater, pro qua re solita hora huc  
nequisti venire?

At ille:

Unam ex oviculis minime valebat  
gradere; proinde, mi pater, solita hora huc properare nequivit.

Cumque abbas creberrime eum temptaret et ex omni parte se  
superatum cerneret, aliquantis e suis monachis fratribus sociavit,  
atque simul cum eis sermocinabat de tante humilitatis tanteque  
temptacionis, quod ille, qui dudum fuerat rex, tolerabat. Nam  
decreverunt, ut omnimodo in iam dicta obediencia minime iret,  
tantum ibidem excolere ortus. Ecce quante humilitatis vir iste fuit,

[Page 36]

qui cum fuisset precelsus rex, oves ei commisse pascebat! Et quid  
multa dicam? Uni homunculi se ad spoliandum tradidit. Quod  
nos non pro alia re huic historie inseruimus, nisi ut nunc monachi  
radix omnium bonorum humilitatem habeat, atque cum omni  
nisu et alacritate unusquisque obediencia inter se plane peragant,  
et iussa abbati quasi Dei metuant, et creberrime sane Karoli  
obedienciam ante oculos ducant. Nam sicut radix omnium malorum  
superbia est, sic nimirum omnium bonorum radix comprobatur  
esse humilitas.

Denuo de eiusdem Karoli humilitate dicere cupio. Ipse  
iam dictus, ut nuper diximus, dum ab eo eiusque exercitus mensis  
unius die Martis capta esset Papiam, Romam venit, ibidem  
introybit, et ab Adriano papa in capite eius, ut retro redeam,  
preciosam imposita est coronam. Ipso denique tempore imperator  
qui preerat, eidem Karoli huiusmodi epistola misit:

Imperator augustus patricio Karolo salutes. Scias quia dirigo  
tibi aureos centum milia; rursum si ad me veneris, do tibi mille  
milia et totam ex topacion coronam, insuper et sex milia miliaria  
de terra Asie, quin etiam et super omnes patricos meos te  
collocabo; legionem Vulgarorum unam, et Persarum alteram,  
Armeniarumque terciam; qui eiciant Normannos de Europa  
subiciantque tibi Asie regna omnia. Vale mi prime consul.

Item epistola qui est transmissa ad imperatorem:

Augusto imperatori Karolus. Grates referimus multas vobis de tot muneribus, quod mihi promisisti, sed honorem nullum mihi fecisti, quando consulem me scripsisti; quoniam licet honorem et terram habeas maiorem centupliciter, quia tantum est Asya quantum Europa et Africa, tamen capud mundi Roma est, quam teneo. De meo autem adventu sciatis, quoniam ad vos non veniam, nisi quando resurgant mortui; quia scio Romanorum[Page 37]

regnum esse sicuti fuit, meis vero temporibus volo, si placet Deo, ut existat. Valete; et scias, quoniam dirigo tibi centum canes.

Quod nos huic historie proinde inseruimus, ut per omnia eius humilitate nimirum hostenderemus. Numquid non poterat illum vocitare, sicuti ipse imperator proposuit ipsum? Sed humilitas ut diximus, qui est omnium bonorum radix, est secutus; ad optimum namque fructum pervenit ad finem.

Igitur cum in predicto monasterio aliquod tempore perdurasset, iam longeva etate, divina vocante potencia, placita morte quievit, atque ibidem digno tumulo est humatus. Iterum ad ystorie retexendum ordinem redeamus.

Igitur Paulus, de quo superius mencionem fecimus, cum funus vidisset principis Arichis eiusque prolis, presenti vite relinquens gloriam, ad beati Benedicti pergens nimirum cenobium ibidem sancte religionis indutus est habitu, atque spopondit usque ad sue vite exitum omnimodis ibidem esse mansurus. Dum vero aliquod dies percurrentibus illuc moraret tante (in) innocencie tanteque humilitati, simulque silencium deferebat ultra humanum usus. Sed dum ab abate simulque et a fratribus de tali re coerceretur, ut non esset bonum immoderato silencio, et secundum dicta sanctorum patrum valde nimirum videtur esse contrarium, ipse vero, ud erat sagax prorsus atque strenuissimus, deliquisset se respondebat; et iterum aiebat:

Inanis verba  
multa quippe iam olim nimirum locutus sum; iustum est, ut nunc a (licita) nimirum me subtraham, dicente quippe papa Gregorio:

Qui non commisit illicita, licita utatur; et qui commisit illicita, a licita subtrahat (se).

Proinde, mi pater, a licita  
nimirum, quem mihi precipis, me subtrahere cupio.

Ad hec ipse  
abbas:

Sufficiant nimirum, quem pater noster beatus Benedictus  
in sua regula edidit.

Ipse vero ut talia audiens, a nexu quo  
se districtius ligaverat solvit, atque nempe regulariter cum ceteribus fratribus quiescebat.

[Page 38]

Set dum valde fuisset nempe oratus a patre ipsius  
monasterii simulque quippe et a fratribus, ut predictam regulam,  
quicquid obscurius invenire ibidem, in patulo proderet, ipse vero  
obedienter omnimodis sese talia nimirum adimplere respondit,  
atque quicquid obscurius ibidem repperire potuit, mirabili  
relacione in patulo protulit, codicemque illum "super regulam"

appellari precepit. Scripsit autem et nonnulla alia opuscula sermone nimirum luculento. Cumque diu illic in sanctu conueracione moraret, ium etate maturus huius vite cursus explevit, atque inibi predicto monasterio, de quo iam supra diximus, qui Aquinensium finibus scitum est, ubi ipse beatus Benedictus decubuit, digno tumulo est humatus; atque super eius tumulum partim que in hoc mundo gessit, partim de eius prudenciis, quove temporibus perdurasset, sacris licteris exaratum invenimus. Fuit vir per omnia sagax divineque legis dissertus et aprime liberalibus disciplinis imbutus, et patriarchii Aquilege civitati fuit dyaconus; in tantum ut ipsum palacium quod princeps ut dudum diximus Arichis struxit in memorata Salernitana urbe, undique ipsum versibus illustravit. Set quia fuerunt sequestrati et propter longo tempore sunt vetustati, numerare legereque illos nequivimus. Nam si in unam quippe paginam fuissent nexi, comparare illos profecto potuissimus Maroni volumina nimirum Catonique, sive profecto de aliis sophistis. Interim nunc generalis historie revertamur ad tramitem, et omnimodis de regibus obmictamus retexere. Tantum (de) principibus qui fuerunt in nostris videlicet partibus, partim que in hoc mundo gesserunt, partim de eorum audaciis, quove temporibus perdurarunt, huic compendioso subder annecto sermoni. Hac denique tempestate iam fatus Rodepertus, cum iam per evolutis aliquod annis Salernitanam sedem ressisset, longeva etate huius vite cursus explevit.

Defunto ut diximus Grimoalt, Idelrici filius Grimoalt,

[Page 39]

quem lingua Todesca, quod olim Longobardi loquebantur, Stoleseyz fuit appellatus, quod nos in nostro eloquio

qui ante  
obtutibus principis seu regibus milites hic inde sedendo perordinat

possumus vocitare, in principali dignitate est elevatus. Cum vero ad principalem, ut diximus, pervenisset fastigium, non sicut antecessores eius, principibus nimirum, se gerebat, set elacione atque avaricie simulque et discordia inter Langobardi fortiter inferebat, et de mendaciosa eloquia per omnia cunctis cernentibus se ostendebat; unde seperrime principibus seu regibus sive prelati aliis de hac re solet nimirum eveniret exinde clades. Per idem tempus Francorum exercitu Beneventani finibus adiit, et quicquid repperiri potuit incendiis rapinisque demoliti sunt. Ut talia Grimoalt audiens, excitare cepit, quatinus nempe castra eorum expiare valeret. Unus e Beneventanis in hunc modum principi est effatus:

Si domini mei prorsus comparet,  
ego illuc pergo et omnia castra illorum illustro.

Erat denique  
ille audaxque nobilissimo viro, cui princeps ilico:

Stabulum  
meum perge, et qualem volueris quippe equum exinde tolle.

At ille nimirum concite stabulum properavit; set antequam patefieret fores illius, baculum quem in manu gestabat liminarem nempe percussit. Equi vero perterriti, set tamen qui prius caput levavit comprehendi iussit; atque ipse equo ascenso per debia silvasque tandem Francorum properavit. Qui cum explorasset omnia castra eorum, sine mora ad dominum suum est reversus. Cumque in patulo omnibus assistentibus clam principi omnia

que vidisset panderet, ipse princeps talia verba depromit:

Validusne  
est, super quem equitasti equum?

Ipse nempe ei protinus  
manus ostendit; habebat denique eas obduratas propter equi  
virutem. At princeps: Sit tibi concessum. At ille protinus eum  
pronus adoravit, cumque talia assistentibus cerneret unus ex his,  
qui cum ipso qui Francorum falanx exploraverat iam nuper  
consiliaverat, quatenus ipsum principem vita privaret, putantes,

[Page 40]

quod ipsum consilium principi panderet, voce emisit magna inquit:  
Melius vestre dignitati illud intimabo quam iste! Ad hec  
princeps: Dic! At ille nimirum parvipendens de re que promiserat,  
dixit:

Putavi, mi princeps, de alia re cum ipse fuisset  
locutus; proinde talia quippe depromi verba.

Cui princeps taliter  
cum ira exorsus est verba:

Si ilico coram meis sistentibus que  
clam nuper gessisti in patulo non prodideris, sine mora te punire  
faciam!

At ille cuncta que clam dudum gesserat, pandens  
ordinem rei, quomodo cum illo de (quo) supra diximus consiliaverat,  
ut ipsum principem privaret vita. Statim ipse princeps  
famulis suis precipiens, quatenus sine mora ipsum qui hec  
dixerat, ut fertur, de hac luce extinguerent. Quod mox nimirum  
que eorum preceptum est quamvis cum severitate, adimplere  
studuerunt. Quo facto, idem princeps ascito virum illum qui  
falanx exploraverat Francorum, eique dixit, ut unum ex duobus  
eligeret, aut amissione amborum oculis aut esset privatus manibus.  
Quod ille ut domum rediit, a tergo manibus districcius se  
ligari precipiens; set dum una die simulque unaque nox talia  
sustinuisset et nec manus ad os duceret nec suum corpus undique  
muniri posse conspiceret, necnon et ad secessum mundiciam  
quippe minime exhibere valeret, se nimirum iussit absolvi. Deinde  
ex omni denique parte sibi oculos tegere dixit. Dum vero oculos  
ligatos una die unaque nox haberet, et manis ad os duceret  
totumque muniret corpus valeret, ammissio duorum oculorum  
elegit. Et inter hec verba que diximus affatim exflagitabat pontifices,  
idipsum optimates, forsitan ipsum principem veniam ei  
tribueret, et nullo modo veniam impletrare apud eum valeret.  
Tercia denique die statim famulos suos princeps idem misit  
eumque luce privavit.

Dum tam crudelis tamque tyrannus necnon et abitus  
Beneventanis cernerent, nimirum de morte eius cogitare ceperunt,  
sed omnimodis nequibant in eum profecto insurgere propter  
rixam, quod ipse princeps inter eos inferebant. Cum hec agerentur,  
ipse sepedictus princeps per universis [dictis] suis civitatibus

[Page 41]

necnon et provinciis suos missos mittens, quatenus sine mora  
omnis suus exercitus copiam adunaret in unum. Quo facto,  
eminenciores illorum ad se fecit ascire; sed dum essent congregati  
in unum, ipse denique princeps taliter prorupit nimirum invoce:

Eya consanguinei necnon et ex meis stegmatibus,  
simulque meique procures cunctisque meis fidelibus, pariter  
iniamus consilium, qualiter ex nostris finibus superba gens  
protinus evellamus. Cupiunt denique a nostra parte censum  
optinere, quod nuper soliti erant accipere. Quid exinde vobis  
comparet, mox nostre eminencie intime.

Cui pro cunctis  
quidam Maio castaldeus taliter verba depromisit:

Auro argentoque,  
mi princeps, satis apud nos nempe redundat; si vestre  
diccioni comparet, exiguum partem et exinde demus, et nostram  
terram inlesam quippe optineamus.

E contrario ab uno ex hiis  
astantibus, cui nomen Rampho fuit, qui preerat ipso tempore  
Cumpsinis, est ei responsum:

Talia minime, domine mi, peragamus;  
meliusque multo est pugnando mori quam hic infelicius  
viveret. Numquid non plane, mi princeps, legisti, quomodo  
propriis edibus patres nostri liquerunt propter vectigalia, que  
Guandalis ab eis exposcebant?

Hiis auditis, princeps confusionem ferre non balens,  
contra eosdem Francos decrevit facere municionem, et cum  
magno exercitu (exiit) obvia eis. Quem cum cognovissent  
Francorum exercitu, omnes ad bellum sunt [sunt] preparati.  
Qui priusquam Grimoalt bello cum eis iniret, a quatuor videlicet  
partibus tubas insonare precepit; moxque super eos audacter irruit;  
Deo. Previo ultima cede eos prostravit, ceteros fugam compulit  
ire. Cumque utrequae acie procul prorsus sequestrarentur, unus  
e Francis audacior ceteris nominative castaldeus adclamans  
Rampho, ut pariter cum eo singulare certamen iniret. Ille ut  
erat magnanimis, audacter exiit obviam ei, set dum se in unum  
adiungeret, ilico super eum ipse Gallus irruit atque cum omni

[Page 42]

nisu nitebatur illum vita privaret. Set Rampho eius yctu fortiter  
resistebat, atque super eum venit, et cicius de hac luce eum nimirum  
extinxit. Quo comperto Galli obisse validissimum illorum  
sodalem, confusionem ferre non valentes, clam telum Ramphoni  
lateri mittere iusserunt. Cum talia quippe quidam Sclabus iussa  
perficeret, ipse Rampho ibidem diem clausit extremum. Ut mortem  
illius comperit Grimoalt, luxit eum magna mesticia, et  
qui ante ilarior erat, postmodum quippe inmensas lacrimas  
effundebat; et cum magno eiulatu tociusque exercitus perturbatu  
Grimoalt Rampholji corpus elevans, eumque Beneventum  
perduxit, atque digno in loco eum tumulari precepit.

Maio, de quo iam supra diximus, dum inchoatum vidixet  
bellum, ut nonnulli nimirum ferunt, inivit fugam; atque post  
victoriam asconsum eum in quoddam molinum reppererunt.  
Quot Grimoalt comprehendi iussit atque eum venire fecit in  
medium; quem aspiciens, dura eidem Maio verba depromit:

Dic  
mihi

, inquiens,

Maio, pro qua re nos bello inchoante protinus  
liquisti et te incolumem reddidisti? Nonne ipsa erant verba quod  
dudum dicebas, ut cum Galli prelium minime commicteremus?

Et hec dicens, turpiter eum comprehendit fecit, atque in aselli  
dorsum ponere iussit, et per plateas famulis suis fecit eius  
cedere dorsum. Effugati nimirum Franci, Beneventanis magno  
tripudio optinentes, cunctis leti obanterque manebant, aliis in  
domibus atque aliis in prediis gradiebant nimirum et exultabant,  
et non erant plane qui exterrerent eos.

Hac tempestate erat quidam vir insignis in civitate Spoletinam,  
nomine Sico. Cum fuisset nimirum apud Pipinum regem  
de quadam infamatus re, civitatem propriam linquens, cum  
uxorem et filiis et cunctas suas suppellectile, cum servis et  
ancillisque, ut maria transmearent atque ut Costantinopolim

[Page 43]

pergere, est profectus. Cumque Beneventum cum suis, ut diximus,  
quippe properarent, audito hoc, princeps Grimoalt non  
paucis ex suis fidelibus in eorum misit occursum. Set dum simul  
gradientes, aforis portam que aurea dicitur amplexuerunt. Cum  
ipse princeps diversos cives, vina quoque precipua, variaque pocionum  
genera transmisit (eorum), post meridiem per semet ipsum illuc  
gradiens, eumque quo tendere requisivit. Cui ipse Sico:

Pro  
nulla alia re externa regna peto, nisi propter insidiam domini  
mei regis, qui me nimirum habet valde exosum; et vereor, ne  
una die incidam in manu eius; proinde, mi princeps, propria desero  
et aliena quero.

Idem princeps:

Aliqua pars ex meis proceribus  
iecuin nimirum venire iubeo, fiantque consocii vestri itineri,  
donec Ydrontum properetis, atque per diversis meis civitatibus  
(ac) castellis solamen vobis exhibeant.

Hiis ita gestis, ipse princeps  
urbem ingressus, atque cunctos suos optimates iussit  
congregare in unum, et dum simul sunt congregati, sermonem  
quippe ipse princeps talem depromit:

(Quomodo) tam nobilissimum  
tamque preclarissimum virum in externa regna sinimus  
ire?

Ad quod pro cunctis Radechis comes in hunc modum  
principi est affatus:

Si velis nimirum huc in nostra urbe illum  
domine detinere, solamen a vestra dignitate et a tuis quippe  
fidelibus sufficienter poterit ipse habere; sed prorsus exinde  
valde veremur, ne a parte regis nostre patrie exinde eveniunt  
clades.

Ad hec princeps:



Si Dei eiusque genitricis suffragium  
optinemus, sic cicius ad dimicandum cum eis valido exercitu,  
Deo previo, audacter pergamus, meliusque multo est pugnando  
mori quam aliene gentis nempe subdere colla.

Cumque placuissent omnibus qui assistebant talia, decreverunt,  
ut ipsum Sico... cum omnibus suis optimatibus de  
ipso decreverant, per ordinem omnia ei depromit. Cui ille:

[Page 44]

Melius est mihi domine, meisque filiis et uxori apud vestram  
gratiam maneret cum exiguo pane et aqua, quam in extera gente  
precipua vina pluraque dapes opesque plurima optinere.

Ad  
hec Grimoalt:

Caro nostra es; mane apud nos; quia de quibus  
dixistis rebus, satis a parte nostra poteris ipse habere.

Quapropter  
domos prediasque eius dictionem tradidit, atque post hoc  
non paucis percurrentibus dies, Aggerenciam et ad optinendum  
tribuit, que est nimirum spaciosa terra et ad venatum omnimodis  
apta, pro eo quod ipse Sico suosque proles talia diligere cognovit.  
Hiis ita gestis, non parvam mesticiam Beneventanis simulque et  
seviciam exinde invexit; et inter se plane musitantes:

Non ipsa  
civitas proseliti, sed Beneventi geniti optinere quippe debuerant!

Et murmur magnum exinde inter eos erat. Sed Grimoalt nimirum  
omnia tolerabat, et proinde talia quippe operabatur propter  
illorum discordiam. Cum venisset ipse Sico cum suis Aggerenciam,  
a cunctis terre illius hominibus dilectus est valde, pro eo  
quia quicquid habere poterat eorum dictioni tradebat; at illi  
nempe omnia inter se disperciebant. Habebat ipse ut prediximus  
Sico filios duos floridam etatem gestantes; maior denique  
Sicardus vocabatur, iunior vero Sikelolfus appellabatur. Sicardus  
quippe erat statura pusillus, Sikelolfus plane erat statura procerus,  
amboque validissimus in omnibus prorsus rebus se ostendebant  
et crebissime venatum pergebant, sicuti ipsorum mos erant. Dum  
ex more una denique die perressissent venatum, ingentem  
reppererunt cervum, quem cum omni nisu sequere illum non  
desinebant; sed dum longius ipse cervus petere videretur,  
Sicardus suo germano est allocutus:

Mi frater, cervum illum  
sequere nempe sinamus, sed ubicumque fuerit, famulis nostris  
illum sequantur.

Ipsa Sikelolfus dum sui germani voluptati  
optemperare mallent, suis famulis cervum sequendum dimisit,  
et cum Sicardo Aggerenciam est regressus. Dum percontarentur  
a genitore, utrum repperissent aliquod venatio an non, illis

[Page 45]

quicquid gesserant per ordinem ei omnia intimaverunt. Sed dum illorum famulis cervum sequere non desissent, in silva quippe condensa non procul a Cumsana civitate cum ipso pervenerunt. Cum vero Cumsinis fuissent cognitum, cum ingenti cursu illuc pervenerunt, famulis (aliquantibus) terga vertentibus, alii, qui adventum Compsinorum prestularunt, vim ab eis cervum tulerunt et illorum nimirum canes, et quibusdam ex hiis vehementer dorsum cederunt adnectentes:

Non sufficit vobis Aggerenciam?  
Cumpsam vobis iungere temptatis?

deferentes cervum cum canibus eorum comiti Radechisii. Dum vero Radechisii per ordinem omnia gesta eius (delata) fuissent, magno gaudio est repletus, pro eo quod ipsum Siconem, ut supra diximus, exosum habere. Denique dum confusi atque cum magna verecundia Siconi famuli redissent, ipse Sico ut erat sapiens, minime exinde se perturbavit. Filii denique eius cum magna sevicia permanentes, sed ipse Sico illorum duricia mollebat, et pacifice ydoneos suos missos Radechisi comiti mittens, adiciens: Dicite, inquit,

comiti Radechis, cervum ei fuit transmissum a Domino, canes meos dirige mihi. Sed non recte homines illius gesserunt, qui famulos meos durissime nimirum dorsum cederunt.

Cum denique Radechis talia perlata fuissent, taliter verba depromit: Siconi, inquit,

dicite, advena in nostram ingressus est patriam; numquid ut iudicet? plus nimirum magis eum afflico, insuper et canes minime reddere facio.

Hiis uuditis, sico eiusque proies confusionem ferre non valentes, vehementer ira commoti sunt, manifestasque iniurias vindicare nituntur; statim audaces Cumpsam viros misit, ut exinde predam acciperent. Cum talia fuissent peracta atque nimirum Radechis fuissent nunciata, ilico ascenso equo occasione accepta, cum non paucis suis adiit Beneventum, et cum magna quippe sevicia principi

[Page 46]

est locutus asserens:

Unum superbum accolam huc tenuisti, necnon et Aggerenciam ei tribuisti; si placet nimirum, et Cumpsam cede, quia valde eam iam depredavit.

Ipse princeps ut cognovisset Radechis seviciam, taliter quippe eum est allocutus:

Radechis, exinde minime perturba te, quia omnimodis vestram voluntatem adimplere valemus.

Et statim unum ex suis strenuissimum famulum Aggerenciam misit, quatenus sine aliqua dilacione Sico ante eius optutum deveniret. Et dum Siconi in hunc modum perlatum fuisset, nimis quippe exterruit adiciens:

Quomodo  
illuc pergo, qui sum nimirum in hac terra accola? Si Beneventum  
nempe adeo, Radechisi plane consanguinei vivere me non  
sinebunt!

Et cum suis consilium inhiit, quatenus quippe navium  
emere, ut possint Constantinopolim properare. Hoc consilium sine  
Aggerentinis peractum est; set dum in patulo nempe exiit, Aggerentinis  
in hunc modum responsum Siconi promserunt:

Constantinopolim  
quare sic cicius tendere cupis? Numquid nimirum scis  
callem eius, aut per baratri fluctibus adhuc perambulasti? Arta est  
denique via, et illuc minime pergito.

Hec quippe dicentibus,  
mox tellurem prostrati eumque vehementer obsecrabant, quatenus  
silicet minime eos esse relicturus, adnectentes:

Clarum est  
si plane, quia si tu nos deseris, omnimodis ad nichilum perveniemus.  
Tantum si dignitati vestre comparet, nos minime linquere;  
si morieris, nos pariter tecum moriemus; extimploque nos exinde  
iniamus fedus, quatenus quippe terra nostra inlesa optineamus.

Protinus plane talia iure firmaverunt iurando; quo facto, ipse  
Sico in hunc modum principi effandum direxit:

Illuc venire  
minime valeo; pro nimirum corpori meo tedio.

Set dum principi  
nunciatum fuisset, confusionem ferre non valens, contra eum  
decrevit facere monicionem; et congregato valido exercitu, cum  
cunctis suis proceribus Aggerenciam venit, et non procul ab ipsa  
civitate castra posuerunt. Cui Radechis:

Numquid nondum principi  
domini mei dixi, quia ipse Sico est tyrannus et elacione[Page 47]

tumidus superbiaque satis apud eum redundat?

Ipse vero ut  
erat callidus, dissimulabat se audire. Coniungens vero Beneventunorum  
princeps Grimoalt, sequipes eciam eius et antefatus Radechis  
usque ad portam civitatis Aggerencie utrique venerunt; que obsedentes  
aliquantos dies, viriliter eam Beneventunorum exercitus constrinxerunt.  
At Sico hecontra deintus fortiter resistebat; sed ipse princeps simulans  
se molestia corpori detineri, ut exercitus a predacione  
cessarent, et procul ab ipsa civitate tentoria nimirum figere  
iussit.

Una denique die Radechis cum magna quippe audacia  
Cum sinis qui ipse nutrierat tollens, aderet sibi aliquam partem  
exercitui, cum ingenti virtute usque ad portam ipsius civitatis  
pervenit. Sed dum Siconi fuisset cognitum, nominative duos  
filios suos adclamans, quatenus cum audaces viros super eos  
irruerent et ultima cede eos vastarent, ac deinde si victores  
reddirent, veraces eos filios appellare valeret; sin autem, ex alio  
patre geniti eos omnimodis asserebant. Ipse Sicardus una cum  
suo germano Sikelolfus ceterisque Aggerentinis expeditis iuvenibus

hostium castru irrumpentes, magnu eisdem inferebant undique clades,  
et non longius ab ipsa civitate eos persequi non sinebant. Ipse  
autem Radechis cum ceteris suis coetaneis vix evasit.

Set dum principi delatum fuisset, aforis minas et indignaciones  
prefato Siconi et cuntis Aggerentinis inferebat;  
deintus magnum gaudium exinde nimirum habebat, atque suis  
optimatibus talia verba clam referebat:

Unum exterum hominem  
habere propter vos non valeo.

Cumque a quibusdam talia  
nunciata fuissent, ilico ad eum venit, et in verbis talia  
promittit:

Auditus sum, piissime mi princeps, ut dignitas tua  
murmuratione erga fidelem suum habeat, et exinde non  
mesticia mihi nempe evenit.

Cui princeps:

Vere valde  
videtur persequere exulem, quem in fides mea olim suscepi.

Ad hec Radechis:

Crastina die, mi princeps, ante vestrum obtutum,  
si vestre dignitati comparet, eum sistere facio.

Et statim

[Page 48]

cum duos viros Aggerenciam adii, atque ipsius fores pulsare  
precepit. Cumque viri ipsi qui observabant fores, quidnam esset,  
inquireret, responsum est, quod Radechis comes hic esset. Mox  
nimirum notum fecit Siconi. Sico nempe ut talia audiens, miratus  
est valde, atque portularium percontavit, cum paucis an cum  
multitudine esset. Ille nimirum non essent nisi cum duos viros  
respondit. Cui Sico: Protinus eis plane aperi. Et statim ingressus  
est Aggerenciam. Sed dum pervenerunt in unum, invicem  
se adoraverunt atque ad ecclesiam pariter pervenerunt. Cumque  
accinti ecclesiam introysent, statim ipse Radechis omnes de ipsa  
ecclesia eiecit; tantum ipse cum iam dicto Sicone ibidem sunt  
demorati. Cui Radechis:

Inter nos iniamus fedus, et sponde mihi,  
ut nullum consilium me absente peragas, et de meo nimirum  
honore si non augeas, nec minuas; et ego cum omni nisu omnimodo  
decertabo, si prosperum Christum fore, ut obtineatis  
principalem honorem.

Sed dum in illius verbis Sico aures  
innecteret, metuens, ne de eo quippe illusio faceret, in excessu  
mentis opprimit eum videlicet, et nequibat ei responsum redderet.  
Cui Radechis: Nil metuas, inquit,

quia iusiurandum statim  
tibi promicto talia omnimodis adimplerem.

Sed dum in se est  
ipse Sico reversus, taliter ei allocutus est verbis:

Vereor in tali  
re me quippe obicere, quia sum prorsus exulem, et ex meis  
stigmatibus erga me nullus habeo; valde metuo, ne domus mee  
exinde consumeionem nempe eveniat.

Ad hec Radechis:

Ne  
timeas

, inquit, tantum ut diximus iusiurandum sponde. At ille  
respondit omnia adimplere se.

Cum fuissent nempe talia patrata, ex urbe statim utrique  
egressi sunt, atque ubi ipse princeps cum suo exercitu degebant,  
pariter pervenerunt. Statim ipse Sico pedibus eius provoluto,  
veniam poposcebat. Ipse princeps per semet ipsum eum de terra  
elevat eumque osculavit, noxam ei condonavit, atque ut comes  
eius itineri esset, ei protinus intimavit; et cum magno gaudio  
catervatim Beneventum pervenerunt. Cum aliquot dies abscentibus  
filiis et uxore Sico nimirum apud Beneventum maneret, uxor

[Page 49]

ipsius prolexque valde nemppe erant exinde mesti. Sed ipse Sico,  
comeato accepto, honorifice eos Beneventum (ascire) fecit, atque  
Siconi idem princeps precipiens, ut minime Aggerenciam ipse  
silicet pergeret, sed quicquid fiscalia ibidem fuissent reperta,  
proles illius ipse inde acciperet, ac populus terre illius suaviter  
iudicaretur. Cui Sico:

Quicquid dominus meus servo suo dixerit,  
sciat omnimodis eum ei esset obediturus.

Ipse de quo diximus  
Radechis quicquid exosos ipse princeps habebat, ipsos suo lateri  
adherebat; quotquot ipse respuebat, ipse recipiebat; cui ille  
minas, dulcia verba ipse referebat. Cum talia ipse princeps cognovisset,  
ascito eum clam nimirum, eique dixit:

Ut video, erga  
me controversia nempe peragis; quod ego sperno, tu recipis.

Cui ille:

Vere talia perago domine, non propter me, sed propter  
vestram dignitatem, ut omnes in vestra fides permaneant.

Que  
cum audisset talia princeps, exinde recepit satisfaccionem; ipse  
vero hac illac talia nimirum non desinebat.

Per idem tempus apud Beneventum erat illustris vir nomine Rofrit cum germano suo nomine Potelfrit, filius cuiusdam nobilissimi viri Dauferii. Sed ipse Rofrit erat nimirum callidus et omni versucia plenus, Potelfrit denique licet fuisset magnus, tamen erat erga Dei cultores venivulus ac benignus. Rofrit vero quanto magnus erat, tanto nimirum humiles obprimebat; et cum cognovisset, quod Radechis de tali re decertaret, et putaret, ut ipse principatum honorem optinere valeret, propter invidiam alta trahens suspiria, tandem intra se cogitans, qualiter ei omnimodo valeret esse contrarius. Una denique die dum sepedictus Sico pergeret balneum, ipse Rofrit nempe ut talia cernens, famulis suis prorsus precipiens, ut cicius cum eo valneum properarent, et quoniam nequibat in patulo cum ipso sermocinaret, saltim nempe loqui in valneum cum ipso valeret. Sed dum ut diximus valneum introyssent, Siconem profecto ibidem invenit, atque erga eum nimirum resedit. Dum denique Sico capud

[Page 50]

saponem inungeret, statim clam Rofrit dorsum eius cepit abluere. Dum Sico scissitaret ac diceret:

Quis ille est qui meum dorsum  
aqua perfundit?

, ipse statim dorsum linquens, aqua capiti eius  
silicet fundere cepit, adnectens:

Sile Sico, nunc sile, quia Rofrit  
ego sum.

Cum vero Sico vox eius nimirum cognovisset, ilico  
exiliens, cum magno pavore dixit:

Quid est quod de me illusio  
simulque et yronia facis? Quis talia cognoscet, et non irridebit  
mihi?

Cui Rofrit:

In proximo, si prosperuin Christui, fore  
tuo capiti septatam habebit coronam.

Ad hec Sico:

Exulem  
sum ego, mihi autem talia dicite minime.

Idem ipse Rofrit:

Tantum mihi iusiurandum sponde, ut de meo honore si non  
augeas, nec minuas; quia Deo previo studenter omnimodis talia  
adimplemus.

Ad hec Sico:

Terra vestra est, in vestra denique  
potestate sum; quod bonum quippe et utile vestris comparet  
oculis, facito; ego nempe de tuo honore si non augmentabo,  
is nec minuabo.

Ab illo denique die studenter quippe ipse Rofrit  
exinde omnimodis decertabat.

Ipse de quo sepe diximus princeps avaricie simulque et  
discordie gerulus erat, et iniusta consilia suis cognatis ei seperrime  
inferebat, necnon et illustrissimos viros minas et indignaciones  
eos vehementer afficiebat, inopes vero simulque et  
ignobiles vehementer silicet obprimebat, et ut fertur, equo unus  
de illustrissimo viro, cuius nomen Dauferius fuit, pater ut  
diximus Rofrit et Potelfrit, usque ad nates ad scalas ipsius  
civitatis palatii caudam illius turpiter cedere fecerunt. Dum suis  
cognatis talia operarentur, populusque terre illius talia cernentes,  
prosternatis animis nimirum de morte eius, ut diximus, cogitare  
ceperunt. Sed metuebant plane inter se de tali re in patulo talia  
panderent. Causam vero quomodo tergo equi fedarunt, subsequens  
sermo declarat. Domus sepe dicti, ut fertur, Dauferii  
erga plateam erat nimirum constructa; factum est namque, ut  
princeps inde transiret cognatis. Dauferius plane facies lota,  
foras nempe proiecit aqua nimirum eius famellus, dum nescientibus

[Page 51]

cunctis super nates (equorum), super quos equitabant ut  
diximus princeps cognatis, tangeret aqua. Denique ipsi valde  
irati sunt, manifestasque iniurias vindicarent (nitens), adnectens:

Ex animis suis cognovimus nempe honoris iniurias videlicet  
nostri.

Dum vero cum ira palacium adissent, re que acciderat  
intmiaverunt principi omnia. At princeps fatuus in hunc modum  
promisit tunc talia dicta:

Ite, mei nimirum vestrasque iniurias  
vindicate, cognati.

Cum vero Dauferius devenisset palacium,  
illi namque clam quidam ex suis miserunt, et ut diximus, album  
Dauferii equum turpiter fedarunt. Quidam enim Potelfrit Rofritque  
eius filii adclamans, que acciderat pandens ordinem rei.  
At illi ut erant astuti, eundem equum ad propriam nimirum  
miserunt, aliumque equum venire fecerunt. Dum illorum pater  
more solito ut in equum ascenderet deveniret; suum equum  
ibidem minime invenit, atque famulum suum percontavit:  
Quidnam est factum meum equum? Ille excusacione intulit  
inquit:

Equi inter se, mi domine, fremerunt et retinaculum  
domini mei equi rumperunt, sic per plateas et inhonesta loca  
deambulante atque in luto se volutante, proinde nequeo illum  
huc deferri.

Ille vero hec audiente, equo ascendit, reddiit  
domum.

Itaque dum sepedicti filii domum reddissent, mesti vultum  
genitori se silicet obicierunt. Dum percontarentur a genitore, ut  
non sicut eri et nudius tercius suis nutis facies cerneret, ipsi nempe

in hunc modum taliter verba promserunt:

Utinam nuper mortui  
fuissemus, quando in cunis baiulabamur, et non actenus in hac  
urbe mansissemus, ut tam fedus nostri honoris hodie cerneremus!

Cumque pater in sermonis filiorum aures innecteret, valde

[Page 52]

est exinde exteritus adiciens:

Si Dei meique benedictionibus  
adipisci valeatis, quicquid scitis nobis evidencius intimate.

At  
illi nimirum ei omnia patefecerunt. Dum vero talia nimirum  
audisset, mox valde infremuit asserens:

Nec Dei meique benedictionibus  
perfruatis, si iniuriam meam continuo non vindicatis!

Tunc Dauferii proles patris sermone stimulati, que nuper  
in pectore clam gerebant, iam in patulo nimirum pandebant,  
atque hac illac pro principi funeribus videlicet discurrebant;  
assciveruntque erga se quendam crudelissimus vir, Agelmundus  
nomine. Sic denique et per iam dicti Radechis suffragium super  
principem irruerunt, atque vir ut prediximus Agelmundus,  
abstracto gladio, non paucis plagis eum penitus vita privavit.  
Regnavit quippe anni videlicet 11 et menses 7; ad Longobardos  
fuit austerus, sed tamen audax et velox fuit, et pro sua denique  
sagacitate adeptus est principalem honorem, quod nos licet in  
is finem nimirum annectere cupimus huic nempe ystorie.

Tempore quo Grimoalt, antecessor istius Grimoalt, quando  
Longobardorum regni moderabatur avenas, iste Grimoalt storesais illius  
videlicet fuit, per idem tempus Caroli filius Pipinus cum valido  
exercitu Beneventanis finibus adiit, atque in locum qui Trinius  
dicitur tentoria figere iussit, quatenus inde se cum valido  
exercitu moveret, ut Beneventum undique obsideret. Cumque  
aliquot dies ibidem nempe degeret, quidam inops inibi erat et  
cotidie virentes (herbas) Pipini equi in humero deferebat; et  
seperrime ipse rex Pipinus eum videlicet cernebat atque alimoniam  
ipsius defferri iubebat. Erat, ut diximus, inops ille per  
omnia similis Grimoalt. Congregavit denique iuvenes floridam  
etatem gerentes Grimoalt ut diximus storesais, quod noverat  
validos suosque sodales et suos consanguineos, non plures viros,  
et ivit nempe contra hostes Francorum. Quod cum cuneatis  
gradientes, pervenerunt in quodam firmissimum locum non  
procul ab eorum castra, atque inibi reppererunt inops ille, ut

[Page 53]

diximus, similis Grimoalt, quem complehenderunt atque ante  
aspectibus Grimoalt eum perduxerunt, adnectentes:

Ecce homo  
per omnia similis tui!

Ille ut erat sagacissimus, taliter prorupit  
in voce:



Eia mei nimirum coetanei [mei], pariter iniamus consilium, quatenus superba gens saltim pars eius exercitu conterramus. In proverbiiis nempe olim a maioris nostris dicebatur, ut plus esset melius consilium quam valitudinem. Inopem hunc protinus exuamus, atque suis tegumentis me nimirum induite, et ipsum inopem districtius apud vos detinete; et ego illuc pergo virentesque erbas ibidem fero, sicuti iste solitus erat.

Sic namque eum per omnia percontavit, quomodo iret, et in quo loco herbas deferreret, et quomodo dispensator vocitaret. Cumque ab eo omnia cognovisset, profectus ilico atque proprio humero virentes herbas sarcinam baiulavit. Quem cum eum vidisset Pipinus rex, putavit, ut ipsum esset qui solitus erat, tribuit ei annonam. Ipse enim Grimoalt omnia eorum castra illustrat, atque enumerans est reversus ad suos, eosque ammonuit, ut metueret minime. Et noctis tempore irruit super eos, et activit maximam partem Gallorum, in tantum ut etiam properarent regis tentorium, undique inferente clade. Et sic nimirum callem quam remisera iterum repedavit, et cum magno tripudio cum suis reversus est Beneventum, suo principi gaudio nunciante. Ipse denique Grimoalt princeps singuli dona largitus est, sed plus omnibus Grimoalt dedit.

Cum hec rex Pipinus audisset, nimis exterruit asserens: Rem hanc quis fecit? Ille homo, qui similis erat Grimoalt per omnia, ei protinus intimavit. Ipse rex dixit:

Cognomen quomodo habuit?

Inops ille dixit: Grimoalt storesais vocitatur. Rex inquit:

Si storesais talia gessit, princeps ergo terre illius maiora faciet horum.

Quamobrem est exinde motus, atque sua repedavit denique arva. De qua nempe re ipse Grimoalt pervenit

[Page 54]

ad principalem dignitatem. Hec nos de Grimoalt primum scire sufficiat; nunc namque ad aliorum facta succinte curramus, ut acta que in hoc mundo gesserunt, partim districtius indagemus.

Dum talia patrata fuissent, intestinum gladium inter Beneventanos exortum est pro principale ambitione; sed maxima pars populi Radechiso silicet aderebant, adnectentes dignum fore talem virum Beneventanum principem obtinere. Roffrit demque, unde superius fecimus mencionem, exinde omnimodis decertabat, quatenus tante dignitatis premium obtinere, unde fecerat ius Siconi iurandum. Quid multa referam? Inter agmen populi se Radechis obicit atque voce emisit magna, inquit:

Ex nostris prorsus omnimodis principem minime faciamus, sed esterum hominem Siconem principem sublevemus, et forsitan Deo volente, nostre patrie invidiam exturbamus.

Dum talia Radechis verba promississet, omnis denique vulgus necnon et sublimes voluntati

eius obtemperantes, adicientes:

Bonus sermo ex ore tuo processit;  
quod inchoasti etiam perfice.

Idipsum Rofrit:

Dignum fore  
talem virum tante dignitatis fastigium optinere.

Ita omnipotens  
Deus disposuit, ut sine ulla unimarum periclitacione antefatus Sico iam  
dictus Radechis cursum eandem quam hambiebat assumere principalem  
dignitatem.

Cum talia gesta fuissent, Dauferius, de quo iam supra  
diximus, ad animam mentemque revolvens facinus, quod nuper  
nempe gesserat, affligebat se exinde valde, atque penitencia  
ductus, sine mora Iherosolimam est profectus. Mirum ammodum  
et res silicet inaudita, illuc eunte et inde Beneventum remeante,  
non valde exiguum lapidem in os gestavit; tantum quando  
cibum potumque sumebat, illo absentaverat; et ut fertur, in  
Dei genitricis ecclesie sancte Beneventane sedis actenus manet;  
et proinde accepit ipsum cognomen "propheta Daupherius".  
Radechis dum domum redisset cum suo videlicet filio, uxor  
illius eos nimirum percontavit:

Quid et qualiter gessistis[Page 55]

hodie?

Cui Radechis: Miserum, ait, principem Siconem elegimus.  
Ad hec mulier:

Quare dicis miserum? Pro qua re non  
appellas eum gloriosissimum?

At ille:

Exterum est nempe;  
sicut volumus, sic eum habemus; quando volumus, tenemus;  
quando volumus, eum videlicet spernimus

Uxor vero illius  
conversa ad virum suum ad suumque natum promsit tum talia  
dicta:

Accipite ergo animis atque hec mea figite dicta. Ecce dies  
venit, predo in quo dyrus et audax callidiora pre decessoris sui  
istigamenta revolvat.

Idipsum depromsit talia verba:

Quid est  
quod dicis exterum? Numquid non Sico genuit filias? Eas Beneventanis  
mox viris copulante, tunc sic eum appellas exterum?  
Tantum meis acquiesce consiliis, et beacius tibi mihique fore,  
si meos optinebis sermones.



Inquid ad virum:

Indagemus  
omnimodis exinde, cuius et cuius suas filias copulat. Si unam  
ex eis nostro filio sociat, felicius nobis fore; sin autem, statim  
mundum linque et monachicum indue te habitum, et non parvo  
exenio illius deferet, filiumque nostrum illius dictioni commenda,  
quia quantum conicere valeo, minime nos linques  
securi.

Ipsa sepe dictus Sico princeps omnibus hominibus benignus  
ac mansuetus nimirum se ostendebat, atque plurima dona eorum  
scilicet condonabat, et nullum consilium absente Radechis peragebat.  
Factum est namque, ut Radechis degeret Cumpsiam, et  
princeps Sico eo absente iniret consilium. Ut talia audiens  
Radechis, nimis quippe exterruit, atque cum ira taliter prorupit  
in voce:

Ego iam nuper superavi falconem, astat mihi adhuc  
vulponem.

Cumque a quibusdam principis clam delatum fuisset,  
nisi iratus est, atque sine mora suas filias Beneventanis viros  
copulat; unam ex eis cuidam nobilissimi viri Azoni filio tradidit,  
cuius nomen Sikelenda fuit, alia namque cuiusdam viri sociat  
Ursi, terciam idipsum cuidam iuveni Radelmundus copulat;

[Page 56]

aliarum memoriam non retinemus. Ut talia comperit Radechis,  
nimis exterruit, atque consilium quod uxor sua dederat studenter  
omnimodis adimplevit, scapponem nempe argenteum cum  
duocentum solidos tulit atque ipsius principi detulit. Cum talia  
ipse princeps cerneret, huiusmodi verba deproinsit:

Ego denique  
copiosa opes largire vobis cupio, et vos deferetis mihi vestra  
propria?

Ad hec Radechis:

Imploro vestra arcus gloria, quatenus  
munus nostro exiguo faciatis recipere.

At ipse ipsum ab  
illo per semet recepit. Idipsum Radechis nimis eum exflagitabat,  
ut monasterium pergeret ipsum principem relaxaret. Ut talia ipse  
princeps comperit, huiusmodi tunc promisit talia dicta:

Nequaquam  
tuis acquiesco preceptis, nec a latere meo te nimirum  
faciam alienum.

Hoc namque non deintus sed aforis promebat;  
ut talia ipse perficere gratulabat. Cumque anic eum staret et  
obsecraret, voluntati eius licentiam dedit; comeatum accepto,  
suum nempe illi commendavit filium; atque ut fertur sibi in  
collo funem ligavit, et suis servis precepit, quatenus eum per  
longa terrarum spacia traheret usque Benedicti sancti cenobium.  
Dum devenisset cum plurima opes monasterium predictum, quod  
est in castrum scitum Casinum, valde ibi se nimirum affligebat.

Uxor denique eius habitum sancte religionis induta in ecclesia sancti Laurentii, que scita est in territorio Cumpsino, orationibus, ieiuniis, vigiliisque valde se ibidem macerabat. Sic factum est, ut longo tempore in tali re utrique perdurarent; set iustus iudex Dominus ut flagiciosos corroboraret, talia demonstravit denique signa. Dum Radechis ilxor defuncta fuisset, Radechis in Casinum degente, cognovit per spiritum sue coniugi exitum, atque abbati fratribusque talia nunciavit; qui mox notaverunt horam, expeditumque virum Cumpsam miserunt; qui dum venisset, curiosius perquirente, eadem hora cognoverunt eius exitum, que vir eius fratribus nunciavit.

[Page 57]

Agelmundus denique, unde superius fecimus mencionem, dum deambulavit iuxta Siler clam fluvius, accipite in manu gerente, cum paucis suis sodalibus, cum se unusquisque, ut mos est, procul sequestrarentur ad capiendas aves, subito ipse Agelmundus conspexit Grimoalt princeps, quem ille dudum extinxerat, furem cum albo equo, sicuti sessurus solitus erat, evaginatoque gladio contra seveniret. Quem, ut assolet humana fragilitas, in fugam conversus est; qui vir ille qui ei apparuerat, veloci cursu eum secutus est, atque inter ambas scapulas forti yctu eum percussit. Statim evomere sanguinem cepit, atque verso retro capite, suum perhemtorem minime vidit, et ad suos sodales vocem magnam emisit. Cumque venissent, omnia que acciderat per ordinem eorum depromit. Ipsi vero talia audientes, mirati sunt valde. Ipse ut diximus Agelmundus post hoc factum tercia die exiciale morte defunctus est. Quod, ut arbitror et quantum conicere valeo, non pro alia re talia Dominus fieri voluit, nisi ut omnes inicere manum in suo domino metuant atque eius iussa quasi Dei denique peragant. Poterat enim Dominus clam illum pro reatu quod in suo domino gessit, percutere atque sub terra eum obruere, ut ab humanis oculis esset absconditus, sed ut diximus, pro suis quas redemit ovibus talia demonstravit, ut quem ammonitione vel minis atque promissa supplicia non terrent, corrigat nuncians morte.

Sico princeps, de quo premisimus, exercitum copiam adunare iussit, atque magno apparatu Neapolim properavit, et eam undique constrinxit, et incendiis eam aforis silicet denudavit. Quam et obsedentes aliquanto tempore, viriliter eam Beneventanorum exercitu constrinxerunt. Tunc Ursus, electus predictus, Sico sepe factus princeps deprecatus est, ut eciam amplius malum non proveniret neque sanguis effunderetur christianorum. Ad hec Sico Longobardorum princeps ammonicionem eiecti predicti audiens, Dei (dilectam) pacem inientes, atque in scripto pactum affirmantes inter Neapolitanos et Longobardos, et obsides Neapolitanos isdem princeps abstulit. Spopondit ipse Neapolitanorum dux cum universis suis

[Page 58]

hominibus sub terribile fortissimoque sacramento atque in eadem pacti federa per scriptam paginam affirmavit, se daturum ilico omni anno tributum quod inter eos statutum fuit, atque suos numismatibus in ipsa civitate pre mercimonia graderentur; et ipse princeps Sico Ianuariique sancti martiris corpus de basilica ubi per longa temporum spacia requievit elevans, et cum magno tripudio Beneventum regreditur.

Hac denique tempestate Lando Capuanus comes una cum episcopo Landolfo suoque germano ceterisque aliis Capuanis per iussionem iam dicti principis civitate in monte qui Terfiliscus dicitur, construxerunt. Sed dum ad finem usque perducta fuisset, non paucis Capuanis cum suo Landolfo comite Beneventum venerunt, atque ut ipse princeps cum non paucis suis proceribus Capuam properarent, vehementer exflagitaverunt. Ipse princeps eorum preces annuit, atque cum suis pariter cum suosque is proceres necnon et fidelibus cuneatim Capuam gradierunt. Dum constructam ut diximus novam civitatem adissent, conversus ad suos, huiusmodi verba depromsit: Dicite, inquit,

mei fideles  
meosque obtimates, quo nomine ista civitate nimirum vocamus?.

Ad quod responderunt: Hoc tuum est dicere domine. Princeps  
si ait: Sicopolim eam appellemus. Quibus unus ex Longobardis  
taliter verba depromsit:

Non Sicopolim sed Revellopolim eam  
vocitemus.

At princeps cum ira conversus ad illum, promsit tunc  
taliter verba: Pro qua re talia ausus es promere? Ipse inquit:

Quia subditos habere minime illos iam valemus, nisi et consanguinitate  
pariter cum illis inimus.

At princeps conversus  
ad suos, exinde qualiter ageret, suis fidelibus expiavit. Illi uno  
ore effarunt addicientes:

Nos pariter cum ipsis vicissim iungamus  
connubia, et sic optinere erga nos illos prorsus valemus.

Ab illo denique tempore inter se, Capuanis videlicet Beneventanisque,  
invicem consanguinitatem iunxerunt.

Rofrit, unde mencionem superius fecimus, validum cum  
Azzone conflictum habebat, et crebrissime inter se consurgebant,

[Page 59]

sicuti mos est prelatis omnibus. Sed ipse princeps aforis inter  
eos dulcia verba promebat, deintus vero ut rixa inter se reysterare  
gratulabat, ut ipse eos attribere nimirum valeret.

Per idem tempus Agarenorum gens Siciliam invaserunt.  
Sed quomodo terram illam actriverunt, nunc materiam subministremus.  
Erat vir predives quidam in Sicilie finibus,  
Eufimius nomine; disposavit puellam, Homonizam nomine  
gerente, mire pulcritudinis. Illo denique tempore quidam  
Greculus Siciliam preerat. Accepta pecunia ab alio viro, disponsatam  
Eufimii auferens atque alius viri eam denique tradidit.  
Quod dum in patulo exiit atque Eufimii nunciatum fuisset, talia  
nimirum verba depromsit:

Meam namque fedastis uxorem; hoc  
pereat anno, si non fedare facio plurimorum uxores!

Quapropter  
cum servis suis navem ascendit Africamque properavit, atque  
regi terre illius huiusmodi verba depromsit:

Multarum navium  
dirige mecum, quatenus spaciosa terra vestre dicioni commictam.

Ut rex barbarus talia audiens, nimis gavisus est, atque sine mora omnis navalis exercitus iussit congregare in unum. Dum fuissent nimirum congregati in unum, rex ille barbarus huiusmodi exorsus verba:

Omne consilium ab isto meo viroque amico percipite, atque eius iussa quasi mea metuite.

Et hec dicens, non exigua dona eorum silicet condonavit, sed amplissima plus omnibus Eufimius dedit. Cum vero Siciliam properassent, protinus eam videlicet invaserunt, atque multaue opes ibidem silicet reppererunt;... ingrediuntur, multorum populorum faciunt strages, vix paucis evadentibus, qui nuper (per) tutissima castra et moncium confugerunt iuga. Sed et ipsum Greculum ibidem negaverunt ceterisque illius sequaces, atque ab illo tempore Siciliam dominare ceperunt. Audito hoc, princeps Sico valde est exinde mestus, atque coronam in suo capite iam minime posuit, predicens futurum gladium inter agmina Longobardorum. Pro una

[Page 60]

denique puella sunt aliorum multeque denique viduate. Et qui antea omnes in unum inter se epulabant et exultabant, postmodum pro unum Greculum immensas lacrimas effundebant. Et que dudum in mercimonio per Calabrie fines gradiebant, postmodum ab Agarenis puplice venundabantur. Ipso denique tempore Sicellenses vectigalia nimirum Longobardorum exhibebant propter negocium quod in Calabrie finibus peragebant.

Gravis sane per idem tempus inter Rofrit et Alfanum abbatem discordie rixu surexit, iam Azzonem defunctum. Sed ipse princeps, ut mox est, minime se perturbat exinde, et obanter exinde permanebat.

Factum est autem eo tempore, ipse princeps in langorem decidens mortem approximavit, quem Langobardi vitam excedere extimantes, eius filium Sicardum ante eius obtutum perduxerunt, atque ut eum salutifera monita illustraret, eum vehementer exflagitabant. At ille conversus ad filium, promisit tunc talia dicta:

Est mihi libertas tecum secretu loquendi; consilium ne sperne meum, tibi prospera monstro: nec Rofrit Alfano subdere, nec Alfanum abbate Rofrit dicioni obtrivere.

Erat siquidem ipse Alfanus dyaconus, et, ut iam diximus, abbasque, necnon et larga manu nimirum plurimis hominibus erat; victum opesque tegumentasque eorum silicet condonabit. Hec dicta sufficiant; nunc ad ammonicionem iam dicti principis redeamus. Inquiens ad filium:

Habeant inter se rixa, et tu eorum dicioni calcare colla; te abscente facite minime committere pugnam; tuum germanum alienum a latere tuo minime sinite. Semper salvus eris, si mea monita optinebis.

Et hec dicens, spiritus exalavit, tenuitque ipse principatum annos 12 et menses 3. Fuit autem corpore validus, audacia primus, statura procerus, non minus consilio quam viribus decoratus.

Sicardus princeps, dum pater suus obit, monita genitoris funditus ex animo repulit, nichilque ex eis in mente retinuit. Ipso denique tempore ille Neapolitanus dux quod iureiurando

promisit tributum distulit dare. Post aliquantum temporis spacium furore vehementer repletus ille princeps Langobardorum Sicardus, cum universo principatu suo Langobardorum populo Neapolitanam advenit urbem, quam et trium mensium spacium obsedens utque ex omni circumdans parte, cotidie fortiter eam expugnabat, omnia extra urbem ferro et igni devastans utque funditus demoliens consumpsit, ut Neapolitanam capere potuisset urbem; nam et corpora sanctorum effodiens, eorum sacra misteria abstulit.

Hec dum gesta fuissent, Neapolitanis deintus veniam poposcebant; sed ipse princeps ironiam eis nimirum faciens, iuxta ipsius civitatem meniam telam ordire denique fecit. At illi tanto metu perculsi, ut sermones nec lapis eorum inicerent, sed consilium inierunt, quatenus iram eius sevissimam mollirentur. Tunc bona fama habentes monachis nimirum miserunt, ut ab eodem principe veniam optinerent. Dum monachus ante tentorium principis devenisset, mox tellure prostratus, pro suis civibus veniam poposcebat, atque, eius dicioni demum [civibus] deservirent, vehementer silicet asserebat. Ipse princeps misericordia motus, in eadem civitate iam dictus Rofrit legatum denique misit. Dum Rofrit Neapolim introysset, civitatem ipsam undique expiavit, atque in eius platee montuosa terra cernere cepit. Sed dum sciscitaret ac diceret: Quid velid hoc esse?, illi Neapolitani nimirum taliter verba promserunt:

Nostre edes  
tritico nempe sunt plene, sed tritici remanente proinde ipsum  
in platea eiecimus, sed iam denique periit.

Sed aliud non erat  
nisi nimirum arena, et pauca tritici grana super arenam sparsa habebant, et iam ipsa denique renascebant. In hunc modum virum strenuissimum illuserunt, quia iam valide fame oppressi erant, et mensis Iulii ipso tempore percurrerebat, et inchoante mensis Madii ipse iam dictus princeps ipsa civitas circumdedit. Atque ut ferunt plurimi, quod vulgus vas flascones vocant, solidi plenum dederunt Rofrit in tali videlicet ordine, ut cicius regredi faceret. Dum Rofrit ad dominum suum venisset, taliter ei allocutus est verba:

Mi domne princeps, hinc minime maneamus et[Page 62]

ad propriam nimirum regrediamur, atque illorum dimicte denique noxam, et omni anno vestre eminencie exolvant tributum, quia modiorum multorum triticum ego ibidem vidi; proinde, si placet, per paginam scriptam vestre dicioni tributa persolvant.

Hiis auditis, princeps acquiescit denique sermonibus suis, atque ut talia fieri iussit; sic namque per paginam scriptam talia firimaverunt, atque ipsum federis scriptum in sacro Salernitano palacio adhuc hactenus manet, et in sua inchoacione huiusmodi testum invenimus:

En ego Sicardus Domini gratia princeps  
concedo vobis Neapolitanis pacem et firmissimam libertatem.

Et ibidem continet numerum solidorum et federe pactionum, quem ommisimus plane singillatim retexere cuncta. His ita gestis, callem quam reliquerat iterum repedavit, atque cum magno tripudio Beneventum remeavit.



Cum vero Beneventum regressus fuisset, cepit huius mundi vanitati deservire atque aliorum uxores struparet, necnon insaciabile (pectore) exinde nimirum gestabat. Una denique die dum per plateam perambularet, ut moris est feminarum, ad videndum eum nimirum cucurrerunt. Ille vero retro capud revolvens, speciosissimam mulierem, cuiusdam viri Nannigoni uxorem, ibidem conspexit. Dum eam vidisset, statim eam denique concupivit atque in eius amore vim caloris sui ignis accendit. Clam dicendo continuo misit ad illam, ut opes a parte principis optineret multas, tantum eius animo consentiret. Illa vero ut talia audiens, sese valde perturbavit, ac in hunc modum promisit tum talia dicta:

Opes et gloria sibi habeat multas; mihi nichil est  
necesse habere nisi iure viri mei timere et illi pudiciam reservare.  
Si demumque talia nuntiandum reiteraverat, sciat ille viri  
mei prodendum.

Dum in hunc modum principi delatum fuisset,  
magis magisque urebat et crevissime exinde excitabat, quatenus  
ipsum facinum adipiscere valeret. Tunc Nannigonem ad se fecit  
ascire; sed (dum) vocato venisset (et) ante suum aspectum astaret,

[Page 63]

princeps taliter est ei allocutus:

Volueram te legatum Africam  
mictere, quatenus ad nos, Deo volente, cum honore a parte  
regis terre illius reverteris.

Audito hoc, Nanningo nimis quippe  
exinde se turbavit adiciens:

Quomodo illuc pergo, qui sum valde  
infirmus? Et mi domine, metuo, ne illuc mihi morte eveniat.

At  
princeps:

Excusacionem mihi exinde minime adnectere; tantum  
ut diximus celerius perfice.

Ille denique dixit:

Fidelis tuus sum;  
fiat ut comparet voluntati tue.

Cumque ille nescius perrexisset,  
ipse princeps ad uxorem suam continuo famulos suos misit,  
quatenus per vim ad se adduceret. Quo facto, vi obprimens eam.  
Illa vero dum strupata domum redisset, neque valneis neque  
unguentis minime iam usa est, inlotaque facie manebat, necnon  
sordidisque indumentis utebat, nec in stratu dormiebat, sed in  
terra nimirum prosternebat se; et si quislibet de tali re eam  
coercebatur, ut non esset bona immoderata mesticia, illa aiebat:

Non pro alia re talia denique nimirum facio, nisi propter (viri)  
mei absenciam.



Factum est autem, dum virum suum regrederetur  
et dum redisset domum, repperit eam mestam atque incompósito  
capite, vestibus vilis necnon et lutulenti indutam,  
scissitavitque eam et dixit:

Pro qua re inspido. Capite illotaque  
facie manes?

At illa: Protinus gladium, ait,

evagina et meum  
mox collum abscinde, quia fedata sum ab alieno viro.

Cum  
cognovisset omnia Nanningo que fuissent facta, valde ingemuit  
atque sue coniugi effavit:

Illuc valneum perge, atque iocunditatis  
vestibus te nimirum induere, et de tali re minime te  
coangustare.

Ab illa denique die, ut ferunt plurimi, minime  
risit.

Ipse princeps adhuc sine uxore erat, et dicta illicita  
sepissime commictebat. Factum est autem, ut exinde cum suis  
optimatibus una die sermocinaret, quatenus sibi copularet  
uxorem, aut ex rege filia aut ex stegmatibus. Unde eius optimates  
eum exinde fortiter adortabant, forsitan a perpetrato scelere eum  
deviaret. Sed callidus ille Rofrit clam est ei locutus:

Nec filia[Page 64]

regis nec de illius stegmatibus pulcram invenire valebis, qualem  
unam que in nostro territorio deget.

His auditis, princeps  
amplexatus est eum, affatim eum exflagitabat, quatenus  
proprium eius diceret nomen. At ille protinus sua cognata  
pulcritudinem laudavit. Item princeps: Vellem videre eam.  
Ipse vero obanter dixit:

Ego tibi eam demonstro,adiciens:  
Inlotaque facie eam tibi ostendo; si vestris oculis comparet,  
lateri vestro eam sociate, sin autem, omnimodis sciat occultum.  
Ad tuum cernendo pratum te simula ire, et ego denique cras ad  
lassandum poccionem potabo. Dum exinde remeas, ad domum  
meam quasi visitaturus veni, et inlota facie ante me sistere  
illam facio. Tu nempe eam aspice atque formam eius perlustra:  
Ego te interrogabo: Optimumne est pratum illum? Tu domine  
mihi responde, utrum optimum an non.

Dum alia die princeps non cum plurimis ad pratum cernendo  
properaret, statim regressus est urbem. Dum portam  
ipsius civitatis introisset, conversus ad suos huiusmodi verba  
depromsit:

Ad visitandum Rofrit pergamus, quia, ut mihi relatum  
est, ad lassandum poccionem potavit.



At illi:

Domine  
eamus.

Dum pervenissent ad eius domum et Rofrit intimatus  
fuisset, ipsa vero, ut mos est innupte puella, fugere temptavit;  
sed Rofrit nequaquam penitus eam sinit ire. Dum introgressus  
fuisset princeps ubi Rofrit manebat, contemplatus est eam valde;  
atque nimis eius oculis placuit. Dum eum scissitaret Rofrit ac  
diceret:

Optimumne est platum illum quod expiasti hodie, mi  
princeps?

, at princeps protinus ait: Optimum. Et hec dicens,  
ad palacium rediit, moxque res que iam gesserat, suis optimatibus  
propalavit, protinusque ipsam videlicet disponavit. Sed non  
(ut) sapiens, sed ut fatuus talia gessit; non illius mores sed  
pulcritudinem expiavit. Proinde nempe ad exitum durum pervenit.  
Libet nos pro qua re vir ducit uxorem, huic intessere  
ystorie, ut non pulcritudo sed mores querantur. Tribus de causis  
autem ducitur uxor: primu est causa prolis, de qua legitur in Genesis:

Et  
benedixit eos, dicens: 'Crescite et multiplicamini;'

secunda causa adiutorii,

[Page 65]

de qua ibi in Genesi dicitur:

Non est bonum esse hominem solum; faciamus  
ei adiutorium

, tertia causa incontencie, unde dicit Paulus apostolus, ut  
Qui se non continet nubat. In eligendo marito quatuor res expectari  
solent: virtus, genus, pulchritudo, sapiencia. Ex (hiis) sapiencia potentior  
est ad amoris affectum, sicut et feminis mores. Sed ipse Sicardus  
mores minime requisivit. Refert hec que supra diximus quatuor  
Virgilius de Enea, quod hiis Dido impulsa est in amore eius: Pulcritudine:  
Quam sese ore ferens! Virtute: Quam forti pectore et armis! Oratione:  
E quibus ille iactatus fatis, que vella exausta canebat! Genere:

Credo  
equidem, nec vana fides, genus esse deorum.

Item in eligenda uxore quatuor  
res impellunt hominem ad amorem: pulchritudo, genus, divicie, mores.  
Melius tamen si in ea mores quam pulchritudo queratur. Nunc autem ille  
queruntur, quas aut divicie aut forma, non quas probitas morum commendat,  
sicut ipse iam sepe dictus Sicardus gessit. Ideo femine sub viri  
potestate consistunt, quia levitate animi plerumque decipiuntur; unde et  
equum erat eas viri auctoritate reprimi. Proinde et veteres voluerunt feminas  
innuptas, quamvis perfecte essent etatis, propter ipsam animi levitatem in  
tutela consistere. Interim ad ystoriam retessendum Ordinem reddeamus.

Rofrit vero dum sua principissa facta esset cognata, in  
superbia atque in elacione plus magis tumuit, necnon et tyrannus  
omnibus hominibus se ostendebat, et cum Alfano iam dicto

abbate in patulo seperrime conflictabat. Factum est autem, ut ipse Rofrit fuisset missus cum pluris viris per Calabrie simulque per Apulie fines a predicto principe, ut vectigalia exinde exigere. Cumque reversus fuisset, cum magno gaudio ab ipso principe est exceptus; assignavit ei omnem videlicet censum, et ex suo sumptu, ut nonnulli ferunt, duocentos detulit solidos, quos illemet (nequaquam) acquiescere ut eos accipere valuit. Ille verti diu eum obsecrante, eos recipere iussit atque adnectens: Postula a me quod vis! At ille:

Nichil aliud meo domino quero,  
nisi ut protinus mihi condonet protectionem, quatenus inimici  
mei nimirum seviciam obtrivere valeam.

At princeps plurima  
iussit ei conferre arma, inquiens: Qualem ex his volueris tolle.

[Page 66]

Dum lorica suis placuisset oculis, suo corpori induisset, et spatam suo lateri annexisset, caleaque suo capiti posuisset, lanceamque in sua manu iniecisset, deintus exiit foras, clipeosque baiulante. Dum inusitata res Beneventani cernentes, mirati sunt valde asserentes: Quid velid hoc esse? Idem Rofrit: Arma, ait,

meus mihi dominus dedit, quatenus actribere valeam inimici  
mei seviciam.

Cumque in patulo cunctis audientibus verba talia promississet, atque Alfani abbati in hunc modum ei relatum fuisset, nimis quippe pertimuit, in tantum ut suos coetaneos suosque sodales amicosque in unum congregaret, et cum eis consilium exinde iniret. Et consilio inito, quatenus propriam relinquerent urbem atque properarent, quod factum est. Cumque Neapolim adissent, a cunctis terre illius hominibus dilecti sunt valde; et ut plurimi ferunt, ipsi iuvenes qui cum Alfano abbate illuc properaverunt, Beneventanis seu Salernitanis quadrigentis fuerunt, inter quos Radoalt cum suo germano Radolfo affuerunt; ipse Radoalt abaus meus estitit. Ipse sepe dictus Alfano una cum suis ut diximus sodalibus per Beneventanis Salernitanisque fines peragrantes, incendiis rapinisque que cuncta repperire potuerunt demolientes, iterum Neapolim reertebantur. Cumque creberrime talia iterarentur agmen obium, equorum vel (de) ceteris animalibus cuneatim Neapolim deportaverunt, atque Beneventanis agricole denudatione sustinere iam omnimodo non valentes, consilium inierunt, quatenus eos cum dolo videlicet superarent; et statim ad eos miserunt, ut cum ipso principe pacem firmarent atque per sacramenta exinde inirent.

Dum Alfani abbati delatum fuisset, exinde mox cum suis consilium iniit, ne forte pacifica cum dolo verba ipse princeps illorum transmiceret; atque eisque dicendum miserunt ut:

Minime nos sub eius dictione degimus, nisi prius episcopo sancto monachosque, presbyteros dyaconesque seu nobilissimi viri exinde nos per sacramenta firmarent.

Cum talia principi  
Sicardi nunciata fuissent, protinus per paginam scriptam eis

[Page 67]

misit promendum sacramenta:

Ut dicendum misistis, vobis  
persolvimus.

At speciale Alfano in hunc modum videlicet per  
epistolam allocutus est:

lusiurandum vobis facimus, salvum  
Salernitanam urbem ingrediat, atque mecum de vestro honore  
consilium iniat. Si vobis comparet in pristinam redire gratiam,  
ita fiat, sin autem, salvus regrediat.

Dum vero Alfano talia  
cognovisset, et putaret, quod non in dolo ipsa verba princeps  
idem promississet, unum ex suis vir strenuissimus Salernum misit,  
quatenus ipsa sacramenta reciperet. Cum vero Salernum introysset,  
ante optimatesque qui ibi erant, et coram principe pervenisset,  
ipse princeps, ut erat nequicia plenus, statim accersiri  
iussit presulem seu presbyteros, idipsum et monachos, quod (per)  
ipsum missum [quod] abbas Alfano quesivit, et totidem sacramento  
iuraverunt, ut ipse abbas Alfano salvus ingrederet et  
salvus regredere faceret. Cum vero Alfano missum redisset, et  
omnia que acta gesserat intimaret, statim ipse Alfano cum  
paucis venit Salernum. Dum portam ipsius civitatis introysset,  
palaciumque properare voluisset, callidus ille Rofrit principi  
huiusmodi verba depromsit:

Mi princeps, sacramentum completum  
est; sanus urbem ingressus est, sospes regrediat, atque in  
patibulo suspensus intereat, quatenus nempe fama eius pervolet  
undique, ut talia committere minime audeat

Hec cum audisset  
princeps, turpiter eum complehendi iussit atque non procul ab  
ipsa civitate super mare subtus via que Nuceriam Veterimque  
pergit, cavato ligno eum suspendere iussit. Dum vero famuli  
iussa principis fecissent, atque eum nimirum complehendissent,  
ipse denique, ut ferunt, valde eos exorabat, quatenus cum eo  
lente silicet pergerent, atque psallendum usque ad locum pervenit,  
et sic exiciale morte defunctus est. Atque ut nonnulli  
ferunt, ab illo tempore gelu glaciesque in tellure videlicet Salerno  
decedit ad fruges demoliendum

Questionem aliquam de periurio libet me huic ystorie intexere,  
ut possit quilibet agnosci omnimodo, quam valde sit

[Page 68]

metuendum spernere iuramentum; atque preclarissimum doctorem  
episcopum in medium obiciam Augustinum:

Tam magnum  
peccatum est falsum iurare, ut propter reatum false iuracionis  
Dominus prohibuerit omnem iuracionem. Cur enim dictum est:

Non periurabis. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, nec  
per celum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum  
pedum eius est, nec aliud quodcumque iuramentum; nec per  
caput tuum, quia non potes facere capillum tuum album aut  
nigrum; sit autem in ore vestro: Est, est; non, non. Si quid  
amplius est, a malo est.

Dicit aliquis cum ergo Dominus iuravit,  
quare dominus Christus suis iurare prohibuit? Dico quare; non  
est peccatum verum iurare, sed quia grande peccatum est falsum  
iurare, longe est peccato falsum iurandi qui omnino non iurat.  
Dominus ergo qui prohibuit iurare, supra ripam te noluit ambulare,  
ne pes tuus in angusto labatur, et cadas. Aliquando et  
nolens homo periurat, cum verum putat esse quod iurat; non  
est quidem tantum [quantum] peccatum, quantum eius, qui scit  
falsum esse, et tamen iurat. Herodes infelix, ne Deum offendere  
periurando, Deum offendit seviendo. Ecce puella petivit capud  
sancti Iohannis; quid facere debuit Herodes? Consilium illi  
demus. Si dixerimus: Parce Iohanni! periurium suademus; si  
dixerimus: Noli periurare! ad scelus implendum provocamus.  
Antequam ergo veniatis istud vim incipite, tollite de ore  
vestro temeritatis iuracionem. Occurrit mihi tale exemplum.  
Iuravit sanctus David, Nabal occisurum se esse; incautus fudit  
in oracionem et cepit ire, ut facere quod iuraverat. Occurrit ei  
Abigail, uxor Nabal, rogavit flexis genibus, flevit amare,  
sanguinem revocavit. Ecce sanctus David non quidem iratus  
sanguinem hominis fudit, sed eum falsum iurasse negaret quis  
poterit? De duobus peccatis elegit minus, sed minus fuit illud,  
in comparacione peioris. Si quis autem te provocaverit ad iuracionem,  
[Page 69]

ut sibi existimet satisfieri posse, si iuraverit, de illa re  
quam te putat commisisse, et forsitan facinora maneant in illo  
mala suspicio, si iuraveris tu, non sic peccas, quomodo ille qui  
te provocavit. Quicumque homo provocat ad iuracionem et scit  
eum falsum esse iuraturum, vincit homicidam, quia homicida  
corpus occidit, ille animam, immoduas, animas, et eius quem  
iurare provocavit et suam. Scis verum esse quod dicis, falsum  
esse quod ille dicit, et iurare compellis, et iurat et perit, tu quid  
invenisti? Immo [quia] et tu peristi, qui de illius morte saciare  
te voluisti. At illi quid dicam, quod numquam dixi caritati  
vestre. Fuit hic homo simplex quidam bene fidelis a multis  
nostris cognitus Tutus Limeni vocatus. Ab illo audivi quod dico.  
Nescio quis negavit ei, vel quod commendaverat, vel quod ei  
debeatur, et hominis fidei se commisit; commotus provocavit  
eum ad iusiurandum. Ille iuravit, iste perdidit, sed isto perdente,  
ille periit. Dicebat ergo iste Tutus Limeni ipsa nocte exhibitum  
se fuisset ante iudicem (et) in magno impetu atque terrore pervenisset  
ad presidentem excelsum quendam et ammirabilem  
virum, cui parebat officium similiter excelsorum, iussum fuisse  
perturbatum retro revocari, et interrogatum fuisse his verbis:

Quare provocasti hominem ad iuracionem quem sciebas falsum  
esse iuraturum?

Respondit ille: Negavit mihi rem meam. Ipse  
dixit ei:

Et melius rem tuam quam exigebas perderes quam  
animam hominis falsa iuracione perimeres.

Prostratus iussus  
est cedi; cesus est tam graviter, ut in dorso evigilantis vestigia  
plagarum apparent. Sed dictum illi, posteaquam emendatus est:  
Parcitur inocencie tue; de cetero cave ne facias. Fecit ille  
quoddam magnum peccatum, et emendatus est; sed multo gravius  
peccatum faciet, qui post istum meum sermonem et exortacionem



tale aliquid fecerit.

Nunc que ommisimus iterum retexamus,  
et de periurio pauca promississe sufficiat.

Dum vero ipse princeps post factum facinum cum non  
paucis ex Salernitana urbe foras ad exercitandum deveniret,  
atque Lirinum fluvium transmearet, Rofrit ille callidus huiusmodi  
est ei locutus:

Retro mi aspice princeps, et nefandum  
pendentem cerne Alfanum.

Cum talia ipse princeps fecisset,  
statim una ex eius suris obriguit, atque ab illo iam tempore  
sospes exinde minime fuit.

Per idem tempus Agarenorum gens cum iam Siculorum  
provincia aliquantos (tenerent) annos pervasam, iam fretum conabantur  
transire Italia occupandam. Dum vero cum multitudine  
navium fletum eundem transmeassent, sine mora Brindisim  
civitatem pugnando ceperunt. Sed dum Sicardi factum fuisset  
cognitum, statim immensam multitudinem Langobardorum  
coadunare iussit, et dum nimirum in unum sunt congregati,  
ipse princeps huiusmodi exorsus verba:

Eia mei nimirum fideles,  
extote fortes in bello atque Agarenorum gens nefanda nempe  
attribere colla; sit in sufragium Dei genitricis virginis.

Atque  
(et) hec dicens, non procul ab ipsa civitate cum ipsis pariter  
properavit, et illis relictis, cum paucis Beneventum revertitur.  
Cum vero adissent Brindisim, astutissima Agarenorum gens non  
procul ab ipsa civitate foveas faciunt, et se deintus nimirum  
communiunt. Dum hac illac catervatim Langobardi denique  
graderent, ipsi immensam multitudinem cernentes, aforis in  
patulo minime exiebant. Set accidit, ut una die post prandium  
tubis clangentes, voces magnas emiccentes ac perstreptentes,  
Agarenorum exercitu exiit, ubi occultas foveas erant, atque inibi  
ad bellum (se) preparabant; dum nescientibus Langobardi ipsa  
decipula, forti animo super eos irruerunt, ut eos nimirum  
attriberent. At illi retro terga dantes, et Langobardi eos sequere

[Page 71]

non desinentes, pars ex eis maxima in foveis cecideiunt; reliqui  
terga dantes, Agareni eos nimirum necaverunt. Ibi maxima pars  
Beneventanorum Salernitanorumque vel de ceteris aliis civitatibus  
perierunt, tantique ibi viri fortes per contentionis malum et improvidentiam  
debellati sunt, quanti possent per unum consilium et  
salubri concordia multa milia prosternerent emulorum. Cum  
vero confusi sua arba repeterent, atque Sicardus multorum  
coadunare iussisset hostium, audito hoc, Agarenorum exercitum  
urbem ipsam [ipsam] in qua morabant, igne cremarunt atque  
Siciliam adierunt.

Circa hec tempora Amalfitanus populus Salernum per  
vim transvectus est in hunc modum, sicuti subsequens sermo  
declarat. Facta est non minima dissensio inter utrumque populum,  
Amalfitanum videlicet et Salernitanum. Itaque dum sui regni gubernacula  
prefatus princeps moderantissime gubernaret, et primi civitati eius consilio  
et fortitudine summa pollerent, quidam Amalfitanorum maiores natu  
linquentes natalem solum, huius se dominatui sponte propria subdidere.  
Qui cum ubi eo infinita dona perciperent, missis clam nimirum epistolis  
atque blanditiis suos semper affines utque germanos monebant, quatenus  
propria linquerent et ut predicta dona quantocius festinarent.  
Qui cum talibus, ut dictum est, diu monitis iterarentur, nequaquam

huius rei acquiescere maluerunt. Interea factum est, ut Tireni equoris insulus Ausonieque universu locu idem princeps circuiret, quatenus corpora sanctorum, quotquot invenire posset, Beneventum devito cum honore defferret, atque per idem tempus ex insula Liparitana Bartholomei beati apostoli corpus Beneventum cum magno tripudio deferri iussit. Cum talia Amalfitani cernerent et metuerent, ne forte a propria frustarentur patrona, Silicet Sancta Trophimenis, qui in portum Reginum illo denique tempore eius sacrum corpus degebat, plebem iam dictam inito consilio, dantes operam natu maiores Amalfitanorum,

[Page 72]

antequam ipsa civitas ub inclipta Langobardorum gente desolurentur, ablata est a propria aula. Natica pinus cum ingenti honore Amalfiam deveniunt, utque in ecclesia beatissime virginis Marie eius sacrum corpusculum honorifice collocaverunt. Sed dum eius sacrum corpusculum Amalfiam transvectum fuisset, una mulier impudencior ceteris ex menbris illius fecit rapinam, furtim queque poterat diripuit. Expleto igitur octavo diei cursu, in tempesta noctis quando sopore gravi corpora fessa premuntur, in extasi Petrus Amalfitanus episcopus positus, videns in visione iam dicta martire Christi rubicundo pallio coopertam atque compellucionem minuci dicentem:

Cur episcopo meum temere  
tumulum ausus es violare, pariterque meum cunctis corpusculum revelare  
popellis, et ex corpore meo quosdam artus violenter devellis? Nempe quia  
nullus pudor mei ergo fuit, scias te (in) proximo moriturum cadaverque  
tuum ex sepulchro expellendum.

Hiis namque premissis, cum non multo post ipsius terre desolacionem immineret, Langobardorum falans cum magna audacia a predicto Sicardo principe absolutam Amalfiam devenit, atque ipsa civitate sine humano sanguine effusione est silicet capta ac depopulata. Huius siquidem civitatis loca dum hac illac lustrando pergeret, circuirent cubiculorum penetralia et aditus ecclesiarum, si forte thesauros occultos invenirent, presertim cum opibus plurimi essent ditati, tandem aliquando veniunt ad locum, ubi episcopus e vicino sepultus iacebat; qui dum sperare ob frabice recentis obstacula, quod in presulis tumultu aurum argentumque laterent, confregentes invenerunt episcopi cadaver iam fetidum in monumento, compage corporis et pene membris omnibus solutum. O incomplehensibile Dei iudicium! Turba omnis retro cohacta est, et sepulcrum dimissum est patens. Peracto igitur excidio, cunctisque meniis dirrutis civitatis, adhuc ibidem civibus commorantibus, canes rubido ore latrantes, maturo cursu currentes abstruhunt ex tumultu predictum cadaver episcopi, uti baticinatum fuerat a sancta Christi martira eidem episcopo hac revelatum, quod nos plenissime omnia super nimirum diximus.

Langobardi denique omnia que in ornatum illius ecclesie ac illorum edibus invenerunt, diripientes, necnon sacratissimum

[Page 73]

corpus sancte martiris Trophimenis secum nimirum gestantes. Ita factum est, ut per circuitum cuncta depopularentur, non solum civitatis municio intrinsecus, sed eciam extrinsecus predia cuncta concisionibus subiucerent; et sic magno tripudio Salernum perveniunt, atque iam dictum sanctum corpusculum per iussionem iam dicti principis cum debito honore Beneventum perducitur. Revera dum una contererentur, unusque fieret populus Salernitanus Amalfitanusque, et ipse princeps conabatur, quatenus Salernitanis cum Amalfitanis inter se inirent conubia, ut unum efficerentur populus, donisque plurimis utrique augerentur, tamen penitudinem moti ob Langobardorum stropham, qui eos principi concusabant, quod duci Parthenopensi quidam Amalfitanorum flecterent capud.

Dum talia peracta fuissent, idipsum eminentissimum suum germanum Sikenolfum Beneventani concusare ceperunt, addentes, quia omnimodis satagens, quatenus honorem principalem arripiat. Qui dum huiusscemodi dicta princeps Sicardus audisset,

immo incuranter talia credidit, et omnimodis conabatur, qualiter eum de iam dicta gloria deviare. Quid multa dicam? Eum complehendi iussit, atque eum invitum clericum fecit; feruntque alii, ut dyaconatum honorem eum per vim silicet sublimasset, necnon et evangelium in ecclesia eum legere fecisset, et postremum vinctum illum Tarentum misit, et in ardua custodia retrudi iussit, qui fuit holim ad receptum pluviale aqua constructa, que nos cisternam nuncupamus.

Hiis ita patrat, princeps idem cum non paucis suis fidelibus ludus causa seu arte venacionis in predio Labellaniensi devenit. Qui dum morarentur atque sua coniuge ibidem ascire fecisset, atque seperrime exercitandum cum suis iret, una die accidit, ut sub tentorio resideret atque in conca argentea pedes lavaret. Factum est, ut ante iam dictum tentorium quidam vir cum famulum suum transiret, atque verso capite denique vidit. Dum illa denique cognovisset, ut eam nudis vidisset, mox talia suo viro intimavit, adnectens:

Si  
exinde me non vindico, morti incumbo.

At princeps ait:

[Page 74]

Exinde fac, ut comparet voluntati tue. Illa potestate accepta, statim famulos suos clam Beneventum misit, quatenus iam dicti viri uxorem cum verecundia ad eam assciret. Dum famuli eius talia fecissent, atque usque ad suras vestimenta abscidissent, eamque aduxerunt ubi tentoria ficta degebant; dum eam cernisset principissa, ipsa statim per tota castra deportare iussit. Cum deportata fuisset ad locum ubi vir eius manebat, atque cum suis coetaneis ad tabulam ludebat, protinus suus germanus huiusmodi ei adlocutus:

Mi frater, aspice et dedecus tue coniugis  
cernet.

At ille nil ei respondit; erat enim ardens in animo suo, atque ipsum ad tabulam ludebat et minime eam videlicet vidit. Alia nempe die princeps idem, (ut) mos est, cum suis optimatibus cum accipites iuxta aquosa loca gradiebant, quatenus quaslibet aves caperent. Qui dum accipitem suum, ut fama est, micteret et una cruribus longibus avem captasset, ad castra reversi sunt. Dum temptorium ipse princeps adisset, vir ille cuius uxore fedata fuit, hac illac discurrebat, quatenus invenire virum qui eum adjuvaret ad vindicandum suum dolorem. Sed cum non paucis de ipsa re ad illum adnecteret et vicissim inter se exinde sermocinaret, factum est, ut Nanningo inde transire. Quem cum eum vidissent, protinus eum vocaverunt atque ei omnia intimaverunt. Ille ut talia audiens, nimis gavisus est adnectens:

Nisi extimplo  
talia commictimus, statim eius dictioni illud videlicet intimabo.

Illi vero statim ad eius tentorium venerunt, atque abstracto gladio, non paucis plagis eum videlicet peremerunt. Ferunt namque nonnulli, quod dum ipsi tentorium introysent, et ipse princeps Nannigonem ibidem cernisset, taliter fertur dedisset responsum: Misericordiam, ait, Nanningo nunc mihi facite. Ille denique respondit:

Mihi minime mea facinora Deus indulgeat,  
si ego indulsero tibi.

Et sic evaginato gladio, penituseum  
sauciavit, atque nimirum de hac vita extinxit. Suam coniugem,  
Adelchisam nomine, de qua iam supra diximus, cum verecundia  
consanguineos suos Beneventum deducunt. Et merito; per vim

[Page 77]

illa suumque virum multa incommoditatem aliorum intulerunt;  
necesse fuit, ut quandoque et ipsi peiora horum perciperent.  
Agunt plane non pauci, ut verius est; quod ipsa Adelchisa filia  
fuisset Dauferii, qui cognominatus fuit Mutus propter impediciorem  
sue linguae, et (non) vivente princeps Sico, suum filium per ordinem  
quod supra diximus, Sicardum eam videlicet (cepit) uxorem.

Igitur dum Sicardus fuisset extinctus, Beneventani quidam  
Radechis principe sublimarunt; tenuit principatum totum fere  
duobus et dimidium annum. Sed ut mox est principibus seu  
regibus, in sui inchoacione honoris pluris ex sua urbe idoneos  
viros exturbant, sic ille conatus est facere, atque non paucis ex  
Beneventanis exiliantes, inter quos Dauferius cognominatus  
Mutus cum suisque natis, (atque) in finibus pervenerunt Nuceriam  
in loco ubi Forma dicitur.

Comperta igitur evidencius principis morte, populus Amalfitanus illico  
sanctuariis Dei ornamenta diripientes, igneque subposito antiqua civitatis  
menia concremant, cum ingenti gaudio ad propria sunt reversi. Agebant  
vicissim inter se:

Ille qui nobis opes [qui] varias tribuit habundanter,  
extinctus est; veniet ignotum nostrum aliud, in servitutemque  
nos videlicet opprimet, filiasque nostras tollet et suis  
servis dabit.

Proinde Salernum liquerunt atque propria redeunt,  
atque, ut diximus, opes varia abstraunt, ditatique sunt valde,  
quia illo in tempore per sua predia Salernitani degebant, et  
mensis Augusti illo tempore percurrerat; proinde talia Amalfitani  
videlicet operarunt.

Exiliati interea dum aliquo tempore perdurassent, novissime  
iam dictus Dauferius una cum Guaiferium Maioque suis  
filiis clam legacione Salernitanis mittunt, asserentes:

Tam[Page 78]

preclarissimam civitatem qualem vos optinetis, et sub dicione  
Beneventi persistitis, valde etenim videtur esse ignavia! Si vestre nobilitati comparet,  
clam Tarentum mittamus, quatenus, annuente Deo, Sikenolfus illuc accersiamus ipsumque  
principem sublevemus, et nobis vobisque tunc felicius fore, cum tante dignitatis  
fastigium optinemus.

Dum in hunc modum relatum Salernitanis fuissent, exinde  
gavisus sunt adnectentes:

Talia valemus minime facere, nisi si suffragium  
Amalfitanorum optinemus; forsitan per mare ipsum videlicet furamus.

Quapropter Amalfiam miserunt, necnon per epistolam in hunc modum verba

promserunt:

Incendia; rapinis, aut qualiscumque incommoditate in nostra urbe gessistis, fiat vobis dimissum; unum est quod petimus tantum, ut secrete omnimodis. Nobiscum decertetis, forsitan Sikenolfus germanus defunti nostri principi erga nos, optinere valemus.

Ut talia Amalfitanus populus comperit, valde gavisus est, atque ut id fieret omnimodis gradiebatur, et inter se iusiurandum exinde sunt firmati; et partim Salernitanis partimque Amalfitanis navim ascendunt iterque arripiunt. Set cum Tarentum adissent, partim ex eis urbem ingressi sunt, partim in nave relictis sunt. Dum mixti Salernitani cum Amalfitanis per civitatem illius plateis graderentur, necnon mercimonia secum nimirum gestantes, fictilia vasa sive alia qualibet re, et tota die properarent quasi negociatores, dum finem diei data fuisset, illi, ut diximus, hac illac vagabantur quasi incerti, et huiusmodi emictebant voces, quatenus aliqui eorum darent mansionem. Set dum approximassent ubi ipsi carcerarii degebant, voces claras emictebant. Hec aures carcerarii audientes, idipsum et ipsi voces emisissent asserentes

Scopis mandatum domum nimirum habemus; venite et hac nocte hic manete, et quolibet munus exinde date.

At illi dixerunt:

Et vobis damus munera et grates referimus multas.

Dum illorum domum Salernitani Amalfitanique ingressi fuissent, statim plures numismatibus carcerarii dederunt dicentes:

Ad forum pergite, dapesque nobis emite necnon et precipua vina [vina] diversisque poccionibus, quia valde sumus fexi longo ytinere gradientes.

At illi accepto precium, adhierunt forum. Erant tunc ipsa civitas opulentissima minimeque ab Agarenis adhuc actrita. Qui dum carcerarii remeassent, deferentesque secum vina precipua variaque poccionum genera cibariaque optima. Cum vero Salernitani cum Amalfitanis carcerariique simul recumberent atque vicissim, ut mos est, verbis protelarent, Salernitani Amalfitanique hac arte carcerarii deluserunt. Pocula aqua implebant, et ipsi eam videlicet propinabant; carcerarii putantes, ut sicut hii de vino biberent, similiter bina optima et ipsi nimirum potabant. Et dum essent valide temulenti madisque omnimodis, taliter fertur verba promississe:

Nos opprimit sopor, iam denique dormiamus.

Salernitani agebant:

Iterum optimum vinum potemus.

Illi iam demens effecti dixerunt: Nimirum sic faciamus. Statim ablata sunt vascula plena, at illi funditus ea quippe potarunt, et ibidem in terram ad dormiendum se prostraverunt. Dum vero Langobardi Amalfitanique talia cernentes, e vestigio cum omni sollicitudine arte qua poterant, carcerem ingrediuntur. Set dum Sikenolfus talia comperisset, pavor opprimit eum; putabat nempe, ne forte emuli eius essent, qui eum sepe

nimirum angebant. Sed cum ei Salernitani omnia intimassent, et quare ad eum venissent, recepid vires. Sic denique Dei nutu foras eum abstrahunt et mature ad navem deducunt, atque cum omni nisu satagebant, quatenus Salernum in proximo adirent. Quid multa dicam? Annuente Deo, sulcantes equora mare tranquillo obanterque Salernum veniunt, atque ipsum Sikenolfum principem sublimarunt.

Adelchisi Rofrit filius apud Beneventum omnimodis satagebat, forsitan aliquo modo principalem honorem invaderet; et suum cognatum Landolfum, comitem Capuanum, exinde eum videlicet omnimodis adiuvat. Factum est una die, ipse Adelchisi valneum perrexisset, atque cum non paucis suis coetaneis iuvenibus palacium adissent; cum eos cuneatis per palacium principis Radechisi gradientes conspicerent, valde iratus est, atque cum sevicia taliter fertur verba promississet, inquiens ad suos:

Protinus gradite, eumque cicius nimirum complehendite,  
moxque per fenestras palatii foras dimictite, quatenus lapsum ex alto sine mora intereant.

Cum vero suis famulis talia fecissent, atque iam dictus Landolfus talia [fecisset] cernisset, excusacionem moxque intulit, inquit:

Subitaneus dolor  
precordia mea nimirum invasit.

Atque curvus per palacium gradiens, quasi minime recte ambulare valeret, et sic usque ad suam pervenit; domum, moxque ascenso equo, cum non paucis suis fidelibus Capuamque properavit; agebat quippe:

Nequaquam  
sinat me Deus habitare in urbe, unde de alto homines precipitantur.

Sikenolfus dum talia audisset, statim Landolfo intimandum direxit, quatenus cum ipso pacem iniret. Ille vero ut talia audiens, valde gavisus est, atque ei in responsis omnem voluntatem silicet adimplevit. Idipsum Aggerenciam Cumsamque intimandum misit, quatenus suus cognatus Ursus, qui preerat Cumsinis, necnon suum alium cognatum Radelmundum, qui et ipse illo in tempore Aggerentinis preerat, venirent, et cum ad optinendum Salernitanum principatum omnimodis adiuverent. Illi talia audientes, magno gaudio sunt exinde repleti, moxque cum suis Salernum venerunt, et principi Sikenolfi iusiurandum iurarunt. Ut talia Radelchisi Beneventanus princeps comperit, nimis iratus est, omnisque Beneventanis furore repleti sunt, et necnon et ad bellum sunt preparati, adnectentes:

Nituntur  
nobis iugum imponere in cervicibus nostris; pugnemus, qualiter colla attribere valeamus; nostri denique incole adversus nos consurgere metuant!

Vereor, ne a quodam sophista reprehensionem habeamus. Incole sive advene utique adventicii perhibentur, que cuncta ex vocabulo Greco quod est paricos in sacris licteris habemus interpretata. Ex hii derivantur nomina incolatus et inquilinatus. Trahit autem

[Page 79]

inquilinus sicut et peregrinus nonnumquam dativum casum, ut Augustinus de reprobis:

Sunt autem et ipsi peregrini et inquilini non huic terre sed populo Dei.





Hec me dixisse sufficiat, nunc que omisimus delicacius perquiramus.

Radelchisi collecta multitudinem hostium - et ut plurimi ferunt, cum equitibus viginti duo milia fuerunt – Salernum pervenit. At Salernitanis, Capuanis, Aggerentinis, necnon et Comsinis et Amalfitanis cum magno apparatu exierunt obviam eis, et aut procul a Salernitana civitate bellum nimirum inchoarunt. Sed Sikenolfus princeps cum ceteris suis forti animo pugnantes, undique et Beneventanis inferebant denique clades; atque non paucis ex eis sauciati in terra prostrati sunt, et non exiguis ex eis extincti sunt. Dum Beneventanum exercitum suorum interitum conspiceret, in fugam conversus est, relinquentesque omni superlectili, vix ex eorum manibus absque armis fugierunt. Set dum Salernitani eos persequi non desissent, plurimi ex eis comprehenderunt, atque cum magno triumpho propria reddiunt, (auferentes) secum spolia multa, ditatique sunt valde. Idipsum Sikenolfus valido exercitu congregans, sine mora Beneventanas fines invadunt. Sed dum Beneventani fuissent cognitum, repente ex urbe egressi sunt, contra Salemitanos totis viribus pugnaturi perveniunt. Dum utreque acies approximassent, moxque bellum inchoant, tandem Salernitani terga dantes, quamvis ex eis non pauci sauciati, suas repedant fines.

Cum vero talia peracta fuissent, non dissensio parva inter Salernitanam Beneventanamque (civitatem exorta est), atque vicissim inter se denique seperrime consurgebant. Set dum creberrime talia iterarentur, audito hoc, Agarenorum gens generalem faciens monicionem, Calabrie finibus adiunt, circumquaque loca pervadunt. Tarentum veniunt eamque sine mora ceperunt; idipsum in Apulie finibus perveniunt, pene omnes civitates Apulie depopularunt, homines, qui ad istar segetum excreverant, succidunt. Comperta eorum fama, Salernitani ac Beneventani statim, ut unum principem aliud superaret, Agarenorum legationem

[Page 80]

mictunt, quatenus cum eis fedus inirent. Illo denique tempore super Agarenos quidam Satan preerat, atque in civitate Barim denique residebat. Alius Agarenus, Apolaffar nomine, Tarentum deiebat, et ipse illo in tempore Agarenorum qui in Calabrie finibus demorabant (preherat). Cum conspiceret a Langobardis pro pacis federe alternatim vehementer exflagitaret, plus eorum corda silicet obdurabant, atque in hunc modum Beneventanis legatis verba promserunt:

Vobiscum omnimodis  
pacem inimus, sed cum Salernitanis minime fedus videlicet  
intremur.

Hoc autem dicebant, quatenus eorum terra depredaverent valerent, quod factum est. Dum vero copiosa multitudo plebis Agarenorum Beneventum venissent, et princeps Radelchisi eos cum honore recipisset, statim per Salernitanas fines eos denique misit. Dum misti Beneventani Agarenique nimirum graderet, omnes quos inveniebant nempe devilitabant, et quicquid reperiri poterant demoliebant. Set dum Agarenorum gens absoluta a Radelchiso Apuliam reversa fuisset, statim Sikenolfus princeps sicuti auribus aurierat, ut Radelchisi Beneventanus princeps non parva thesauri copia ex ecclesie Dei genitricis Marie abstulisset atque Agarenorum ipsum silicet condonasset, sic idem Sikenolfus ecclesiam Dei genitricis sedis Salernitane ingressus est, atque ex ea auri copia abstraens, Tarentum ipsum videlicet misit, quatenus Apolaffar ipsum daret, eumque vehementer exflagitaret, qualiter Salernum cum non paucis veniret. Sed dum fuisset factum, misti Salernitani cum Agarenis per fines Beneventanas peragrant, incendia (cuncta demoliunt), atque plurimos hominum necant. Pene non procul ab Beneventana civitate perveniunt, omniaque diripiunt, Salernum videlicet redeunt. Dum

vero una die princeps Sikenolfus cum ipso Apolaffar ad exercitum foras devenissent, necnon vicissim inter se, sicuti mos est, cum equitibus consurgerent, atque exinde utrique gauderent,

[Page 81]

Salernum nimirum remeant. Sed dum scalas palatii adissent per eamque ascendere maluissent, princeps Sikenolfus cum ipso nimirum ludebat, atque apprehenso eius brachium, nisu quo valuit super gradum in quo stabat alcius eum elevans, eumque in tercio superiore gradu deposuit, amplexatus est eum et osculavit. Ille vero alta exinde trahens suspiria, tandem in voce erupit:

Ab hodierna die minime (me) amicum habebis, quia probasti illusistique mihi.

Habebat denique ipse Agarenus statura pusillus, et animo et viribus pollens. Dum ille princeps ageret et diceret quia: Non in dolo sed pro dilectione talia gessi, ille per Deum celi iuravit, ut minime iam cum ipso fedus iniret. Statim cum suis ex urbe egressus est, callem quam reliquerat iterum repedavit, Tarentumque silicet remeavit. Ilico Beneventum misit, quatenus cum principe Radelchiso fedus iniret. Ut talia Radelchisi audiens, valde gavisus est, atque (ut) id fieret omnimodis gratulabatur, et nimirum inter se sunt fedus uniti, moxque cum paucis Apolaffar adiit Beneventum. Cum vero Beneventum venisset, cum magna sublimitate eum Radelchisi suscipiens, necnon iusiurandum inter se sunt nimirum firmati. Statimque Tarentum misit, ut totum suum exercitu sic cicius fines Salernitanas invaderent atque funditus eas subverterent. Ut talia Agarenorum intimatum fuisset, protinus Salernitanas fines adiunt, et quicquid repperiri poterant, nimirum demoliunt, perveneruntque pene fluius qui Tuscianus dicitur, hac illacque discurrentes vastantesque omnia, et homines quotquot repperiri poterant denecantes, aliosque secum gestantes; et sic cum magno gaudio propria redierunt, spolia multa secum nimirum gestantes.

Comperta igitur evidentius Sikenolfus Agarenorum adventu, ilico strenuissimos suos viros optimates aliquantos silicet tollens, ad suum cognatum Guidonem, qui illo in tempore Tuscis preerat, mittens, quatenus sine mora veniret, suumque cognatum ab oppressione silicet Agarenorum liberaret. Ut relatum comiti Guidoni in hunc modum fuisset, statim cum valido exercitu

[Page 82]

Salernum venit; et statim utrique cum suis cum magna audacia veniunt Beneventum. Et dum muros civitatis properassent, unum ex Salernitanis in hunc modum verba depromsit: Ubi est, inquit, ferrarius vester, aut quid agit? Cui protinus est ei responsum: Forfices fingit, quatenus clericum vestrum tondat! Ipse Radelchisi aliquando in adolescencie sue tempore, cum artificis plurimis Beneventum haberet, eorum domos peragrabat, qualiter exiguum saltem ex ipsa arte didiceret, sicuti mos est quippe iuvenibus; set quantum ad genus pertinet, illustrissimus et ex magno stegmate fuit nimirum hortus. Tuscis plane necnon Spolitinique simulque Salernitani undique Beneventum circumdant, creberrime fortiter eam videlicet expugnabant, omnia extra urbem ferro et igni devastant, qualiter eam attribere suorum iuris valerent; set Beneventani Agarenique deintus fortiter resistebant.

Factum est, ut una die Agarenorum Apolaffar ad portam ipsius civitatis staret atque Tuscorum Spolitiorum Salernitanorumque hic inde per tutissima loca deambulet, castraque illorum silicet exploraret, et quotquot conspiceret extra castra graderet, ilico (cum) suo armigero Alim nomine super eos irruebat, atque plurimis ex eis in terram videlicet prosternebat.

Cumque seperrime talia ageret, necnon multos ex eis quippe sauciaret atque iugularet, factum est, ut Guido cum suoque armigero Fraumisi nomine, ubi ipso Apolaffar stabat inde transiret. Set dura eum Apolaffar vidisset, minime erga eum consurgit; sed mox Radelchisi acclamans, et verbis talia dixit:  
Per Deum magnum, sicuti iurare solitus erat,

si cras talia  
peragit Guido qualia hodie gessit, vinctum in hac urbe cras illum  
tibi demostro!

Cui protinus Radelchisi:

O si talia ego cernissem,  
vestreque virtuti triumphum accresceret et nostre patrie salutem  
adveniret!

Alio die mature ad locum predictum Apolaffar cum iam dicto armigero suo venit, et Guidonem videlicet expectabat. Dum ex more Guido cum iam dicto armigero iuxta civitatem menie hac illacque graderet, quatenus inveniret locum ubi suis

[Page 83]

pugnare valeret, Apolaffar eum videlicet vidit; atque ascenso equo optimo, una cum suo armigero a tergo Guidoni denique venit, atque abscente Guido, cum magna virtute super eum irruit eiusque calea forti yctu percussit, eamque super faciem illius obduxit, ita ut minime videre valeret; apprehensoque equi retinaculum, celeriter eum Beneventum ducebat, et armiger eius retro sepiissime Guidoni equum astis tundeat. At ille vero in extasi denique erat, et quid ageret penitus ignorabat. Sed predicto Guidoni armigerum dum talia cognovissent, moxque equum quem super resedebat, cum calcaribus nimirum cruentavit, atque super Alim, Apolaffar armigerum, cum fortissimo animo venit, et eum nisu quo valuit corpore illius lancea perforavit. Ut suum armigerum Apolaffar extinctum vidisset, protinus Guidoni equum reliquit, ipsumque Guido cum lancea que manu gerebat, in pectore forti yctu percussit, perforavit eius lorica, et exiguum eum in pectore sauciavit. Dum vero Guido relictus fuisset, atque in pavore simulque minime cernere, eius equum nimirum Apolaffar sequebatur; sed suum armigerum eius antecedit equum, eumque in fronte percussit, retro eum sine mora compulit ire. Et dum sauciato Guido castra repeteret, ilico ad eum omnis populus fluxit, atque singillatim eum percontabat de insolita re que acciderat. Ipso vero responsum minime eorum reddebat, sed potius ex intimo cordis suspiria videlicet actrahebat, set dum seriatim ab eius iam dicto armigero nunciatum fuisset, protinus armis arripiunt totisque viribus pugnare ipsa nimirum urbe ceperunt, in tantum ut non pauci ex ea urbe vulnerati atque aliquanti extincti sunt. Hiis ita gestis, ortus est vesper, et iam taxi tentone redierunt. Alia vero die Guido una cum Sikenolfo ceterisque aliis optimatibus inter se consilium iniunt, quatenus Guidoni fedus ulciscere valeant. Set dum simul sunt congregati, ipse Guido tunc promisit talia dicta: Dicite, inquit,

mei fideles meosque consanguineos, quid faciam de verecundia  
quo mihi nimirum hodie accidit?

At illi nempe huiusmodi  
verba promserunt:

machinis expugnemus, donec per vim eam nostris iuris [eam]  
videlicet optineamus, eamque funditus depopulemur, tuumque  
fedus nos pariter ulciscamur.

Comes inquit:

Nequaquam talia  
faciamus, sed antea legationem illis prorsus mictamus, quatenus  
Agarenos statim in nostra dictione commictant. Si rennuunt,  
talia facere quod efastis omnimodis [tacere] satagamus; et si  
nostre voluntati optemperant, Agarenorum silicet colla truncemus,  
et cum eis pacem denique iniamus.

Dum legati Guidoni  
civitatem ingressi fuissent, necnon principi Radelchisi omnia que  
prediximus intimasset, ille cum suis exinde consilium iniit, et  
inito consilio, legati depromsit talia dicta:

Re qua poscitis  
nequimus talia tacere hodie; cras omnimodis satagemus, quatenus  
vestram voluntatem adimplere valeamus.

Die autem alia in  
stratu in quo Apolaffar dormiebat armatos milites misit, eumque  
comprehenderunt, et ad portam civitatis eum nudis pedibus detulerunt.  
Dum eum nudis pedibus Radelchisi vidisset, mox talia  
verba depromsit, ad suos inquit: Nudis pedibus eum deferitis?  
At Apolaffar verso capite, torboque aspectu promsit talia dicta,  
sputo contra Radelchisim proiecit, inquit:

Non habes curam  
de capite meo, de pedibus meis perquiris?

At ille cum rubore  
mox inde se movit, et ipsum Apolaffar cum omnibus suis subditis  
ad Guidonem silicet misit; ille vero statim eos puniri iussit.

Dum talia peracta fuisset, Beneventani una cum suo principe  
deintus veniam poposcebant, munera necnon plurima promictebant;  
Sikenolfus exinde omnimodis satagebat, ut minime  
Guidonem ad sensum illorum corderumque inclinaret. Idipsum  
iterum atque iterum talia gestire maluerunt, ut propria ipse  
Guido reverteretur; sed minime illorum videlicet annuit preces.  
Sed dum cernerent Beneventani, ut minime postulationes eorum  
ageret, mille promittunt solidos, tantum ut medietatem quam  
Sicardus tenerat, Radelchisi cedere et medietatem Sikenolfi iuris  
nimirum tradere. Hoc autem audito, Guido exinde cum suis consilium

[Page 85]

iniit, qualiter exinde ageret, ei silicet indicare. Illi vero  
(in) hunc modum verba promserunt:

Prolixim tempore huc  
nimirum morabimus; si vestre eminencie comparet, iam propria  
revertamur, atque inter se alternatim spaciosam dividant terram,  
quia amborum silicet sufficit atque eorum subditis.

Dum vero

omnia Sikenolfi fuisset cognita, illico talia fertur promississe  
responsum:

Omnia que vestre sublimitati comparet, nos illico  
talia adimplemus. Volueram ego principatum videlicet optinere,  
quemammodum genitor germanumque meum dominaverunt.  
Nunc vero qualiter vobis comparet, talia peragamus.

Statim  
idipsum Beneventum miserunt, qualiter Radelchisi in hunc  
modum verba predicerent, ut cicius principatum ipse cum suis  
nimirum dividerent. Moxque cum suis Radelchisi consilium iniit,  
quatenus ipsum principatum dispertire valeret; sed nequibant  
mox talia videlicet adimpleret. Protinus unus ex Beneventanis,  
Toto nomine, huiusmodi verba depromsit:

Quid meis iuris ad  
optinendum traditis, si venturam hanc noctem ipsum dispercio  
denique?

At princeps:

Nequaquam tuis acquiesco sermonibus,  
quia omnimodis minime talia adimplere valebis.

Idipsum omnisque  
populus huiusmodi verba promebant. Idem ipse Toto:

Tantum ut iam dixi quid mihi dabis, si ego quod pollicitus sum  
adimpleo?

Idem princeps ait: Pete quod vis. Ille vero quoddam  
castellum ab eodem exposcit. Idem princeps:

Facile res  
postulasti, at tamen si perficis quod promisti, statim illum iuris  
tuis [illum] nimirum trado.

Ille namque, ut erat astutus, ipsa  
nocte mirabiliter adimplevit illum, matureque surrexit, palacium  
adiit, et omnia que gesserat [eos] eorum silicet intimavit, adnectens:

Si placet, his finibus terminatur:  
Inter Salernum et Beneventum, Tarentus, Latinianus, Cassanus,  
Cusentia, Malbitus, Anisunianus, Comse, Montella, Rota.[Page 86]

Salernus, Sarnus, Cimiterium, Furkle, Capua, Tyanuin, Sura, et  
medius castaldatus Acerentinus, qua parte coniunctum est cum  
Latiniano et Cumpse. Inter Beneventum et Capuam sit finis ad  
sanctum Angelum ad Carros, et perexiens per serram Montis  
Virginis usque in locum qui dicitur Fenestella. Inter Beneventum  
et Salernum sit finis in loco qui dicitur ad Peregrinos, ubi est  
ex utraque parte 20 miliaria; inter Beneventum et Cumpsem sit  
finis ad ipsum staphilum ad Frequentum, ubi ex antico viginti  
miliaria sunt per partes.

Dum talia princeps Radechisi una cum suis proceribus  
audissent, mirati sunt valde, atque inter se exinde invicem nimirum  
conloquebatur, asserentes:

Quis temerarius talia ausus est  
promere, ut perficiat, sicuti Toto perfecit?

Statim per scriptam  
paginam Sikenolfi Guidonique mictunt nunciandum. Dum paginam  
quidam ex eis legisset, nimirum et ipsi valde sunt mirati  
exinde, et inter se statuerunt, quatenus ante optutum Lodoguici  
regi talia firmarentur. Et ipse Guido mille solidi iam dicti  
tollens, una cum suo cognato suumque populum Beneventum  
deserunt, propria redeunt. Atque dona plurima Guidoni sui  
cognati Sikenolfus denique dedit; et sic nempe ab invicem sunt  
sequestrati.

Ab illo denique tempore Salernitani peculiarem optinunt  
principatum, et ipsum federi scriptum in hac Salernitana urbe  
adhuc hactenus manet, et sufficienter ab illustrissimis viris repperivimus  
eum nimirum firmatum. Et tamen nomina illorum  
non pretermittam. In primis Radelchisi princeps propria manu  
scriptum inibi erat, idipsum Maielpoto, Rofrit, Bernardus, Toto,  
Iohannes, Maio, Tassillo, Guata, Dauferi, Mathenolfus, Poto,  
Petrus, Caide, Laitu, Gualaizi, Ermengardus, Adelchisi, Tassilo,  
Roderisi, Iohannes, Arechisi, Adechisi, Auduini, Epo, Adelvertus,

[Page 87]

Guaiferi, comes Radoalt, Radolgari, Radelfrit, Azzo, Adelricus,  
Adelverio, Saductus, Landemari, Pandenolfo, Ingenprandus.

Dum talia patrata fuisset, moxque Radelchisi princeps  
Beneventanus Totonem vocavit, et ei ad optinendum castellum  
coram suis optimatibus, sicuti eum exoraverat, tradidit, atque dona  
ei demum silicet promittebat; et ab omnibus nimirum sepiissime  
collaudabatur, et meritorie, quod (que) vix a multis hominibus  
per multos dies operari potuissent, mox a sagacissimo viro  
(essent) nimirum completa.

Hac denique tempestate Amalfitani nimirum principi  
Sikenolfi et Salernitanis omnimodis obediebant, atque ipse princeps  
ad instar sui germani plurima illorum predia condonavit,  
et illi, ut diximus, fideliter nimirum optemperabat, licet in sua  
urbe ad abitandum quemammodum (antea reverti) nolebant. At  
Salernitani quanti ex hiis remanserunt Atraniensi hac urbe, licet  
non fuissent cura illis qui menia antica ecclesieque cremaverant  
ac denudaverant, foras expellunt, habitandique locum eorum  
Veterim dant. Amalfiam denique ad habitandum ire minime  
audebant, quia iam omnimodis minime ab illis recipiebantur;  
et, ut ferunt, in Veterim habitaverunt usque in tempore principis  
Guaiferii. A tempore predicti Guaiferii in hac urbem ad habitandum  
revertuntur propter Agarenorum metum.

Me denique libet Amalfitanorum originem, partim (que)  
a maioribus nostris mihi relatum est, partim quo a veteranis  
a illorum libenter audivi, necnon in autenticos libros nomina  
iudicum comitumque repperivi scripta, annectere huic ystorie;  
quid hactenus cunctis mansit incognitum, ex qua provincia orti  
cuiusve fuissent generis et ordinis seu officii, quorumque regum  
imperatorumve temporibus dimicassent; nec antecessorum  
nostrorum industria perquirere cure fuit, nec ulti sagaci relazione  
notum est nostre silicet humilitati; et velud avidus indagator,

[Page 88]

quotquot ex circumfluis regionibus viros comperi, indesinenter  
perquirere curavi, ut si apud eos aliquid de gestis triumphisque  
predictorum Amalfitanorum scripta continerent, vel apud notos  
et cognitos forte repperiri potuissent, fideli relazione nostre  
ignavie rescriptum tradere. Sicque factum est, ut hec quo subter

annectimus, nostre noticie predictorum Amalfitanorum originem  
sint cognita et ostensa.

Tempore quo Costantinus imperator Romanorum regni  
moderabat habenas et primi civitati eius consilio et fortitudine summa  
polleret (et) dum sui regni gubernacula predictus imperator moderantissime  
gubernaret, atque eum prodigia magna Dominus seperrime  
nimirum ostenderet, per inspiracionem divinam propria  
civitas linquens, cum usore et natos, (cum) suis proceribus cum  
cunctisque optimatibus necnon militesque Constantinopolim  
venit, atque ipsius civitati nomen nimirum dedit, quo antea fuit  
a Vizzans quodam rege Vizantia appellata, Romam quippe beatorum  
Petri et Pauli iuris reliquia. Dum vero unusquisque nimirum  
satageret, qualiter cum suis quippe opibus Constantinopolim  
properarent, factum est, ut multas navium honeratas sulcantes  
equora illuc gradere festinarent. Sed dum simul alternatim  
deambularent, pervenerunt in Sclavorum fines, moxque  
procella ventorum exorta est, mareque vehementer intumuit, et  
dum diu fluctuaret, duarum ex eis navium sine hominibus interitum  
naufagate sunt. Sed dum suarum silicet rerum deperissent  
ibidem, et nec sumptum haberent, quatenus naves fractas  
solidarentur, incole foci illius exorarunt, ut [ibitandum] ibidem  
ad habitandum cum eis locum nimirum darent. Illi vero talia  
audientes, huiusmodi verba promserunt:

Et terram ad habitandum  
vobis dabimus, et sumptum vobis vestrisque uxoribus  
habundanter tribuemus.

Vocaturque nomen loci illius nimirum  
Ragusi, habitaveruntque inibi temporibus multis. Sed dum a  
Ragusanis sepiissime opprimerentur et iam omnimodis sustinere  
quippe nequirent, moxque furtim naviculas illorum ascendunt,

[Page 89]

Italiamque cum uxores et natis suisque suppelectileque quippe  
properarunt. Nam donec Ragusim demorarunt, a iam dictis illius  
habitoribus terre Romani sunt vocitati; at ubi Italiam adierunt  
veneruntque in locum qui Melfis dicitur, ibique multo videlicet  
tempore sunt demorati, et inde sunt Amalfitani vocati; locum  
namque nomen dedit illorum. Ab illodenique tempore, ut diximus,  
Amalfitani (fuerunt) vocati, sicuti Suevi a monte Suevo, de  
quibus Lucanus:

‘Fundit ab extremo flavos aquilone Suevos.’

Inde Alani dicti feruntur a Lanus fluio ultra Danubium, et populi inhabitantes  
iuxta Lemannum fluvium Alemanni vocantur, de quibus idem  
Lucanus:

‘Deseruere cavo tentoria fixa Lemanno.’

Igitur dum prolixo tempore ibidem Amelfitani morarentur,  
Italiamque diversis potestatibus diversarum gencium invasa  
(esset), locus ille quo Malfitani degebant, vilior (esset), atque eos  
nimirum in servitute attriberent, sustinere eam omnimodis (non  
valentes), dam exinde sunt moti, pervenerunt in locum (ubi  
Ebulis dicitur), qui est prope a Salernitana urbe fere miliaria  
14, et de districtu ac iurisdicione urbis eiusdem. Sed opprimebantur  
ab incolis loci illius, et illi nimirum metuebant, ne a  
maioribus in servitute amplius nimirum opprimerentur, quemadmodum  
oppressi in Ragusi fuerant. Sed quidam ex eis dum  
perambularent illac hac propter negocium, pervenerunt in locum  
ubi Scala dicitur; et dum fuissent ab hominibus qui ibidem  
morabant multum rogati, ut ibidem paulisper morarent, illi (vero)  
dies aliquot ibidem manserunt, atque deinde descenderunt in  
locum ubi nunc Amalfitani degunt, locumque illum undique  
circueiites, cumque vehementer expiantes, tandem ad suos reversi

[Page 90]

sunt. Dum enim omnia que vidissent eorum silicet retulissent, atque eorum tutissimum locum et abundancie aque nimirum collaudassent, minime eorum verba crediderunt; set statim strenuos illuc viros miserunt. Sed cum omne ipso loco delicacius explorantes, eorumque oculis vehementer complacuisset, remearunt cum magno gaudio nimirum ad suos. Et dum eis promerent quia:

Tutissimum locum repperivimus; tantum  
eamus ibique silicet quiescamus, quia ibidem ab hostibus omnimodis  
metum nil habemus.

Cum natia Amalfitani certo certius cognovissent, mox clam exinde sunt moti, cum uxoribus et liberis et omnia quo portare poterant Scala deveniunt, locum eumque cicius invadunt, atque nomen ipsi loco dederunt, sicuti in istoriis legimus, ut Medi a rege suo cognominati putantur. Namque Iason, Peliaci regis frater, a Pelie filiis Tessalia pulsus est cum Media, uxor sua, cuius fuit privignus Medus rex Atheniensium, qui post mortem Iasonis orientis plagas perdomuit, ibique Mediam urbem condidit, gentemque Medorum nomine suo silicet appellavit. Set invenimus nimirum in Genesi, quod Madai auctor gentis Medorum fuisset, a quo et cognominati, ut superius dictum est. Sic denique Troianorum gens antea Dardana a Dardano nominata. Nam Dardanus et Iasius, sicut in ystoriis peribentur, fratres fuerunt, ex Grecia sunt profecti; ex hiis Iasius ad Traciam, Dardanus ad Frigiam pervenit, ibique primus regnavit, post quem filius eius Erictonius, deinde nepos eius Tros, a quo Troiani nunccupati sunt. Inde vero Amalfia ab Amalfitanis est nominata. Atrantum nempe est dictum ab oscuro; nam atra obscurum dicimus; et profecto congrue, quia ardua mole saxorum desuper hic inde extenduntur.

Primo anno quo sunt egressi de Salerno per indictionem ingredientem terciam per Kal. Septembr, predicti Malfitani anno primo principis Radelchisi, (comes) preposuerunt quidam Petrus nomine. Subsequente alio anno Sergius comes ordinarunt, filius Gregorii comitis, deinde Urso comes, filius Mauroni comitis, et post eum Cunari comitis; iterum Sergio comes, filius Constantini comiti. Post ipsum comitem duos per annum, hii sunt Lupus et

[Page 91]

Iaquintus comites. Deinde incipientes illorum preesse Marinus prefectus solus. Sequitur post eum Urso comes cum Fluro comite, et post eum Musco comes cum Sergio comite, et iterum Leo comes cum Mauro comite, et post eum... de Atrano cum Mauro comite. Sequitur Lupinus comes et Iohannes comes, deinde Mauro comes cum Urso comite. Post eos Urso comes cum Sergio comes qui dicitur de Marina; iterum Tauro et Constantino comitibus. Deinde Sergius, filius prefecti Marini, sedit annos 3; temporibus Mauri prefecti Bonus et Iohannes comites; post ipsos Pantaleo et Pantaleo comites; deinde Leo et Iohannes comites. Sequitur Manso et Pantaleo comites; post ipsos Sergio et Iohanne comitibus. Deinde Marinus et Cunarius necnon et Iohannes comitibus; et post Urso et Sergio et Manso comitibus; et iterum Sergius, filius Gregorii magistri militis; et post hunc Vitalem et Sergium et Maurum comites; et post ipsos anno uno, occiso Mauro prefecto, cui successit Sergius, filius magistri militis; in die 13 eique successit Urso comes; post menses 3 Sergius comes, filius Petri, et post dies 20 Ursus comes. In die sexto introivit dominus Marinus, et post eum dominus Pulcari. Isti sunt comites, quos in archibis illorum repperivi scriptos. Deinde proposita re que omisimus, devota industria indagamus, et de genealogia seu de sagacitatibus Melfitanorum nos dicta sufficiant.

Igitur Sikenolfus confirmato denuo principatu, cum suis silicet exultabat atque seperrime eis dona tribuebat. Factum est, ut una die ex more in sellam ad secessum resideret, ante optutumque eius Muti Dauferii filius Guaiferii staret, et in hunc videlicet modum principii verba promississet:



Talem minime  
locum invenit homo, qualem ad secessum, suum dominum  
occidendum.

Ut talia princeps Sikenolfus audisset, nimis quippe  
exterruit, atque sine mora lancea mire magnitudinis comere  
iussit. Die vero altera finxit se Sikenolfus ad sellam quasi ex  
more resideret, atque Guaiferium iam factus illuc iussit nimirum  
accersire. Dum eius optutum Guaiferius adisset, mox taliter ei  
princeps Sikenolfus allocutus est verbis:

Tu heri mihi dixisti,[Page 92]

ut non esset locum aptum nisi ad secessum principem occidendum;  
et ego nunc dico - acutam lanceam ei demonstrans –  
minime repperit locum in dolo suum inimicum occidendum  
quam eum in secreto vocatum.

Hec autem auribus auriente,  
Guaiferius mox valde pertimuit, atque in hunc modum promsit  
tunc talia dicta:

Scit Deus, mi princeps, non in dolo talia promsi,  
sed pro affectu mei domini principis natia nimirum gessi.

Ipsa  
princeps Sikenolfus huiusmodi verba depromsit:

Conicio, quia  
meis ac tuis moribus non convenitur; vade et in alia terra nimirum  
morare, atque iuxta tuum morem dominum quere, quia me post  
hec senioremem minime habebis.

Dum Guaiferius talia auribus aurisset, mox eum opprimit  
meror, atque sine dilacione Neapolim properavit, iam uxore defuncta;  
defuncta, ut diximus, non propria morte. Nam cum  
fuisset a quodam Guaiferii intimatum, ut sua uxore ab alieno  
viro esset strupata, statim ille ut erat audax, evaginato gladio  
eam videlicet protinus de hac luce extinxit. Cum vero Guaiferius  
Neapolim moraret, Sergio qui tunc magister milicie preerat,  
et alimenta tegumentasque plurima exhibebat. Factum est autem  
eo tempore, ut princeps Sikenolfus cum non paucis suis fidelibus  
ludus causa seu arte venacionis in predium deveniret, ubi Cervaricia  
dicitur. Sed dum hac illacque, ut mox est, alternatim discurrerent,  
ingentem singlarem repperiunt. Dum vero omnes satagerent,  
qualiter ipsum extingueret, princeps Sikenolfus omnes  
anticipat, eumque forti ictu percussit atque in terram videlicet  
protinus mortuum stravit. Sed dum paulisper cum ipsum aprum  
satageret, mox eum frebis invasit, acrique cepit ardore fatigari,  
atque omnes illius artus depressit. Mox tuba nisu quo valuit  
nimirum insonuit. Sed dum insolita vox tube suis optimatibus  
audissent, illico omnes ad eum currerunt. Ille vero (que) acciderat  
pandens ordinem rei, statimque quamvis cum merore Salernum  
reddiit. Cum vero fuissent Salernum ingressi, cunctos suos  
optimates aggregari iussit in unum. Sed dum simul sunt congregati,

[Page 93]

ipse princeps tunc promsit talia dicta:

Eia mei fideles  
meosque consanguineos, pariter iniamus consilium, qualiter per  
omnia meum infantulum Siconem [per omnia] fiat vobis commendatum.



At illi una voce dixerunt:

Sicut per omnia fuimus  
genitori fideles, sic nimirum sumus demum filii eiusque proles.

Hec autem dicentes, immensas lacrimas invicem effundebant.  
At princeps dextera sui filii Siconi tenens, cuidam Petri, qui  
eum ex sacra fonte susceperat, tradidit; crux denique in alia  
manu tenens, dixitque:

Crux ista erit testis inter me et te hodie;  
intueatur Dominus et iudicet inter nos, si post meum obitum afflixerit  
filium meum et si introduxerit alium super eum seniore; nullus  
sermonis nostri testis est absque Deo, qui presens respicit.

Sed dum diu,  
ut fati sumus, extuaretur febribus, de hac luce extinctus est.  
Sue coniugi Idte non parvus merore reliqua; tenuitque principatum  
Salernitanum annos [plurimis] decem et aliquod mensibus.  
Fuit autem corpore prevalidus, statura procerus, et multa  
per singulos homines largitus est dona.

Dum vero princeps Sikenolfus obisset, Petrus namque  
puerum regebat, et Salernitanis et omnimodis optemperabat.  
Per idem tempus Salernitani cum Beneventanis alternatim inter  
se pacem iniunt, atque Petrus, qui puerum regebat, multitudinem  
hostium congregans, una cum Adelchisum principe  
Beneventanum Varim cum magna virtute perveniunt, quatenus  
Agarenorum gentem videlicet debellarent. Cum talia Agareni qui  
Varim morabant comperissent, repente cum grandi strepitu  
eorum obviam exierunt, et sine mora bellum cum eis nimirum  
inchoaverunt. Sed cum Langobardis totis viribus diu cum eis  
pugnassent, tandem Agareni terga dederunt. Set dum omnimodis  
Langobardi decertarunt, ut eos ultima cede quippe vastarent,  
subito cuneus validus alius Agarenorum ex adverso cum ingenti  
virtute super Langobardos irruit. Sed dum Langobardi iam fexi

[Page 94]

essent, et omnimodis illorum impetum sustinere nequirent, statim  
in fugam omnes conversi sunt, plurimis ex eis interempti et non  
pauci sauciati; postremum quamvis confusi, sine effectu propria  
redeunt. Agareni quippe omnes simul sunt denuo congregati, et  
protinus per Beneventanas Salernitanasque fines peragrant;  
quicquid repperiri poterant, ad instar plurimarum locustarum  
demoliunt, multosque homines necant, uxores liberosque eorum  
duxerunt captivi, vix paucis evadentibus, qui per tutissima castra et  
iuga moncium fugerunt. Tandem Agareni suas fines repedant,  
spalla multa secum gestantes.

Set dum talia patrata fuissent, quosdam adolutores iam  
fati Petri promebat, ut principalem honorem ipse arriperet,  
atque in illius nomine annales nimirum scriberet. Ille vero diu  
exinde eorum minime optemperavit, tandem voluntati eorum  
assensum dedit, et particeps factus est tante dignitatis. Sed cum  
taliam repperissent Petrus filius Ademarius, idipsum et ille omnimodis  
satagebat exinde, quatenus ad tante sublimitatis fastigium  
pervenire. Quid multa dicam? Cum patri suo fuisset cognitum,  
ille qui ei minas indignacionesque eum obiurgare debuerat  
propter huiusmodi ambitionem, que iureiurando pollicitus fuerat  
oblitus est, eumque socium in principatum honorem assivit. Sed  
Sikenolfi filius Sicone eorum deterior erat, et nullum honorem  
ei videlicet exhibebant; quapropter consilium inter se iniunt,  
quatenus eum de hac urbe omnimodis exturbarent. Sic idem  
Petrus promissiones quas Sikenolfum promiserat, funditus eas,

oblitus fuerat, et quod ei iusiurandum iuraverat; atque ipsum puerum Sico ad se ascivit, et ei huiusmodi verba depromsit:

Volueramus te Ytalie regi Lodoguici cum honore nimirum mictere, quatenus ibidem astucia mundi huius didiceres.

Cui ille:

In potestate vestra sum; quod vestris oculis comparet, facito. Hoc autem faciebat, ut suum filium Ademarium optinere valeret solum Salernitanum principatum. Dum vero Lodoguico rege cum plurima opes ipso Sico transmissus fuisset, eum libenter suscepit, moratusque est apud eum aliquos annos. Sed dum adolescens

[Page 95]

factus fuisset, ei ex more ipse iam dictus rex arma donavit, atque cum honore eum Salernum misit. Cum namque Capuam cum suis subditis venisset, a cunctis terre illius hominibus dilectus est valde, eo quod esset adolescens, florida etate gerentes, micantibusque oculis, procerusque valde; et, ut diximus, ab omnibus diligebatur, sed maxime a Landone tunc comite simulque et a suo germano Landolfo episcopo nimium diligebatur affectu. Sed dum aliquos dies ibi degeret, atque cum iuvenibus terre illius creberrime exercitaret, ille vero tante fortitudinis erat, ut virga que in manu gestabat, anphitheatrum, quod olim ibidem constructum fuerit et est mire altitudinis necnon et forti pulcritudinis, exuperaret. Dum patri filique principibus fuisset cognitum, repente inibi satellites suos miserunt, atque clam per austum letale ipsum Siconem fecerunt spiritu exalare.

Per idem tempus Lando ut diximus Capuanus comes una cum predictum suum germanum Landolfum episcopum ceterisque aliis Capuanis civitatem hedificare conati sunt ad pontem qui Casulinus dicitur, iuxta Vulturum fluvium, quia ipsa civitas quo fuit in monte Trifrisco a Landolfo genitore istorum constructa, creberrime ad ignem consumabatur. Sed dum principi Ademari genitore extinctum fuisset, et ei a quodam de ipsa iam dicta civitate intimatum fuisset, valde iratus est, atque multitudinem hostium congregans, cum valida manu Capuam venit, et turrem qui nunc cognominata est Sancti Angeli, protinus diruit et ad solum eam usque prostravit, quia Capuanis nil ei adversa fecerunt propter iusiurandum quod ei iam dudum iuraverant, sed potius eum exflagitandum mittebant, ut opus eorum minime impediret, licet semet ipsis ei minime se credebant. Dum vero sine effectu Ademarius reversus fuisset, Capuam denique minime ipsa civitas operari desierunt, et ferunt nonnulli, quod hic inibi Ademarius ut eam destrueret perrexisset; sed nil ei profuit, et Deo tuente, usque nunc illesa hactenus manet.

Factum est autem, ut comes Capuanus Lando eo tempore, pro qua re nescio, perrexisset Neapolim, atque cum Sergio

[Page 96]

magistro milicie in unum sermocinaret. Sed cum notum fuisset Guaiferii, qui inibi exiliatus iam prolixo tempore moraverat, atque sine uxore nimirum adhuc manebat, moxque palacium adiit atque illius Sergii verba depromsit:

Exoro te valde, quatenus Landonem in secreto vocari facias, eique innuas, ut filiam suam mihi in matrimonium tradat.

Sed dum ipso Sergius distulisset talia tacere, per semet ipsum Guaiferium Landonem vocavit, eique secreta huiusmodi verba predixit:

Volo, quatenus  
mihi in matrimonium tuam filiam tradas.

Ille vero ut talia  
audiret, miratus est, eique cum rubore ait:

Duas filias habeo;  
qualem ex eis volueris tolle; tantum scito, quia ipsam forciori  
(pulcritudinis) unum oculum habet claucosum.

At ille:

Ipsam  
opto habere uxorem.

Et statim utrique Capuam venerunt.  
Dum vero Lando Guaiferium Capuam, sicut debebat, honorifice  
deduxit, ad suamque domum cum sublimitate, sicut ei decebat,  
eum videlicet deportasset, sue bine filie apte iam residebant.  
Ad Guaiferium protiniis Lando ait:

Ex eis elige, qualem vestris  
oculis comparet.

Ille vero quamvis cum rubore Landelaike, de  
qua iam supra diximus, nimirum dextram apprehendit; et licet  
unum oculum habuisset fedatum, decoraque facie aspectuque  
letabile erat, et ut melius dicam, illo in tempore illius moribus  
sexu femineo transcendebant. Cum vero honorifice nupcie  
peracte fuissent, accidit, ut princeps Ademarius illo in tempore,  
nescio pro qua re, illuc suum fidelem quidam nomine Moncola  
micteret. Sed dum Capuam venisset, Lando comes taliter prorupit  
in voce:

Arcius te exoro, quatenus pro nostro amore dompnum  
Ademarium enixius exores, ut generum meum Guaiferium sua  
arva repetere iubeat.

Sed dum Moncula illius verba auribus  
aurisset, taliter fertur promississe responsum:

Nequimus talia  
nunc pollicere verba, quia quantum conicere valeo de hac re,  
ipso princeps minime nostra anuet preces.

Cui Lando:

Scit  
Deus, nisi mihi exinde iureiurando satisfeceris, minime illuc  
repedabis.

At ille necessitate compulsus, quod ab eodem

[Page 97]

poposcerat ei omnia adimplevit; quapropter dona ei Lando  
optima denique dedit, et sic Moncola Salernum repedavit. Dum  
vero Salernum, ut fati sumus, Moncola introysset, enixius Ademarium

principem obsecrabat, quatenus Guaiferium propria regredi faceret; ille vero omnimodis de tali re seperrime resistebat. Tandem eius postulaciones annuit, ipsumque Guaiferium cum uxore, servis ancillisque, cum multitudine suppellectile opesque plurima regredi sua propria iussit.

Radoalt episcopus dum aliquo tempore Salernitanam sedem, ut superius fati sumus, rexisset, per idem tempus capta est ab Agarenorum gente civitas Canusie, que scita fuit in Apulie finibus. Sed Dei nutu Petrus, qui illo in tempore illi civitati episcopus preerat, cum suis non paucis fidelibus evaserunt, atque Salernum nimirum venerunt, opes plurimas secum deferentes. Dum vero Salernum aliquod tempore cum suis mansisset, Radoalt iam dictum episcopum diem clausit extremum; quapropter omnes exorarunt, ut aliquod annos ipse Petrus episcopus ipsius ecclesie facultas ipso nimirum regeret. Ille vero dum talia audisset, in hunc modum illis respondit:

Ad regendum ecclesiam preesse  
me dico, in sedem ipsius ecclesie minime ascensurus sum.

Sed dum aliquo tempore ipsam iam dictam ecclesiam moderantissime gubernaret, de suo sumptu ecclesiam iuxta predictam sanctam sedem in honorem beati Iohannis Baptiste mire magnitudinis construxit, licet minime eam ad culmen usque perduxit, quia, divina vocante potencia, de hac luce extractus est. Quo defuncto, Ractulus quidam episcopus ordinarunt; cumque hic obisset, Magnaldus episcopus ordinarunt; set dum ipse de hac luce migrasset, idipsum tempus episcopus elegerunt. Quo mortuo, preclarissimum quidam Alonem episcopum ordinarunt. Fuit autem vir bonus ecclesieque reparator; fecit autem mire pulchritudinis lectorium ex ipso. Set dum et ipse in Domino obdormisset, Landemarius, qui ex Nucerie finibus fuerat ortus, episcopum sublimarunt; cumque et hic obisset, temporibus iam dicti principi Sikenolfi quidam Bernaldus episcopum ordinarunt. Fuit autem ex civitate Latiniana ortus, parentibus quidem non infimis. Fecit autem in eadem ecclesia campanile mire pulcritudinis,

[Page 98]

et ecclesiam sancti Iohannis Baptiste, quam Petrus episcopus, Grimoaldi principi cognatus, a novo fundamine construxit, iste eam videlicet consumavit, atque ciburia pulcrisque figuris eam silicet illustravit, et multa corpora sanctorum undique adunavit. Nam cum imminente Agarenorum populum metueret, ne a propriis frustrarentur patronos, silicet sanctorum martirum Fortunatus, Gaius et Anthes, eorum sacras reliquias a propria aula, ubi per longa temporis spacia requieverunt iuxta fluvius qui Lirinus dicitur, idem egregius presul abstulit, easque cum debito honore intra civitatem menia in ecclesia iam dicta sancti Iohannis honorifice collocavit; ipsumque altare in honore sanctorum martirum Fortunati, Gaii et Anthes beatorumque omnium apostolorum silicet dedicavit. Idipsum cum multitudine clericorum necnon et laycorum chaut procul a civitate iam dicta locum pervenit qui dicitur Faianum finibus Salernitane, et cum magna reverencia oracionesque assiduas beatorum confessorum pariterque pontificum corpora ubi per longa tempora requieverunt, Cirini et Quingesi abstulit, atque in sindone munda involutis (eorum) sacra misteria ab ipso iam dicto episcopo deferebantur. Sed dum paulisper (per) equum, in quo ipse episcopus residebat, deportata fuissent, statim calcaribus qui in pedibus episcopi erant innexi, protinus in terra proiecti sunt, sic tamen ut fibulis aptate essent, tanquam si in pedibus episcopi fuissent. Quo comperto omnes tale miraculum, una omnipotentis Deo gratias reddiderunt, atque omnis populus qui inibi erat necnon et clericos cum cereis et lampadibus discalciatis pedibus cum magno tripudio Salernnum venerunt, et eorum sacra misteria honorifice collocaverunt in honore eorum dedicaverunt, ubi seperrime signa et miracula Iesus Christus dominus noster ad laudem nominis sui facit usque in hodiernum diem.

Dum talia peracta fuissent, res mira illo in tempore in hac sanctam sedem accidit, quod minime oniicto retexere. Nam

[Page 99]

cum sepiissime nocte dieque idem presul Bernardus in sacra oracione diu persisteret, et cotidie sacrificium Deo offerret, et dura diu, ut diximus, pervigil in lacrimis nocte dieque persisteret, factum est, ut ex more una cum suo familiare diacono nomine... ecclesiam Dei genitricis introysset, et ante altare pro suis delictis necnon et plebi sibi a Deo cominissi staret, et Dei eiusque genitricis suffragium vehementer exflagitaret, subito in tempesta noctis Dei genitrix cum suis virginibus a vestibulo cum claro lumine super eum venit. At ille dum insolito tanto splendore cernisset, immenso pavore percussus, mox in faciem ruit; sed dum super eum sancta Dei genitrix cum suis virginibus paululum staret, una ex his virginibus Dei genitrix in hunc modum verba depromsit:

Mi domina mitissima, hunc servum tuum tibi sit commendatum.

At illa dulcia verba depromsit:

Natum  
meum et dominum meum exoravi, quatenus in cetu confessorum ipsum recipiat, et ab ipso piissimo exaudita sum.

Et hec dicens,  
cum ipsis virginibus celo recepta est. Cum vero iam dictum dyaconum, qui in angulo ipsius ecclesie stabat, et pro suis delictis Dominum vehementer exflagitabat, omnia quo acciderat audisset et vidisset, statim nocturnum sonare iussit. Sed cum uterque sexus ecclesiam adissent, invenerunt episcopum ante altare in extasi denique stratum; sed cum ab ipso diacono omnia quo acta fuerat, eis intimatum fuisset, una omnes gratias Deo eiusque genitricis reddiderunt, dicentes quia:

Respexit Dominus  
humilitatem servi sui

, ipsumque episcopum beatissimum de pavimento, in quo prostratus iacebat, cum magna reverencia honorifice levaverunt, cumque in domum ubi solitus erat requiescere, detulerunt. Cum namque non multo post dies ad pristinam valitudinem venisset, eo ordine ipsum miraculum hominibus panadebat, quemammodum a dyacono antea eorum fuerat predictum. Erat enim mitissimus ecclesieque reparator.

Set cum sepiissime legati Agarenorum Salernum venissent, (dum) iam dicto Sico Petroque rectore Salernitanis simul preessent, accidit, ut unum eminentissimum Agarenum fuisset missus a Satan domino Salernum. Sed cum Salernum venisset, cum

[Page 100]

magna sublimitate eum susceperunt; at episcopium illum miserunt, quatenus in domo, ubi Bernardus presul morare solitus, erat, degeret. Dum fuisset nimirum factum, ipso presul exinde mox valde ingemuit, atque ex intimo cordis anelitem trahens, tandem deintus vulnus foras erupit, et quasi pro causa dictis principibus Romam properavit. Cum namque Romam venisset, aliquod tempore ibidem moravit, et a papa qui tunc in tempore

adherat, et ab omnibus Romanis nimio diligebatur affectu. Sed dum bis terque a predictis principibus per epistolam exflagitatus esset, quatenus propria remearent, ille vero diu redire distulit. Tandem exoratus ab omni populo Salernitano et plus nimirum a clero, illis epistolam in hunc modum misit:

Si illuc me habere  
cupitis, edem mihi aliam in loco alio edificate, quia post hec  
minime ubi moravi iam habito.

Et specialem quidam suum  
famulum, Gualpertus nomine, per epistolam in hunc modum est  
allocutus:

Precipiendo tibi dirigo, quatenus cum omni sollicitudine  
sine dilacione domum mihi hedifices

, et locum ei scriptum  
et mensuram misit. At ille cum omni sollicitudine domum  
mire pulcritudinis quamvis exigua construere fecit, mansiunculas  
in ea faciens, et eam mire pulcritudinis pingere iuxit. Sed dum  
iam dictus presul Salernum regressus fuisset, omnis populus  
omnisque etas gratias Deo reddiderunt dicentes:

Veni pastor  
noster et orator patrie nostre!

Dum in pristinum honorem iam  
dictus coangelicus presul redisset, iterum ecclesiam inibi mire  
pulcritudinis construere fecit, et pavementum parvulis crustis ac  
tessellis tinctis in vario colore componere iussit. Libet me eius  
ethimologiam fidelibus panderet. Vocata autem pavimenta, eo quod  
paveantur, id est cedantur; unde et pavor dicunt, quid cedit cor. Distat  
autem pavimenta ab ostraca; nam ostracus est pavementum testacium  
eo quod fractis testis calce admixto feriat; testa enim Grece ostraca dicunt.  
Hec exigua verba me de pavimento dixisse sufficiant. Nunc ad  
obitum iam dicti episcopi stilo proprio revertamur. Dum ipsam  
ecclesiam consumasset, variis pulcrisque figuris eam silicet decoravit,  
atque in honorem Domini et salvatoris ipsam videlicet  
dedicavit, eiusque confessoris Felicis et multa corpora sanctorum

[Page 101]

ipsum sacratissimum nimirum altare replevit. Set dum feliciter  
ipsam iam dictam sedem decem annos et menses sex gubernasset,  
eum divina pietas vocavit, atque tenebras reliquit mundi, et  
perpetuam lucem adeptus est. Interim quod omisimus, subtilius  
nunc perquiramus.

Ademarius iam dictus una cum sua coniuge, Gumeltruda  
nomine, avaricie simulque et discordie fedati erant, atque suos  
subditos variis casibus cruciabant. In tantum enim Gumeltruda,  
ut diximus, exarserat in avariciam, ut si quilibet homo sine  
herede illum tempore nimirum (extinctus) fuisset, et illi intimatum  
esset, suo viro protinus nunciabat, et sive predium sive  
suppellectilem defuncti, sicuti mos est, per preceptum statim ab  
ipso silicet ipsam videlicet optinebat; et si eam, ut diximus,  
aliquis exflagitaret, ut virum suum rogaret pro ipso, eique  
responsum reddeat, asserens:

Minime pro vestris partibus res  
ipsa accipere volui, sed magna postulatione res ipsa nos denique  
a parte [denique] mei viri optinemus.



Dum talia Salernitani manifestius cognovissent, multi ex eis exinde in unum sunt congregati, atque inter se exinde colloquebantur de tanta cupiditate; sed minime valebant mox in eum consurgere, licet ante illius optutum mesti sistebant. Ipse vero Ademarius sepe dictus una cum sua ut diximus coniuge dum plurima opes congregassent, plus magis ad ipsam congregandam animos accendebant, et pro denique parva ammiserunt etiam magna. Quid multa referam? Mortuo, ut prediximus, bone memorie presul Bernardus, statim suum filium Petrum electum sublimarunt, ut quemammodum preerant laycis, idipsum et clericis nimirum cupiebant preessent. Sed non in longum permansit eorum facinus. Nam denuo Salernitani omnes in unum congregati, et invicem inter se colloquebantur, quatenus in dolo suum principem apprehenderent, adnectentes:

Nituntur inponere iugum in cervicibus nostris; omnia quippe funditus suis dictionibus congregant et nostros sermones deridunt.

Vereor, ne forte a quodam sagacissimo viro, qui de liberalibus disciplinis apprime est

[Page 102]

inbutus, de "inponere" reprehensionem habeam. "Inponere" est (rem) aliquam sive corporalem sive incorporalem alteri rei superinponere. Sed propter et "imponere" per fraudem facere aliquando dicitur, unde et "importuna" vocantur, cum argentum aurumque violari metallo adulterantur, et qui hoc facit "impostor" vocatur. Unde etiam vulgo qui aliquid fraudis facit aut simulacionis, impostor solet appellari; unde beatus Gregorius inter cetera sic ait:

Cepit illum simulatorem et verbo rustico impostorem clamare;

item in Genesi:

Quare imposuisti mihi?  
Nonne pro Rachel servibi tibi?

Et in Regum:

Quare imposuisti michi? Tu es enim Saul.

Hoc est: Quare me simulatione decipere et fraudem facere voluisti? Et sanctus Augustinus:

Ideo miser sibi imponit, sibi enim fraudem facit, qui perdit meliora amando peiora.

Credo enim, quia sufficit testimonia prolata.

At Salernitani uno agmine incedentes, suum principem Ademarium comprehenderunt, et in ardua custodia eum videlicet inclauserunt; omnes enim eum exosum habebant, et minime unusquisque exinde se perturbat, et ut diximus, pro exigua re perdiderunt etiam ampla; postremum lumen oculorum ammisit. Cum vero talia patrata fuissent, Daferius quidam, Maioni filius,

qui fuerat Guaiferius germanus, omnimodis satagebat una cum collactaneis suis, quatenus principatum Salernitanum arriperet. Sed (dum) diu exinde cum suis sodalibus decertaret quamvis sine effectu, principatum gestire maluerunt, ipsumque Dauferium principem sublimarunt, et quasi si fuisset firmatum ab omnibus, palacium manebit. Hoc autem factum est sine Salernitanis nutu, quia iuvenes illi Beneventani fuerunt, et partim a Salernitanis suffragium habuerunt. Sed cum talia Salernitani cognovissent, ut sine eorum suffragio princeps sublimatus fuisset, exinde in unum coniunti sunt, et dum simul inter se de predicta re sermocinarentur, et Guaiferius, patruus iam dicti Dauferii, inter eos essent, ipse Guaiferius tale fertur dississe responsum:

Usque  
nunc partem cum tyranno habuimus; et tyrannum elegerunt;  
valde etenim nobis stultum esse videtur, et nobis nostrisque filiis  
oppressionem fore, si eum ilico non eicimus foras.

Sed dum  
huiusmodi Salernitani verba captassent, valde exinde se perturbaverunt,

[Page 103]

atque in hunc modum verba promserunt:

Nos pariter  
super eum irruamus, eumque cicius per vim foras nimirum  
proiciamus, et qualem competenter postmodum nobis est, principem  
sublevemus.

Quid multa dicam? Cum magna virtute  
palacium ascenderunt, atque Dauferium cum suis, ut diximus,  
hic inde stipatim in throno residere reppererunt. Cui pro cunctis  
Guaiferius sic pectore fatur: Dic mihi, inquit,

Dauferi, quis  
temerarius tibi ausus est promere, ut in tantam vexaniam curreres?

Et statim cum furore eis precepit, quatenus sine mora  
exinde exiliret. Ille vero quamvis cum timore ei respondit:

Isti  
comes fratres mei quamvis indignum elegerunt me sibi in principem.

At illi cum grandi strepitu omnes super eum inruerunt,  
eumque protinus comprehenderunt, et eos qui eum adiuuare  
conabantur, fustibus attriverunt, et sic Dauferium cum suis germanis  
in obscura carcere reclauserunt. Cum namque peracta  
taliter fuissent, omnis populus necnon et sublimes una omnes  
Guaiferium principem sublimarunt. Ademari filius, qui fuerat  
ordinatum electum, Petrus nomine, cum accidisset patri que  
supra iam diximus, ille vero metu perculsum Sanctum Angelum,  
qui scitum est in monte qui Aureus dicitur, cum exiguis cleris  
venit. Set dum Guaiferium principem sublimatum fuisset, statim  
illuc misit, illum quatenus apprehenderet. Sed dum illuc bis  
terque misisset, et propter loci munitione eum comprehendere  
minime valuisset, tandem spontanea voluntate ipse Petrus  
illorum manibus se nimirum tradidit. At illi comprehenderunt  
eum Salernumque aduxerunt; sed quid de illo factum est, penitus  
ignoramus, utrum eum dampnaverunt, an illesum illum ire permiserunt;  
ferunt quod plurimi.

Radelchis ut supra diximus Beneventanus princeps dum tenuisset principatum Samnitum annos 11 et menses 11, de hac luce extinctus est. Eius filius Radelgarius Beneventani principem sublimarunt; et ipse denique prefuit illorum princeps annos 3 et menses 6; sed prelia (que gesserunt, quante fortitudinis fuerunt, minime ad noticiam nostram usque pervenit. Sed dum Radelgarium extinctum de hac luce nimirum fuisset, Adelchis,

[Page 104]

frater eius principatum Samnitum optinuit. Dum vero principatum firmiter optinuisset, statim fedum firmissimum cum Gaiferium iniit, atque pari consensu legacionem Lodoguico miserunt regi, quatenus cum valido exercitu veniret, et una cum ipsis Agarenis de finibus Italie exturbarent, quia iam valide eam denudatam silicet habent.

Dum in hunc modum Lodoguici regi delatum fuisset, diu veniret distulit. Hac tempestate imperator Constantinopolim preerat Basilius. Dum ipse Basilius cerneret, ab Agarenorum manibus Calabriam simulque et Apuliam esset detentam, et nullo modo per suos subditos illos exinde eicere valeret, legacionem ipso Lodoguici regi protinus misit, quatenus cum suo exercitu veniret, et Agarenos de Ausonie finibus potenter silicet eiceret, muneraque illi infinita mictens. Cum vero Lodoguici regi munera simulque ei epistola ei perlata fuisset, et iam bis exinde et ter a principibus iam dictis exflagitatus vehementer nimirum fuisset, statim universum suum exercitum congregare iussit in unum, moxque Romam properavit, et non exigua munera in sedem sacratissimam beatorum apostolorum obtulit; et a papa qui tunc in tempore aderat, oleo uncionis est unctus, coronaque suo prorsus capite septus, et ab omnibus imperator augustus est nimirum vocatus. Dum vero talia fuissent ordinata, cum valido ut diximus exercitu Campanie finibus venit, et suum adventum principibus nunciandum misit, quatenus et ipsi cum suis hominibus ad bellum se prepararent.

Cum aliquanto tempore Dauferius prenomminatus una cum suis germanis temti essent in carcere cum ingenti dolore, taliter proruperunt in verbis:

Pro nullius alia re nos in vinculis macerat  
nefandissimus noster patruus Guaiferius, nisi ut nostra opes  
sibimet societ, quod facere omnimodis non prevalet.

Ut verba  
inepta principi Guaiferii fuissent comperta, valde iratus est, et  
in verbis talia promittit:

Nisi protinus omnes facultates illorum  
ante meam diccionem presentaverint, ilico eos lumen celi privare  
facio.

Sed ut germani minas principis comperissent, statim  
omnes suas opes ante illius optutum venire faciunt. At princeps  
continuo a loro cum quo nexi erant iuxit absolvi, et ante suum

[Page 105]

aspectum iussit venire, et in hunc modum verba predixit:

Opes  
vestras tollite, et ubique competens videtur pergite; tantum in  
mea arba minime nimirum morate.



At illi licet cum merore  
Neapolim adierunt.

Dum principi Guaiferii adventum imperatoris Lodoguici  
fuisset cognitum, protinus per diversis suis finibus misit, quatenus  
omnes in civitate, ubi ipse degebant, sine dilacione properarent.  
Dum omnes in unum simul adissent, ipse princeps in hunc  
modum promsit tunc talia dicta: Dicite, inquit,

mei fideles  
meosque consanguineos, qualiter vel quomodo imperatorem  
Lodoguicum recipiamus, et ut mihi relatum est, Ademarium  
nobis illesum poposcere cupit.

At illi in hunc modum principi  
verba promserunt:

Nos domine antea rem talia operemur, ut  
inlesum ipso imperator Ademarium minime repperiat!

Et statim  
rem ipsam Rachenaldo episcopo indicare studuerunt. Erat siquidem  
ipse Rachenaldus in hac sedem Salernitana episcopus ab ipso  
Guaferio preordinatus. Fuerat denique inlausus non pro alia  
re, sed pro perpetua vita. At ubi ei intimatum fuisset, ut presulatum  
honorem ipse gereret, ex improvise exiit, et ad tante  
sublimitatis fastigium pervenit. Sed ut eum interrogaverunt,  
utrum Ademari, qui in carcere nexus erat, eruerentur oculos an  
non, ipse prediceret, ipse in hunc modum verba depromsit:

Non  
dico, ut illius oculos eruatis, set tamen fuerat bonum, si minime  
celi lumen aspexisset!.

Igitur princeps Guaiferius, collecta multitudine, imperatori  
Lodoguici obviam exiit; aut procul a Salernitana urbe locum cui  
Sarnum nomen est, utrique inibi in unum venerunt. Predictus  
autem imperator Lodoguicus Ademarium ab ipso principe expetiit,  
quatenus inlesum illum suis traderet iuris. Cui princeps:

Quid  
est quod domino meo ipsum nimirum ansie querit? Est namque  
luce privatus, et vestre sublimitatis iam quid est opus?

E  
vestigio nimirum clam ipse Guaiferius famulos suos Salernum  
misit, et in ardua carcere Ademarium luce privarunt, iusto Dei  
iudicio. Nam Redemptor noster Petro sic ait:

Omnis enim qui  
acceperit gladium, gladio peribit.

Ademarium iam fatum una

[Page 106]

cum suo genitore Siconem, liberum Sikenolfi, Galliam extorrem  
fecerunt, postremum per austum letale eum fecerunt spiritu  
exalaret, ... bis terque iusiurandum suo genitori. Unde  
ortamur atque omnimodis fideles omnes non modice obsecramus,

ut prelati omnimodis moderamine subiciatis atque fidem servetis,  
dicente apostolo:

Subditi estote omni creature propter  
Deu.

Si omni creature - subaudis omni homini – quanto  
magis illi cui fidem accomodatus es? Interim que omisimus  
arcus indagemus.

Ut certo cercius imperator Lodoguicus Ademarium effosis  
agnovisset oculis, cum omni suo exercitu Beneventum adiit,  
digneque eum Beneventi princeps Adelchis suscepit; atque cum  
ipso imperatore ipsi principes Apuliam properarunt, et civitatem  
Barim, ubi ipse Sagdan Agarenus cum non paucis degebat,  
cum omni conamine eam undique constrinxerunt, et variis  
machinis expugnare ceperunt. His ita gestis, predictus ille  
Rachenaldus episcopus sepiissime ecclesiam Dei genitricis nocte  
dieque pergebat, et pro suis delictis Deum indisinenter exflagitabat.  
Factum est autem, ex more in tempestate noctis ecclesiam  
iam dictam introysset atque vestibulum iam fexus resideret;  
illico apparuit ei mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus,  
cum immenso splendore. At ille ut eum conspexit, obrigit et  
in faciem ruit. Cui Dominus trina voce predixit:

Scis meum  
nomen?

Idem episcopus: Scio et vere scio. Ad hec Redemptor  
subiunxit: Utinam fuisses calidus aut frigidus; hoc est nec in fide  
fervidus nec in totum infidelis. Hec dicens, celo receptus est.  
Predictus ille presul statim elanguit, et cuncta que ei dicta  
fuerant a piissimo Domino suis clericis enodavit. At illi cognoverunt,  
quod pro nulla alia re Redemptor talia dignatus est  
promere, nisi ut suos fideles innormiter pergentes recto tramite  
ducere, atque suis electis denique sociaret.

Imperator iam dictus Lodoguicus una cum ipsis principibus  
Apuliam simulque et Calabriam properat, atque minutas  
civitates sui domini pacifice subicit, et quotquot ex Agarenis

[Page 107]

repperiunt, denique trucidant. Sed imminente peccato, Neapolim  
Agarenos suscipiunt alimenta que illis nimirum prebunt. Expulsi  
ut diximus Agareni ex Italia, tantum Varim ubi ipse Sagdan  
preerat, et aliquante alie civitates illorum omnimodis resistebant  
propter Agarenorum metum. Sed ut cognovisset ille imperator,  
ut minime Varim expugnare valeret, eo quod non haberet  
marinos hostes, statim Constantinopolim Basilio imperatori  
legacionem misit, quatenus sine mora navalis exercitus miceret,  
ut Varim una cum ipso posset attribuire. Basilius imperator  
Grecorum ut huiusmodi verba captasset, valde gavisus est, atque  
sine mora non pauca scelandria misit, et, qui preessent illorum  
quidam patricius, Georgius nomine, direxit, eumque ammonuit,  
ut solierter invigilet et strenue pro suo posse decertaret. Ille vero una  
cum suis placidissima equora omni nisu sulcantes, Varim  
adierunt, et ab australi parte undique obsedunt; cumque per  
multas dies undique eam obsiderent, atque variis machinis  
Langobardi Francique silicet expugnarent, idem imperator  
Basilius quidam Iohannes patricius imperatori Lodoguici legatum  
misit, atque eum vehementer redarguendum direxit, eo quod  
ipso Lodoguicus se Imperator Augustus in epistolas quas dudum  
illi Basilii direxerat, scribere iusserat, et quod pauci essent et  
sic infirmi, ut si Grecorum exercitus ad illos adire potuissent,  
si ferrei Franci fuissent, Greci lambentes sine dilacione ad  
nichilum deduxissent. Ille namque Lodoguicus confusionem ferre  
non valens, Autprandum fidelem ac familiarem suum cum

luciflua epistola Constantinopolim direxit, et de omnia unde illum redarguendum miserat, mira relatione dicta illius compescuit, et tamen illam huic ystorie innexere facimus:

In nomine domini nostri Iesu Christi Dei eterni. Lodoguicus divina ordinante providencia imperator augustus Romanorum dilectissimo spiritualique fratri nostro Basilio gloriosissimo et piissimo eque imperatori nove Rome. Probabile quidem et laudabile constat aliquem fratrum monitis quasi quibusdam flatibus ad ignem caritatis accendi; probabilius autem est sicut +ipnibus+[Page 108]

ultronec voluntatis ad hoc motibus inflammaris sed probatissimum est quandocumque viam quemquam virtutis arripere et magis magisque miris successibus in sublime proficere. Nam ille semper millex a duce magis diligitur, qui post veniens hostium vires fortiter premit, quam his qui maturius quidem accessit, sed forte aut nichil aut certe modicum gessit. Secundum quam regulam divinitus sublimatum imperium nostrum ex die, qua cepit erga fraternitatem tuam dileccionis radice in corde suo plantare, multiplices fructus exhibere non destitit, non minus que vestra (ac) que nostra sunt procurans et vindicans. Quamvis que circa missos nostros in causa familiaritatis et benignitatis te gloriaris egisse, nos prius erga Iohannem famosissimum patricium gessisse patescat, quem revera non sicut amicum vel quemadmodum fratris, id est imperii tui, hominem, sed quasi consanguineum nostrum et tamquam excellencie tue sobolem tractavimus et dileximus; nec hunc penes nos positum aut tarditas umquam temporis aut intima locorum a penetralibus nostris fecere extorrem. Ceterum spiritualem fraternitatem tuam miramur tot sermonum ambages contentiosius adversus apostolum pretendentem, qui dicit

Si quis vult contenciosus esse, nos  
talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei

, cum  
imperii dignitas apud Deum non in vocabuli nomine, sed in culmine pietatis gloriosa consistat; nec nobis quod appellantur curandum, sed quod sumus magnopere providendum. Verum quia de imperatorio nomine multa nobis scripsisti, cognitur et nos quoque ad scripta tua quedam rescribere, ne si usquequaque super hoc siluerimus, non ut contencionem vitantes, sed quasi ratione convicti, siluisse ab insipientibus videamur. Indicat itaque dileccio tua se maledictum legis pavescere, et idcirco terminos eternos transferre et veterum imperatorum formas commutare ac preter canonica et paterna precepta conversari rennuat et recuset. Et tamen qui sunt illi vel ubi aut unde fuerint prolati termini eterni vel veteres forme aut illa canonica et paterna precepta, minus aperte declarat, nisi forte[Page 109]

super imperatorium nomen velit hec cuncta sentiri. Verum apud nos multa lecta sunt, multa quidem indefesse leguntur; numquam tamen invenimus terminos positos vel formas aut precepta prolata, neminem appellandum basilea nisi eum, quem in urbe Constantinopolitana imperii tenere gubernacula contigisset, cum gencium singularum monimentis interim postpositis sacre nobis affluenter ystorie monstrant, plurimos fuisse basilis nuncupatos, non solum [electoresque] electos quosque, quales videlicet fuere Melchisedech et David, verum etiam reprobos, quales primores Assiriorum Egypciarum Moabitarum et ceterarum nacionum, quas dinumerare longum est, extitisse probantur. Ergo cum ita sit, frustra causandum ducit prudencia tua, alios preter se basilis appellandos, nisi forte radendum ducat tocus codices mundi, in quibus pene cunctarum gencium primi a temporibus priscis et deinceps basilei inveniuntur ascripti.

Et certe, ut de Latinis codicibus interim taceamus, si Grecos etiam noviter editos revolas codices, invenies procul dubio plurimos tali nomine vocitatos et non solum Grecorum, sed et Persarum Hepierotarum Indorum Bithiniensium Parthorum Armeniorum Sarracenorum Ethiopum Guandalorum et Gothorum atque aliarum gencium prelatos basileon appellacione veneratos. Intuere igitur frater, et considera, quod multi fuerint, qui basilei diversis temporibus et in diversis locis et nacionibus

nuncupati sunt vel hactenus nuncupentur; et noli vel nobis quod dicimur invidere, vel tibi singulariter usurpare, quod non solum nobiscum, sed et cum pluribus prepositis aliarum gentium possides. Grave namque vicium est singularis dignitatis fastigium; quid quis in principio ambierit, vel quid ei ambiendo talia contingerit, commemorare nolumus, ne fraternitas commemoratum ad iniuriam suam existimet. Dicis autem, quod quatuor patriarchales sedes unum imperium inter sacra mysteria memorari a deiferis apostolis usque nunc [Page 110]

traditum habeant; mosque hortaris, ut persuadeamus eis, qui nos imperatores appellant. Quod tamen nec ratio dictat nec opus est; primo quidem, quia nobis non congruit, alios qualiter nos vocent instruere, deinde vero quia, nobis etiam minime suadentibus, tam patriarchas singulos quam ceteros homines qui sub celo sunt, excepta fraternitate tua, tam honoratos quamque privatos, tali nos novimus appellare cognomine, quociens eorum accipimus epistolas et litteras. Invenimus presertim, cum et ipsi patrii nostri, gloriosi reges, absque invidia imperatorem nos vocitent et imperatorem esse procul dubio fatentur, non profecto ad etatem, qua nobis maiores sunt, attendentes, set ad unccionem et sacrationem, qua per summi pontificis manus impositione et oratione divinitus ad hoc sumus culmen provecti, et ad Romani principatus imperium, quod superno nutu potimur, aspicientes. Porro si unum imperium patriarche inter sancta [sacramenta] sacrificia memorant, laudandi sunt non utique inconvenienter agentes; unum est enim imperium Patris et Filii et Spiritus sancti, cuius pars est ecclesia constituta in terris, (quam) tamen Deus nec per te solum nec per me tantum gubernari disposuit, nisi quia tanta sumus ad invicem caritate connexi, ut non iam diversi, sed unum existere videamur. Non autem credimus sanctissimos patriarchas sic tui memoriam facere, ut aliorum quoque principum, ut omittamus nostram, mencionem pretereant, cum pro huiusmodi etiam apostolus orare iusserit, cum persequerentur ecclesias, ut securam et tranquillam vitam agerent cum omni pietate, presertim cum eos etiam pro impiis orare non diffidamus, sub quorum dictione consistunt, sicut ille quoque populus, in Babiloniam ductus, pro rege Babilonie per Iheremiam iubetur orare; nam in illorum pace fidelis etiam populus constituit pacem. Illud autem mirari merito possumus, quod sublimitas tua ad novam vel recensioem appellacionem aspirare nos autumat, cum quantum ad lineam generis pertinet, non sit novum vel recens, [Page 111]

quod iam (ab) abavo nostro non usurpatum est, ut perhibes, sed Dei nutu et ecclesie iudicio summi per presulis impositionem et unccionem manus optinuit, sicut in codicibus tuis invenire facile poteris. Verum quid mirum, si novum sit, cum omne vetus a novo principium habeat, non novum a veteri? Et certe cum primi Romani principes [habeat] imperare ceperunt, novum fuit, sed de die in diem devenit in vetustatem; non ergo quecumque novitas in culpa est, sed reprehensibilis novitas; unde et apostolus, cum dilecto discipulo scriberet, non ait:

Vocum novitates  
devita

, sed: Prophanas vocum novitates devita. Sane antiquam esse imperii nostri dignitatem, nullus [de hac vita] ambigit, qui vel (nos) successores antiquorum imperatorum esse non nescit, vel divine pietatis divicias non ignorat. Nam quid mirum, si in fine temporis palam exhibuit, quod ante tempora in abdito consilio suo predestinavit? Sed nec hoc ammiracione caret, quod asseris, principem Arabum Protosimbolum dici, cum in voluminibus nostris nichil tale repperiatur, et vestri codices modo Architon modo Regem vel alio quolibet vocabulo nuncupent. Verum nos omnibus licteris scripturas sacras preferimus, que per David non protosimbolos, set reges Arabum et Saba proficere confitentur. Chaganum vero nos prelatum Avarum, non Gazanorum aut Nortmannorum nuncupari repperimus, neque principem Vulgarum, sed regem, vel dominum Vulgarum. Que omnia idcirco dicimus, ut quam



aliter se habeant que scripsisti, legens in Grecis voluminibus ipse cognoscas; quos nimirum suis cognominibus acquiescere perhibes, nec tamen propria ipsorum cognomina recolis. Verum idcirco ab his [ab] omnibus astute βασιλεὺς vocabulum adimis, ut hoc soli tibi non tam proprie quam violenter inflectas. Illud autem ridere libuit, quod de imperatorio nomine dixisti neque  
[Page 112]

paternum esse neque genti convenire. (Quomodo) enim paternum non est, quod iam in avo nostro paternum fuit? Quomodo autem genti non convenit, cum sciamus, ut de ceteris brevitatis causa taceamus, ex Hispanorum Hisaurosum et Chazarorum gente imperatores Romanos effectos? Neque enim veraciter asseverabis nationes has gente Francorum aut religione aut virtutibus clariores, et tamen eas ammictere non renuis, imperatores ex his predicare non despicias. Porro de eo quod dicis, non in tota nos Francia imperare, accipe frater breve responsum. In tota nempe imperamus Francia, quia nos procul dubio retinemus, quod illi retinent, cum quibus una caro et sanguis sumus hac unus per Dominum spiritus. Preteream mirari se dilecta fraternitas tua significat, quod non Francorum sed Romanorum imperatores appellemur, sed scire te convenit, quia nisi Romanorum imperatores essemus, utique nec Francorum. A Romanis enim hoc nomen et dignitatem assumpsimus, apud quos profecto; primum tante culmen sublimitatis et appellacionis effulsit, quorumque gentem et urbem divinitus gubernandam et matrem omnium ecclesiarum Dei defendendam atque sublimandam suscepimus, a qua et regnandi prius et postmodum imperandi auctoritatem prosapie nostre seminarium sumpsit. Nam Francorum principes primo reges, deinde vero imperatores dicti sunt, hii dumtaxat qui a Romano pontifice ad hoc oleo sancto perfusi sunt. In qua etiam Karolus Magnus, abavus noster, uncione huiusmodi per summum pontificem delibutus Primus ex gente ac genealogia nostra, pietate in eo habundante, et imperator dictus et christus Domini factus est, presertim cum sepe tales ad imperium sint asciti, qui nulla divina operatione per pontificum ministerium proposita solum a senatu et populo, nichil horum curantibus, imperatoria dignitate potiti sunt; nonnulli vero nec sic, set tantum a militibus sunt clamati et in imperio stabiliti sunt, ita ut etiam horum quidam a feminis, quidam  
[Page 113]

autem hoc atque alio modo ad imperii Romani septrum promoti sunt.

Porro si calumpniaris Romanum pontificem, quod gesserit, calumpniari poteris et Samuel, quod spreto Saule, quem ipse unxerat, David in regem ungere non renuerit. Verum super hoc si est qui summo pontifici saltem unum faciat mutuum, congruo profecto illius non carebit responso; set interim si paginas revolvās Grecorum annalium, et que discrimina tam ab alienis per vos nequaquam defendis quam a vestratibus pontifices Romani pertulerunt, perscruteris, profecto invenies, unde illos iuste non valeas redarguere. Verum hec illi que extrinsecus agebantur facile parvi penderunt, nisi et intrinsecus per diversas hereses perimere conancium molimina deprehenderunt. Unde merito apostatis desertis - que enim communicatio Christi et Belial? – adheserunt genti adherenti Deo et ipsius regni fructus facienti; quoniam non est personarum acceptor Deus, sed ut eximius apostolorum [apostolorum] innuit: In omni gente qui timet eum acceptus est illi. Ergo cum ita sit, cur nos satagis reprehendere, quoniam ex Francis oriundi Romani moderamur habenas imperii, cum in omni gente qui timet Deum acceptus sit illi? Et certe Theodosius maior et filii eius, Arcadius et Honorius, atque Theodosius minor, Arcadii filius, ex Hispanis ad imperii Romani culmen assumpti sunt, nec tamen invenimus, quod aliqui clamaverint vel reprehenderint, quod non Romanus sed Inspanus existeret, vel restiterint aut prohibuerint filios eius in loco patris et honore succedere, quemadmodum, ut cum pace tua dicamus, nunc tua conari videtur diligenda fraternitas et sustinenda dilectio, quasi gens Francorum non pertineat ad hereditatem, de qua Pater ad Filium loquitur: Postula, inquiens,

a me, et dabo tibi gentes  
hereditatem tuam



et cetera, et alibi: Glorificantes me glorificabo,  
et alia innumerabilia.  
Ergo, frater karissime, desine in hoc contenciosius agere,  
desine adolatoribus quibusque tandem aures tue puritatis inflectere.  
Denique gens Francorum multos et fecundissimos Domino  
fructus attulit, non solum cito credendo, verum eciam nonnullos  
alios salutifere convertendo. Unde vobis a Domino iure predictum  
[Page 114]

est:

Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti  
fructus eius.  
Sicut ergo potuit Deus de lapidibus suscitare filios  
Abrahe, ita potuit de Francorum duricia Romani suscitare  
successores imperii; et sicut si Christi sumus, secundum apostolum  
Abrahe semen existimus, ita si sumus Christi, omnia possumus  
per gratiam ipsius, que possunt illi qui videntur existere  
Christi; et sicut nos per fidem Christi Habrahe semen existimus,  
Iudeique propter perfidiam Abrahe filii esse desierunt, ita quoque  
nobis propter bonam opinionem, orthodoxiam, regimen imperii  
Romani susceptum, Greci propter kacodosiam, id est malam  
opinionem, Romanorum imperatores existere cessaverunt, deserentes  
videlicet non solum urbem et sedes imperii, set et gentem  
Romanam et ipsam quoque linguam penitus amictentes, atque  
ad aliam urbem sedem gentem et linguam per omnia transmigrantes.  
Sed ne, frater desiderabilis, tristitia cor tuum repleat, audi  
sequentia quia: Non repulit Deus plebem suam quam prescivit.  
Dico ergo: numquid sic offenderunt, ut caderent? Absit. Sed  
illorum delicto honor noster et diminutio ipsorum plenitudo  
nostra effecta est. Cum enim fracti sunt rami, nos inserti sumus  
in illis, cum oleastri quidem ammodo fuisset, et socii radicorum  
et pinguedinum olive sumus effecti. Dicimus ergo: fracti  
sunt rami, ut nos insereremur; bene; non enim nisi propter  
credulitatem non rectam fracti sunt, nos autem fide stamus. Qui  
habet aures audiendi, audiat. Sed dicis, quod esset tempus,  
secundum quod fraternitati nostre repromiseris, quando et hac  
potiremur appellacione, si Deus in finem ea que consiliari sumus  
perducere voluisset. Et quidem de consilio quod asseris, que  
diximus hec ipsa et nunc dicimus; non enim est in nobis "est".  
Et "non", et a verbo nostro nec ad dexteram neque ad sinistram  
divertimus, sed in ipso immoti persistimus. Appellacionem autem  
illam sicut hactenus nec nos nec patres nostri per carnem et  
sanguinem possedisse dignoscimur, ita quoque de cetero non  
immerito possidere contennimus. Per patres etenim nos, non per  
[Page 115]

filios, consuevimus honorari, et apud nos omnis gloria non a  
filiis ad patrem, sed a patribus in filios dirivatur. Quod enim  
nos a patre luminum, a quo omne datum optimum et omne  
donum perfectum, sumpsimus, neque a filio neque per hominem  
aut ab hominibus accipere volumus.  
Postremo scito, quia qui "riga" quemquam appellat, quid dicat,  
nec ipso novit. Siquidem eciam si linguis omnibus more apostolorum,  
immo angelorum loquaris, cuius lingue sit "rix", vel cui  
dignitati sonus ille barbarus congruat quod "rix", dicitur, interpretari  
non poteris. Nichil enim est hoc, nisi forte ad idioma  
proprie lingue tractum, "riga" regem significare monstraveris.  
Quod si ita est, quia non iam barbarum, sed Latinum est, oportet,  
ut cum ad manus vestras pervenerit, in linguam vestram fidei  
translacione vertatur. Quod si factum fuerit, quid aliud nisi hoc  
nomine Bas??e?? interpretabitur? Quod non solum Veteris, sed  
et Novi Testamenti omnes interpretes attestantur. Unde si  
in alienis personis hoc detestaris vocabulum, stude ex omnibus  
tam Latinis libris quam Grecis sive regis sive Bas??e?? nomen  
eradere. Nam nichil lingua Latina resonat, quam quod Greca  
dicitur Bas??e??.  
Hiis igitur super hoc ita prelibatis, ostupescimus in his que  
serenitas tua prosequitur, dicens suis, id est Grecis, Barim ex  
parte sua debellantibus et elidere decertantibus, nostros vel  
solum intuitos vel prandiis dissolutos nullum auxilium prestitisse,  
hac ideo civitatem ipsam capi omnino minime potuisse, cum  
nostri sive intuendo tantum sive prandendo sive aliud quid  
agendo Barim tamen licet perpauca et finetenus impugnasse et

ope divina cepisse noscantur. Vestri autem sicut bruchi pre  
multitudine apparentes, et sicut locuste primum impetum dantes,  
eo ipso quo conatum suum in prima fronte monstraverunt, pussillanimitate  
superati, protinus infirmati sunt, ut more locustarum  
repente quidem salierint, sed confestim fatigati quasi a nisibus  
[Page 116]

volandi deciderint, ac per hoc neque intuendo neque prandendo  
neque bellando quibuslibet insignibus triumphis monstratis, motu  
subitaneo et clandestino recesserint, et inefficaces, nonnullis e  
contra christianis solummodo captivatis, ad propria repedaverint.  
Ergo frater, noli de cetero Francos ridere, quia etiam inter  
mortis vicina student (et) prandia et omnia caritatis indicia (in)  
proximis habere, et tamen a proposito non lascessere, quoniam  
secundum apostolum sciunt et habundare et penuriam pati, et  
saturari et esurire, et, ut compendio dicamus, omnia possunt  
in eo qui illos confortat.

De paucitate vero quid miraris, si pauci fuerint, et tamen multa  
lucra detulerint? Preterea qua de re pauci fuerint nostri, pridem  
dilectioni tue patefecimus; set quoniam nos super hoc pulsasti  
denuo, nostrum denuo sume responsum. Cum enim, diu demorante  
stolo fraternitatis tue, illius iam minime prestolaremur  
adventum, et in anno ipso de obsidione Baris nichil omnino fieri  
putaremus, omnes ad sua redire permiseramus, his solummodo  
retentis quos ad prohibitionem recipiendorum alimentorum  
sufficere credebamus; et hoc est, quod stulus insperatus apparens  
non nisi paucos nostros invenerit. Verum tamen isti ipsi pauci  
et adhuc pauciores quibusdam horum diverso langore gravatis  
effecti, antequam Varis caperetur, tres ammiradas, qui totam  
Calabriam depopulabantur, (et) numerosam multitudinem Saracenorum  
prostraverunt et magnam vestratibus salutem divino  
brachio contulerunt; (qua) re non solum Calabritanorum Hismahelimum  
ingens extunc facta est diminutio, sed et Barensum  
potentatus omnimodo dissolutio, hac per id ad capiendum facilis  
adinventio. Cuius facti tropea vestros credimus tuo imperio  
retulisse, et opera Dei que taceri non debent mirabiliter enarrasse.  
[Page 117]

Ceterum fraternitatis tue dilectionem rogamus nullam Nicete  
patricio molestiam irrogare pro eo quod nostrum tam insolenter  
offenderit animum. Nam licet adeo protervus et contumax erga  
nostrum fuerit imperium, ut fidelium quoque nostrorum numerosa  
multitudo in eum severiori mente commoveretur, nisi a  
nobis causa tui honoris pariter et amoris preventa compesceretur,  
tamen malum pro malo retribuere non tulimus nec debemus; et  
idcirco deposcimus, si quid minarum super ipsum potestatis tue  
fortassis imminet, celeriter benignitatis tue manu pro nostro  
removeatur amore.

Non autem tales apocrisarios apostolice sedis esse vel professio  
docet, vel eruditio dictat, vel conversatio anteacta demonstrat,  
quales illos scripta predicant, que nobis fraternitas tua direxit.  
Electos enim et approbatos eos tam spiritalis pater noster summus  
pontifex quam ecclesia per diutina tempora scientes et  
ecclesiastice correccionis negocia strenue peragentes, ad preces  
sublimis a Deo servandi imperii tui illos direxisse noscuntur.  
Unde et decuerat excellenciam tuam ita munitos eos remittere,  
ut nullos vel piratarum vel aliorum pravorum incursus incidrent;  
grave namque contra te super hoc tam spiritalis patris  
nostri apostolici pape quam totius ecclesie Romane murmur  
accenditur, eo quod illos a sede apostolica tam desiderabiliter  
expecieris, sed tam improvida dispensacione remiseris.  
Et Niceta quidem patricius, Hadriano loci servatore cum  
classibus destinato, accepta quasi pro huiusmodi re occasione,  
multas predas ab ipsis Sclavenis abstulit, et quibusdam castris  
dirructis, eorum homines captivos adduxit. Nec tamen que prefati  
venerabiles apocrisarii perdiderunt, hactenus restituta sunt.  
Sane spiritalem tuam nolumus ignorare fraternitatem super  
castra nostra dirructa et tot populis Sclavenie nostre in captivitate  
sine qualibet paritate subtractis, supra quam dici possit  
animum nostrum commotum. Non enim congrue gestum est, ut  
[Page 118]

eisdem Sclavenis nostris cum navibus suis apud Barim in procintu  
communis utilitatis consistentibus et nichil adversi sibi  
aliunde imminere putantibus, tam impie domi sua queque diriperentur,

sibique contingerent, que si prenoscerent, nequaquam prorsus incurrerent. Qua de re desiderabilem dileccionem tuam hortamur et ammonemus, quod mox id corrigere iubeat et ipsos captivos ad propria cum suis reduci precipiat, si caritatis vinculum numquam inter nos fore cupiat dissolvendum. Nullus enim mortalium hactenus imperium nostrum talia commisisse recolit; ac per hoc nisi correccio iussione tua preveniat, iuste severitatis nostre proxima ulcio procul dubio subsequetur; nec poterit remanere penitus impunitum, quod in contemptum nostrum tanta temeritate constat fuisse patratum.

Nichilominus eciam ignotescimus obstipuisse nos talia de missis nostris audientes, qualia tue nobis dulcedinis lictere intimarunt; adeo quippe illos inordinate significans ambulasse, ut semper evaginato gladio deportato, non solum iumenta, sed et homines interficerent. Que res si ita se habuit, mansuetudini nostre valde displicet, et ut ad certitudniem perducatur, vehementer exoptat. Verum et ipsi diligenter a nobis inquisiti, tale quid gessisse modis omnibus negaverunt, et quia non est qui illos super hoc in faciem arguat, non est profecto eis neque convictis neque confessis iuste correccionis aliquid ingerendum.

Verum nos illos nec educavimus, nec ita docuimus, ut ad talia qualia perhibes laberentur; et ideo de illis quicquam horum credere non facile iudicamus. Ceterum indecorum sonuit, quod fraternitas tua perhibuit dicens suos non gladiis, sed dentibus nostros dilaniavisse, nisi causa timoris tui minime cohercerentur; cum si non essent in imperio tuo, nichil tale sibi pretenderent, sed nec in regno tuo positi quicquam horum penitus formidarent; quin immo nec tanti numeri viros et aduc alios totidem, Deo gratias, expavescerent.

Postremo de Neapoli nobis in Christo fraternitas tua, quasi miserimus populum nostrum ad incidendas arbores et messes  
[Page 119]

igne cremandas et hanc ditioni nostre subdendam; cum licet ab olim nostra fuerit et parentibus nostris piis imperatoribus tributa persolverit, verum nos ab eius civibus preter solitas functiones nichil exegimus nisi salutem ipsorum, videlicet ut desererent contagia perfidorum et plebem desisterent insequi christianorum. Nam infidelibus arma et alimenta et cetera subsidia tribuentes, per tocius imperii nostri litora eos ducunt, et cum ipsis tocius beati Petri apostolorum principis territorii fines furtim depredari conantur, ita ut facta videatur Neapolis Panormus vel Africa. Cumque nostri quique Saracenos insecuntur, ipsi, ut possint evadere, Neapolim fugiunt, quibus non est necessarium Panormum repetere, sed Neapolim fugientes, ibidemque quousque previderint latitantes, rursus improvise ad exterminia redeunt. Super quibus sepe illos monuimus, set ex ammonicione peiores effecti sunt, adeo ut episcopum proprium, quoniam eos ut vitarent consorcium malignorum monitabat, ex urbe proicerent, et illustres ac proceres civitatis compedibus obligarent. Ergo si societatem non dissolverint infidelium secundum apostolum, qui precipit dicens: Nolite iugum ducere cum infidelibus, et pastorem ac episcopum proprium non receperint, porcionem eorum ponemus cum his quorum libenter amplexi [sumus] sunt unionem, et in una lance appendemus utrosque, quoniam non solum qui faciunt talia, set et qui consenciant talia facientibus, dignos morte iudicat [ut] memoratus insignis apostolus; presertim cum unanimiter arma contra christianos ferant et dimicent, et si quos fidelium capere possunt, Saracenorum manibus tradant, cum ipsis ad bella uno impetu procedentes.

De cetero, frater karissime, noveris cum virtute summi Opificis [nostri] exercitum nostrum, ordine prenotato Bari triumphis nostris summissa, Saracenos Tarenti pariter et Calabrie mox mirabiliter humiliasse simul et comminuisse, hos celerius duce Deo penitus contriturum, a mari prohibiti fuerint escarum ammictere copias vel eciam classium a Panormo vel Africa suscipere multitudines. Quapropter specialis fraternitas  
[Page 120]

tua, quia per siccam nostrorum cunei populorum in utrisque locis vix aut numquam deerunt, studeat necesse est sufficientem stolum destinare, qui et illos a recipiendis alimentis a mare coerceat, et si plurimas contingerit, sicuti sepe nunciatur, pessime gentis advenire catervas, facilius illis resistere, divino munitus brachio, valeat. Nam iste stratigus Georgius, licet sollerter

invigilet et strenue pro suo posse decertare, non tamen suificiet obviare, si plures inimicorum naves ex parte qualibet apparuerint, non videlicet nisi pauca prorsus chelandia possidens. Et quia nonnulli Sarracenorum Panormi latrunculi cum sagenis solacio et refugio iam memoratorum Neapolitanorum freti, per Tirrenum mare debachantur, oportet ut et hos capiendos tue fraternitatis stolidus sine dilacione mictatur. Isti sunt qui et Calabritanis Sarracenis indefesse stipendia prebent, et hiis qui Panormi sunt, auxilia cotidiana ministrant; unde si capiantur, sagene maxima ex parte Sarracenorum tam Panormi quam Calabrie constringuntur. Nos enim Calabria Deo auctore purgata, Siciliam pristinae disponimus secundum comune placitum restituere libertati; quod tanto erit utrumque facilius, quanto illi, divina dextera captis navibus et latrunculis, fuerint amplius et celerius infirmati. Nulla ergo tarditas, frater karissime, nulla mora in mictendo stolo proveniat, ne vel per escarum a mari receptarum habundanciam vel per adventancium Agarenorum classium numerositatem horum vires non infirmentur, sed roborentur, et sic roborentur, ut postea difficilius infirmentur. Sed et frustra nostri per siccam indefesse certamen arripiunt, etsi (sic) ipsi per equora fuerint aliqua stipendia vel copiosam fortitudinem consecuti. Postremo misimus desiderabilissime fraternitati tue Aufrandum, fidelem ac familiarem hominem nostrum, qui quedam que huic desunt epistole viva voce tuo Deo tuendo reserabit imperio, qui a diligenda nobis in Christo fraternitate tua susceptus benigne, non exceptis octo diebus quesumus ullo [Page 121]

modo retardetur, sed celerius ad nos, quia ita convenit, null impediende mora Christo propicio remictatur.

Interim tramitem que reliquimus districcius gradiamur. Memoratus imperator Lodogicus, antequam Baris cape rentur, tres ammiradas, qui totam Calabriam depopulabantur, cum numerosa multitudine Sarracenorum, missis suis fidelibus, prostraverunt, et non solum Calabritanorum Hismaelitum ingens extunc facta est diminutio, sed et Barensium potentatus omni moda dissolutio. Set dum prolixa tempora eam videlicet undique obsedisset, postremum a Francis et a Longobardis est capta. Ipse namque Sagdan in unam civitatem illius turrem se communit, et nominative Beneventanum principem Adelchisum adclamat, inquit:

In fide tua me suscipe,  
quia teste Deo tuam filiam incontaminatam penes me habeo.

Habuerat nuper eam obsidem, et minime, licet infidelis fuisset, adhuc contaminarat. Quo audito, princeps Adelchis statim ab ipso imperatore eum expetit et accepit, necnon et duos alios suos sodales, quorum nomina fuerunt Annosum et Abdelbach. Et tota Apulia simulque et Calabria Deo previo ab hostibus potenter erepta, cum ingenti tripudio cuneatim Beneventum venerunt.

Cumque Beneventani hostiliter insequeretur sua coniuge, atque mulieres illorum omnimodis nimirum fedaret, id ipsum Beneventanis variis iniuriis afficeret, asserens ad suos quia: Minime se sciunt communire Beneventani clipeis, dum fere trium annorum (spacia) ipse memoratus Lodogicus una cum dicta uxore Beneventanos preesset, Beneventani eum ex sua urbe expulerunt in hunc modum, quemadmodum subsequens sermo dedarat. Igne vero undique palacium succenderunt, ubi ipse imperator cum sua coniuge degebat, et sic armis tulerunt et ibi cum grandi strepitu adierunt. Ille imperator veniam postulabat, et inter hec verba suam coniugem cum magna ira iniuriis afficiebat, asserens:

Numquid non dudum dicebas, quia Beneventanis  
minime se sciunt munire clipeis? Cerne nunc eos,[Page 122]

qualiter undique se communiunt, atque ad bellum prompto  
animo sunt parati!

Quapropter iusiurandum iuravit, ut cicius  
una cum suis Beneventum linqueret, et sine mora Galliam  
properaret, et nulla dampna vel oppressione in illorum amplius  
arva iniret. Et statim cum omnibus suis inde est motus, Galliamque  
properavit, licet aliquanto tempore eum in custodiam  
habuissent. Sed antequam Adelchis memoratus princeps eum  
apprehenderet, consilio exinde expetit a predicto Sagdane, Agarenorum  
rege, qui tunc in carcere tentus erat, utrum apprehenderet  
(et) ex sua urbe eiceret imperatorem an non, ipse prediceret.  
Cui Sagdan:

Nequaquam talia facito, quia, quantum conicere  
valeo, minime me Agareni pretermittunt, sed indesinenter perquirunt.

Ad hec princeps:

Confiteor, quia pluribus predicta  
re innotuit.

At Sagdan ut erat sagacissimus, in hunc modum  
verba depromsit:

Quod inchoasti perfice, ne forte consilium  
promulgetur.

Et sicut diximus superius seriatim, ex sua urbe  
expulit, omnemque eius thesaurum Beneventani diripiunt, et  
inter se nimirum disperciunt, ditatique sunt valde.

Factum est autem, ut aliquanto tempore post decessum  
imperatoris Lodoguici princeps Guaiferius valneum pergeret; set  
dum regredi una cum suis palacium maluisset, quidam Agarens  
in foro Salernitane civitatis residens, Guaiferium acclamat,  
inquit: Da mihi obsecro tegumentum, quod tuo capite geris.  
At ille protinus suo capite denudato, ilico Agareni fasciolum  
condonavit. Dum autem iam factum Agarenum Africam proprium  
solum adiret, et cerneret omnis navalis exercitus altrinsecus ad  
pugnam se prepararet, quatenus Italiam pergeret, et nominative  
castra (metatus) Salernum moraret eamque diversis machinis  
expugnaret, et dum illuc Amelfitani adessent, ipse Agarens uni  
illorum talia verba depromsit:

Vidistine Gaiferium Salernitanorum  
princeps aut scis eum?

Cui Amelfitanus:

Et scio eum et  
creberrimo quando illuc sum, ante illius optutum assisto.

Idem  
ipse Agarens:

Per filium Marie te obtestor, quem ut Deum  
colitis, ut fideliter meis dictis illius innuas, ut omnimodis undique[Page 123]

urbem suam rehedificari faciat, et antemuralem illum qui  
est iuxta mare, sine mora in altum elevet, aliam turrem in uno  
capite et aliam in alio, simulque et in medium non exiguas faciat;  
et prepararet se ad prelium, quia omnis ex multitudine quam  
cernis, illuc properat. Et si te percontat, quis tibi talia intimavit,  
illi dicito quia Agarenius cui fasciolum condonasti, ipse talia verba  
depromsit tantum incunctanter credat.

Vocabatur Agarenius  
ille nomen Arrane.

Cum in hunc modum Amelfitanus ille, Flurus nomine,  
seriatim Guaiferii principi omnia propalasset que audierat  
queque viderat, valde [empe perterritus] est nempe perterritus,  
nimiumque illius dicta credulus, ilico deposita omni segnicia,  
cum omni conamine undique urbem Salernitanam muniri iussit,  
atque quemadmodum Agarenius sagacissimus depromserat, a  
parte australis turrem mire magnitudinis necnon et altitudinis  
comere fecit. Illa vero que est ab occiduo, Capuani construxerunt,  
eo quod illo tunc tempore sub dicione Salerne civitatis  
degebant. Aliam namque Salernitani construxerunt, que dicitur  
mediana; et secus illam turrem aditum civitatis fecerunt, et  
foribus et seris denique munierunt; illam vero que est ab ortu  
solis, Tuscanesses operarunt, et illi illo in tempore fere dua  
milia fuerunt.

Altithronus Deus, qui proprium suum cruorem pro suis ovibus  
fudit, quatenus protoplausti contagione deleret, nolens suos  
periret, Hismaelitum animum adversus suos suscitans, ut flagicia,  
que erga ipsum imperatorem, salvatorem scilicet Beneventane  
Campanieque patrie, gesserant, ulciscerent, quemadmodum olim  
Iudayco populo alophilis subiciebat, eo quod ab ipso se alienaret,  
sic nimirum nunc Agarenorum regem, cui nomen Abdila  
fuit, adversus christianos suscitans, ut variis cruciatibus quippe  
(eos) attereret, ut, corpora diu castigata, animas celorum gaudia

[Page 124]

concederet. Agarenorum rex de quo prediximus Abdila cum  
sexaginta duo milia pugnatorum per Calabriam Salernum venit,  
et nonnulla oppida Calabritanorum cepit. Sed antequam civitati  
menia propinquaret, princeps Beneventi Adelchisi cum omnibus  
suis preliatoris ocus Salernum venit, ut una cum Guaiferio  
bellum cum Sarracenis iniret. Et statim ex urbe Salernitana  
cum ingenti audacia Salernitani et Beneventani exierunt, et ad  
bellum se altrinsecus [se] pararunt. Agareni econtra omnimodis  
cum immani stridore se ante faciem illorum obicierunt. Sed  
dum utreque acies appropriassent, et nec Agareni neque Langobardi  
terga darent, sagax ille Beneventanorum princeps Adelchis  
de equo super quo residebat ilico exiliens, et in faciem ruit,  
quatenus caterva Agarenorum contemplaret valeret. Sed minime  
taliam facere potuit propter densitatem equorum necnon et  
pedestrium. Continuo equo ascendit et Guaiferio principi verba  
depromsit:

Urbem propriam ingrediamur, et inter nos consilium  
iniamus, quia, quantum estimare valeo, minime cum illis  
certamen inire valemus.

Quapropter urbem iam dictam sunt  
nimirum regressi, et consilio inito, ab invicem sunt sequestrati.  
Beneventani sua propria adierunt, et Salernitani meniam civitati  
ascenderunt, et omnimodis se munierunt. Agareni aforis undique  
tentoria fixerunt, et hic inde cuncta forinsecus stirpatus deleverunt,  
occisi innumerabilis colonis; et ex parte depopulati sunt Neapolim, Beneventum  
et Capuam. Quid multa dicam? Crebrissime universa oppida



atterebant.

Circumdata namque urbe terribiliter atque inaudite, capiendi eam nobis certaminibus per plurimum temporis pugnaverunt. At contra Guaiferium, ut erat magnanimis, imperterritus eis fortiter resistens, nunc ex muris nunc per improvisam interrupcionem plurima suorum hostium partem actribuit. Licet pro paucitate suis exercitum acies contra Agarenos in patulis pavebat dirigere, tamen expeditis suis iuvenibus incensabiliter hinc atque inde subito inimicorum prostrabant catervas. Sed predictus rex

[Page 125]

quanto plus sibi actencius cemebat obsistere, tanto eis ferventissime nova certamina obiciebat. Set Agareni cotidie vires augebant, et Salernitani nimirum devilitabant.

Factum est autem una die, cum ingenti audacia Agareni iuxta mare deambulassent, et usque portam iam factam armati venissent. Sed predictus princeps non sinuit, ex suis quis saltim calculum illis iactaret; interim Agareni ad castra reversi sunt. Sed dum creberrime talia iterarent, et nec lapis aliquis illorum iniceret, inter se decreverunt, ut frequenter (sine) armis inde perambulassent, putantes, ut metuerent Salernitani aliquam rem improbam illis obicere. Cum huiusmodi sepius iteraret satageret et christiani iniuriis lacerarent, Salernitani freti de Dei potencia, ilico audaci animo super Agarenos irruunt eosque undique comminuunt, septuaginta ex eis interemunt, ut ita cruore illorum litora maris replerent. Comperta Agarenorum suorum interitu, fistule, sambuce et musicorum universa genera cecinerunt, tubisque clangentes ac perstreperentes undique mari terramque prefatam urbem pugnare ceperunt, in tantum ut si divina pietas abesset, capi potuisset. Nam plurimi ex Salernitanis vulnerati, pauci vero extincti. Sed valde erant denique [valde] perculsi; nam mane a solis ortu certamen iniebat, quatenus Salernitani iuvas soli substinere nequirent et illi valerent denique laniarent versa vice; sic serotina a solis occasu peragebant. Tirannus ille Agarenorum rex sanctissima hede beatorum Fortunati videlicet, Gagi et Anthes cum suis satellitibus degebat, atque in luxuriis et variis inquinamentis fervebant, in tantum ut ille Abdila thorum sibi parari iusserat super sacratissimum altare, ibique puellas quas nequiter depredaverat deludebat. Sed non diu perstitit tam immane contagium immo et presumptio, annuente Divinitas. Nam cum ei fuisset ablata quedam christiana necnon speciosissimaque puella, continuo ad thorum suum illam deportari iussit. Sed dum eam strupare satageret, et illa omni nisu ei resisteret, immo et ei propria lingua diceret:

Antea morti incumbo quam,  
sacratissimum altare nimirum polluam, quia multa sacrificia[Page 126]

super eum oblata sunt

, tirannus rex verba illius deludens, vi opprimens eam; (sed) repente per angelorum manus trabs de alto disruptus est et super Abdilam regem decidit et sine mora extinxit; et mira Dei potencia puella illa minime est ab ipso trabe contacta et illesa permansit. Et ne forte Agareni fingere, quod noli fuisset gestum per Dei clemenciam, sed casu accidit, quomodo creberrime conspiciamus per vetustatem plurime ecclesie dirructe, et non solum trabes, sed etiam parietes usque ad solum prostrati, aut procul ab ipso altario quasi gubita tria lectum nimirum fuit, et ubi contumax ille Deique odibilis super sacratissimum altare predictum ludebat, trabem proiecit eumque mortuum stravivit. Et hactenus a parte australi in testimonium reliquid Redemptor suis fidelibus capud de ipso silicet trabe; et non solum tirannus ille sed etiam plures illorum subitaneo contagio perdidit, et extimplo de hac luce abstraxit. Ab illo namque die quamvis gentiles minime iam dictam ecclesiam in illo ordine intraverunt, christiani indesinenter Redemptorem omnium collaudabant, Agareni e contra nimirum obstupescebant. Extinto, quemamodum diximus, rege illo tiranno, Agareni ilico regem procreaverunt nomine Abemelec: licet fuisset enuchus,

erga res humanas audas fuit et sagax.

Per idem tempus comites duo, amboque nomea unius Lamberti voci tabantur, augusti furorem metuentes, Beneventum recesserunt, ab Adelchiso honorifice suscepti sunt. Cumque in hac obsidione prope terminarentur annus, et nullumque suffragium Salernitani optinerent, et sepiissime cum Agarenis certamen iniret, factum est, ut unum eminentissimum Agarenum testiculis tres gerens, voce ingenti clamaret ac promeret:

O +ercescende+ filius Petre,  
veni et iniamus singularem certamen, et tunc conicere poteris  
Agarenorum virtutes!

Sed dum diu exultaret eademque verba repeteret, Petrus ille fisus in Redemptoris clemenciam, audaci animo Agareno exiit obviam, suosque interminans, hiis ut nullum

[Page 127]

auxilium illis cederent. Agareus ille pene civitatis cum ingenti audacia meniam venit, loricaque indutus et capite calea septus et sex lanceis propria manu gestans, super eum irruit. Petrus ille iam dictus impetum illius omnimodis caruit; sed dum iterum Agareus cum expedito equo super illum veniret et lancea cum omni nisu, ut eum protinus in terram straret, iniceret, christianus quamvis cum metu agiler feritam illius evasit, et continuo Deum invocavit et suos martires, ante quorum ecclesiam certamen iniebat, silicet Cosmam et Damianum, asta que manu gestabat illius protinus misit, eumque inter duas percussit scapulas, et statim vitalis calor aufugit, amplexoque equi collum, ad suos refugit, et sine mora extinxit. Christiani una omnes Deum videlicet collaudabant, necnon et vires recipiebant; Agarem plus plane erga christianos fremebant, in tantum ut machinam quam a nos petraria nuncupamus, construerent mire magnitudinis, et valde turrem unam, que nunc dicitur Solarata, attererent. Salernitani nullo modo ibidem valentes resistere, et nesciebant quid agerent; statimque Landemari, filius Ademari, talia verba depromsit:

Securam mihi acutam deferite, et adiuvante Deo,  
ego illuc pergo, et quantum valeo machinam illam confringo.

Statim acuatam securam ei optulerunt, ilico per murum eum deposuerunt, et cum ingenti audacia illic properavit, et dextra levaque prophanos prostravit, et machinam vehementer quantum valuit abscidit, et ocus meniam adiit. Et in eadem turrem ilico; machinam construxerunt, et iam minime eadem parte metum habuerunt.

Helim filii erant quatuor, qui sepiissime vehementer Salernitanos atterebant, eo quod pre ceteris Agarenis eminenciores erant; et prepotens statura illorum erat una, et similes equos habebant, et inter omnes illis anticipabant. Unus illorum audacior ceteris Salernitanis cotidie acclamabat:

unus ex vobis  
veniat, singulare certamen mecum iniat, et tunc experire valebitis,  
qualis est Helim filius.

Tunc unus ex Salernitanis, Landemari nomine, ocus urbem egressus est et omnimodis ad bellum

se preparavit. Sed dum Elim filius super eum cum magna virtute veniret, et forti yctu percussit; sed Domino non sinente, nequaquam illum namque sauciavit. Revolvante itaque ocus equum, qualiter eum prosterneret, ille christianus non signiter gessit, sed continuo omni nisu lancea illi protinus misit et eum secus illum percussit. Ille vero iam nequaquam cum illo certamen iniit, sed ad suos reversus est et non diu supervixit. Iam Redemptor a suo populo iram et indignacionem abiciebat et gratiam condonabat. O incomprehensibilia Dei iudicia! Castigat et salvat; castigat, quatenus unusquisque cognoscat, quia omnis virtus et gratia necnon et sapiencia ab ipso Domino est, et cum ipso fuit semper, et est ante evum. Nam ipse dixit: Ego ocidam et vivere faciam; protinus addidit: Et ego vivere faciam. Delinquente suo populo, castigat, quia propter scelera tradidit suos iniustus et indisciplinatos, quatenus eos variis cruciatibus atterat, ut recogitent et intelligant, quia a se nichil sunt; et ut talia recogitaverint, statim iram suam ab eis ammovet et profanos conteret. Guaiferius vero pro sua obsessione primum Petrum cognatum suum et Guaimarium filium suum legatos ad iam fatum augustum misit; quos ille consilio presuli Landolfi retinuit et exilio destinavit; cuius postea duos si filios reliquos suscepit.

Set dum famis valida predictam urbem consumeret, coniux Guaiferii principis per semet ipsam per muros civitatis gradiebat, alimenta que deferebat nimirum et confortabat. Cumque se iam prefatus princeps eiusque concives undique artatos aspicerent, ita ut extra murum egredi non auderent, et crebrissime sevissimis preliis lacesserentur, funditusque ab eis spes salutis esset ablata, capiendos se fore universi predonibusque dirimendos valido ululatu flerent, valida fames attereret, in tantum ut cathos et mures commederent, decreverunt, ut si annus continuus misericordia Dei abesset, Agareni se subderent.

Per idem tempus Amelfitanis Marinus preerat, qui pacem cum Agarenis a primitus habebat, sed Salernitani pleniter diligebat.

Statim huiusscemodi dicta audivit, valde sese perterrituit, atque ilico omnes suos vocavit et in verbis talia promit:

Eia  
mei consanguinei meique fideles, inter nos consilium iniamus,  
quatenus Salernitanis subveniamus.

Et probum consilium  
inierunt, suaque alimenta omnia dispercierunt, et arte qua poterant clam Salernitanis obtulerunt eosque refoverunt, necnon et consilium dederunt, ut sollerter invigilent et strenue nimirum decertent.

Hiis ita gestis, Capuanus presul Landolfus per semet ipsum Papiam pergens, quatenus imperatorem Lodoguicum suppliciter exoraret, ut patrie perditae subveniret. Sed ut talia perficere mallet, ut mox est Galli, ipse cum suo exercitu in suis prediis repperit, statimque suum adventum misit denique intimandum. At ille solita clemencia non negavit, honorifice ante suum optutum venire iussit; cumque a longe, ubi ipse augustus in trono aureo residebat, et secus ipsum similiter sua coniuge residebat, et hinc inde optimates sistebant, advenisset, honesta voce predixit:

Aspice domine de sede sancta tua, et cogita de nobis!



Et inter verba immensas lacrimas fundebat, et se in faciem stravit. At ille imperator clementissimus ilico suos procures illuc misit, eumque a terra levaverunt, et cum magno honore ad ipsum augustum perduxerunt. Imperator eum seriatim percontavit:

Pro qua re presidium a nostra mansuetudine poscitis, quando nuper perfidi Beneventani me meamque coniugem turpiter comprehenderunt necnon et in carcerem vinxerunt?

Cui  
presul:

Audi me, benignissime imperator. Rex omnium rerum propter nos in hunc per uterum Virginis venit mundum, ut qui erabamus sub nodo peccati absolvere; nam et pro crucifigentibus se oravit, addens hoc:

Pater ignosce illis, non enim sciunt  
quid faciunt.

Et nisi ipse misericors non orasset, nequaquam ad Petri verbum una die tria milia aliaque die quinque milia, postea multa milia ex Iudeis, qui Dominum comprehenderant, crediderant. Ipse etenim dixit:

Nemo venit ad patrem nisi per  
me

et paulo post adiecit: Ego sum via. Nemo potest gaudia patrie celestis anelare, nisi si Christum, qui est via, imitat: et vos, quamvis honorem terrenum gestetis, mortales homines estis. Quapropter Redemptorem imitate, atque Agarenos Deo previo[Page 130]

debellate, ut (sicut) fideles suos ab oppresione humana eripieritis, ipse vos ab invisibilibus hostibus potenter liberet atque inter sanctorum agmina copulet.

Cum hec et hiis similia promeret, ut mos est feminarum sepe adversa diceret, sic uxor prefati augusti temptavit dicere; sed vir suus illius verba omnimodis addicabat, et flebat, et statim omnes suos procures vocari iussit, et in verbis talia promittit:

Omnes parati estote, quatenus Agarenos  
de finibus Italie exturbemus!

Vinum, ut illorum mos est, ascire fecit. Cumque pincerna imperatoris cum aureo poculum vinum dedisset, exiguum exinde sumpsit, statim pincerne poculum reddere voluit. Imperator adiecit:

Vestro famulo poculum  
reddite, sciatque vobis donatum.

At ille capite inclinato resalutavit eum.  
Die vero altera presuli iam dicti tribuit comeatum, eique promissit, ut non multo post illum subsequeretur. At ille vale dicens, arvam suam cum gaudio repedavit. Imperator predictus, collecta multitudine, Campanie finibus venit, et locum qui Patenara dicitur adiit; quo ad eum legati de diversis urbibus venerunt, inter quos Landolfus iam dictus presul et nepotes sui ex diverso venerunt. Illico venerunt, omnes suos procures. Sibi sistere iussit, et tunc promissit talia dicta:

Consilium unanimiter faciamus, quatenus  
catervam Hismaelitum Deo previo acterimus.

Et vehementer  
indagavit, quot numero essent; at presul:

Quinque milia sunt  
super Capuam.

Idem imperator: Estimo quia plus. Ad hec  
episcopus:

Confiteor domine, quia decem milia super Capuam  
et decem milia super Beneventum, reliquum vulgus degunt  
Salernum.

Et continuo unus ex circumstantibus tellure tenus  
prostratus, pedes imperatoris amplexatus est, asserens:

Da mihi  
obsecro potestatem, quatenus cum Agarenis certamen iniam.

At  
imperator cum fletu subiunxit:

Nequaquam talia facio quia  
indoli etatis gestes;

erat namque fere duodecim ille annorum,  
et vocabatur, Cuntart nomine, abnepusque predicti imperatoris.  
Sed cum diu pedes illius teneret, tandem baculum quod manu

[Page 131]

gestabat illi dedit, adnectens:

Sit Dominus in suffragium  
vestrum

comitemque dedit quidam comes, Suavius nomine.  
Et cum magna audacia Capuam venerunt, missamque ab episcopo  
Landolfo audierunt, et corpus et sanguis domini nostri Iesu  
Christi participati sunt; et continuo Sarracenis una cum Capuanis  
obviam exierunt. Cumque unus dyaconus, Petrus nomine, illuc  
proficere armatum voluisset, nequaquam ipse episcopus sinebat  
eum; ille vero nullo modo optemperans dictis eius, profectus  
est; ipse episcopus prophetica voce ei depromsit:

Vide quia  
minime es reversurus!

Quod ita factum est.  
Cuntart comes iam dictum una cum Suavio et cum omnibus  
suis adversus Agarenos sunt egressi, sociantes sibi Capuanis. Sed  
dum utreque acie inter se appropinquassent, et nec Agareni Galli  
aspicerent, neque Franci Agareni propter aeris densitatem, tandem  
iam fatus Cuntart dum fremitum equorum stridorque Agarenorum

aures innecaret, ilico manus ad hos ducens, [manus]  
cum dentibus abstridens, clangere iussit tubis, masque super eos  
irruit, ultimaque cede eos vastavit. Novem milia ex eis prostravit;  
ipse vero Cuntart ibidem occubuit et exigui alii ipsumque iam  
dictum diaconem. Mille vero qui evaserunt, absque armis fugierunt.  
Sed ut talia comperit Landolfus, qui illo in tempore  
Suessulanis preerant, ocius illorum una cum suis exiit obviam,  
et omnes quos inveniebat nempe devilitabat, ut de mille pauci  
Salernum adirent.

Idem imperator clementissimus duos comites suos,  
Ardignum videlicet et Remedium, Beneventum misit, quatenus  
una cum iam dicto Adelchiso Agarenos debellarent. Dum autem  
Beneventum adissent, missam ab episcopo Aione, qui illo in  
tempore sanctam Beneventanam preerat sedem, audierunt, et  
incuntanter una cum Beneventanis et memorati ambo Lamberti,  
qui inibi exiliati degebant, cum suis hominibus oviam Agarenis  
perrexerunt. Agareni vero in locum, (cui) Mamma nomen est,  
degebant; cumque aut procul Beneventani Agareni illustrarent,  
et metuerent, ne forte Agareni fugam arriperent, hac arte eos

[Page 132]

denique deluderunt. Omnes ramos de arboribus cederunt, et  
unusquisque ante se propriis manibus tenuerunt, et sic contra  
Agarenos densi nimirum properarunt. Sed dum Agareni a longe  
conspicerent, et nequirent quid esset extimarent, alii dicebant:  
Mons est, et quasi contra nos venit! Sed dum christiani  
approximassent, statim ramos iactarunt et armis se munierunt;  
sed dum huiusmodi Agareni conspicerent, quamvis terri et  
ipsi ad pugnam se prepararunt. Cum autem pagani altrinsecus  
inchoassent, diu pugnarunt viriliter. Tandem Franci necnon et  
Beneventani fortiter eos debellarunt, adeo ut pauci ex eis remanserunt,  
qui devia silvasque pecierunt; postremum quamvis confusi  
Salernum remearunt. Sed dum re que acciderat regi Abelmec  
seriatim promulgassent, valde est perterritus, sed ab solita vergens  
nequicia immo et sevicia, suos omnes ad bellum preparari  
iuxit, ne forte ex improvise Francorum scaram super eos  
irrueret. Quapropter Agareni fuerunt in unum coniuncti, et inter  
se huiusmodi clam verba promiserunt:

Veniet autem super nos  
Francorum cuneum, et debellabunt nos, quemadmodum sodales  
nostros prostrarunt.

Sed cum regi fuisset cognitum, his verbis  
exorsus est:

Michi de ipsa civitate promissiones non pauce  
venerunt, ut omnimodis nobis se subiciat, et quomodo tam  
preclarissimam civitatem linquimus?

At Agareni metuentes  
adventum Francorum, ilico super suum iam dictum regem  
irruunt, eumque comprehendunt, manusque vinxerunt, et in  
navem retrudunt, et iter arripiunt. Sed prius enim quam fugam  
arriperet nefanda gens, huiusmodi signum de celo Redemptor multis  
ostendit: faculam igneam permaximam prepete cursum in medio navium  
iecit, quam mox secula est tempestas, que cunctas liburnas frustatim  
dirrupit. Alii vero Calabriam adeunt, eamque intra se divisam repperientes,  
funditus depopularunt, relinquentesque non modica suppellectile  
et immensa tritici ordeique modia. Set ut talia Salernitani  
conspicerent, putaverunt, ut in dolo talia facerent, statimque  
aliquantis expeditis miserunt iuvenibus, qui omnia igne denique  
concremarunt; putantes facere reccius, in pessimum corruerunt.

[Page 133]

Memoratus augustus per semet ipsum Capuani venit, et

mortuorum corpora contemplant, invenitque corpus sui nepotis predicti, faciem totumque corpus sauciatum. Diu illic flevit, adnectens:

In hoc enim cognosco, quia de meo stemate duxit  
prosapia!

Deinde cum universo suo exercitu Beneventum cupiebat pergere, ut, si valeret, eam denique optinere, sed suis predicta re minime propalavit. Set dum altrinsecus inter (se) scissitaret ac promeret: Quo pergit dominum nostrum? et nullum sciret quo pergeret, ilico Gualperto episcopo, qui eminenciolem pre ceteris erat, indicare studuerunt. At ipse presul augustum exinde percontatus est, sed que clam gestabat, minime promulgavit. Dum menia Beneventi cuneatim adissent, statim Beneventani undique se munierunt, ipsumque imperatorem variis iniuriis afficiebant, adicientes:

Cece, quo pergis? Numquid Beneventum  
ingredi cupis?

Lodoguicus autem volens, quemadmodum diximus, Beneventum acquirere, sed minime valuit, ad propria recessit, coniugem natamque suam Capuam relinquens. Qua occasionem reperta, presul Landolfus, de quo superius diximus, principem Guaiferium, qui illuc perrexerat, quatenus auguste solamen annecteret, cui noviter iuraverat, ipse et aliis Capuanis apprehendi fecit et custodia retrudi. Sed quia non ea contigit illis que putabant, dimissus est, et filios Landonis, Landonem silicet et Landolfum, cognatum suum, pro se obsides dedit; quos secum remeans augusta detulit, Ravennam exilio reliqua. Sed non diu ipse augustus supervixit, sed diem clausit extremum, sicque filii Landonis et principis Guaiferius absoluti sunt. Qui dum ad proprium solum repedassent, filios Pandonis extra urbem suam exules invenerunt, sociatique sunt illi, quorum nexionem ut intellexit presul Landolfus, doluit, mox principem Guaiferium in suum suffragium evocavit; qui sine mora veniens, utrosque fratres famulatui subdidit illius.

Receptis etenim viribus, Agareni Tarentum ceperunt, eo quod minime iam metuebant adventum Lodoguici; audierant enim qualiter confusus absceserat. Ceperunt pedetentim Varim et canensem valide depredarent; quibus ter occurrit Adelchis Beneventanorum princeps in finibus Apulie. Quibus nil prevalens, invictus et in triumphator abscessit. Quo tempore Atmanus, qui a Saugdane exul fuerat, ab Africa cum Annoso veniens, Tarentum intravit, rex effectus est, egressusque, Beneventum

[Page 134]

graviter depredavit et Talessam et Alipham; tantamque victoriam adeptus est, ut Saugdanem iam sepe dictum potestatem ab Adelgiso recolligeret; nam Annosum et Abdellac ante apocrisarios miserat. Hoc audientes qui Barim residebant, Gregorium baiolum imperialem Grecorum, qui tunc in Idronto degebat, cum multis exercitibus asciverunt et Varim introduxerunt ob Saracenorum metu; qui statim apprehensum gastaldeum illiusque primores Constantinopolim misit, ut quibus [iurando] iureiurando dederat fidem. Interea Greci sepius legatos Beneventani et Salernitani dirigebant, ut ab hiis auxiliarentur contra Agarenos; sed hii uno animo eorum spernebant flagitationes.

Tunc Salernum, Neapolim, Gagetam et Amalfim pacem habentes cum Agarenis navalibus, Romam gravi angustabant depopulacio. Sed cum Carlus, ludicte filius, septum insigne Romam suscepisset, Lambertum ducem et Guidonem, germanum illius, Iohannis pape, qui tunc in tempore aderat, in adiutorium dedit, cum quibus capuam et Neapolim profectus est. Sed Salernitanorum princeps Guaiferius in cunctis obtemperans, et fedus rupit et multos ex eis peremit. Sergius vero magister militum consilio Adelchisi principis et predicti Lamberti deceptus, noluit se ab illis alienare, qui statim anathematizatus est, et cum Guaiferio belligerare cepit. Unde contigit, ut ipso octavo die anathematis viginti



quinque Neapolites milites apprehensos decollari fecit; sic enim monuerat papa. Quo etiam anathemate multatus idem Sergius, non multo post a proprio germano captus est, Romamque mittitur suffosis oculis, ibique miserabiliter finivit vitam; ipse autem frater eius in loco illius se ipsum instituit.

Ut retro traham stilum, tempore quo Samnitibus Lodoquicus sepe dictus preerat, triginta duobus philosophis illo in tempore Beneventum habuisse perhibetur; ex quibus illorum unus insigne, cui nomen fuit Ildericus, inter illos degebat, et non solum liberalibus disciplinis apte imbutus, sed etiam proba virtute detitus; cuius facto minutatim omittimus pandere, sed quamvis exigua omnimodis non pretermittam. Dum idem Lodoquicus quadam die notarium suum vocasset et ei precepisset, quatenus epistolam comeret, eamque quodam loco dirigeret, ille

[Page 135]

notarius verba augusti oblitus est. Die vero altera recordatus re que ei preceperat, set nequibat mente retinere, qualiter ei intimaverat; unde non exiguum exinde angustatus est. Postremum ad virum Dei Ildericum properavit, adiciens:

Mi pater, precepit  
mihi augustus heri, quatenus iuxta morem epistolam comerem,  
ego autem oblitus sum dictis illius, et quid faciam nescio; tantum  
te enixius exoro, ut mihi auxilium inpendas.

Cui philosophus  
Christi:

Et quomodo scire potere quod auribus non ausi, dicente  
Domino:

Nemo scit hominum que sunt hominis, nisi spiritus  
hominis qui in ipso est?

Ad hec notarius:

A Deo eiusque  
genitrici optines.

Idem vir Dei Ildericus statim Dei genitricis ecclesiam est ingressus, et indesinenter sanctam Dei genitricem eiusque natum exflagitavit, ut secreta re suo servo intimaret. Ilico domum suam habuit, sed predictum virum flentem repperit, eumque consolari cepit et adiecit: Sede cito, scribe. Sed dum ille cum stupore resideret, ei precepit, quomodo scribere, et qualiter verba distinguere, in illo ordine quemadmodum augustus ei depromserat. Cumque iuxta morem augusti epistolam ille notarius cum magno gaudio detulisset eamque legisset, in hunc modum verba depromsit:

Veritatem mihi dicito; qualis fuit vir  
ille qui hanc epistolam indicavit?

Cui notarius:

Confiteor  
domine, quia dictis tuis oblitus fui, et quid agere nesciebam;  
quapropter perrexi ad virum Dei Ildericum, eique omnia intimavi.  
At ille ilico ecclesiam est ingressus; sed dum paulisper  
ibidem moraret, ad me est reversus, et omnia que cernis mihi  
studenter indicavit.

Statim augustus mirari cepit, et principem  
Adelchisum acclamavit, et in verbis talia promit:

Volueram  
veraciter agnoscere, quis in hac urbe liberalibus disciplinis super  
omnes est detitus.

At princeps cepit nominare ceteri sapientes;  
virum Dei Ildericum omisit. Rex ait: Numquid non scis Ildericum?  
Cui princeps: Veraciter scio, sed eum exosum habebat,  
eo quod non ei adolatoria verba sicuti ceteri exhibebat. Quapropter  
rex omnia suis optimatibus enodavit; ab illo die magnam  
reverenciam ei videlicet optulerunt. Sed virum Dei nec adversa  
nec prospera eum urgebant, sed plus plane in ieiuniis et in

[Page 136]

vigiliis sese cohartabat, in tantum ut in terra positus celestia  
obsequia auribus auriret atque fidelibus intimaret. Agmina  
angelorum ante optutum Redemptoris sistebant et in hunc modum  
laudes in versibus referebant:

O Redemptor mundi et  
plasmator omnium Christe, penitentes et dolentes suscipe, et  
qui sunt septi peccatorum pondere.

Cumque vir Dei aures in  
angelorum dicta innecteret, statim distinctius propria manu  
scripsit, et ex suo ingenio similia accomodavit, quod nos huic  
ystorie nexi iussimus.

Angelicam Dominus naturam condidit olim,

Humanamque simul laudis honore sue.

Cumque Ildericus angelorum dicta aurisset, ilico et ipso huiusmodi

verba depromsit:

Hic opifex mundi, verbo qui cuncta creavit,

Ex nichilo finxit omnia nempe simul.

Absque labore labor, cui posse ac scire quod esse,

Cuius opus velle est, ac labor alta quies.

Item angeli:

Laudet eum hinc celum, cuncta et celestia semper,

Luminis angelici castra beata nimis;

Laudet eum tellus omnisque creacio mundi,

Omne genus hominum, reptile, nansque, volans.

Dicant, dicamus: Tibi sit Rex gloria perpes,

Omnia qui retines, iure regisque tuo!

Item Ildericus:

Te decet omnis honor, tibi virtus, gratia, laus sit,

Quem digne metuunt inferus, arva, polus!

Item angeli:

Une ac trine Deus, lux et sapiencia vera,

Regnum immortale tu sine fine tenes!

Item Ildericus:

Tempora tu condens, solus sine tempore regnas;

Vere ut principium, sic tibi finis abest.

[Page 137]

Principium et finis, primus, novissimus es tu,

Quem currunt infra tempora, secla, dies.

Cuncta arcens mutas, [et] tu non mutaveris unquam,

Semper eras qui nunc, semper erisque manens;

Quem cherubin seraphin cunctis cum cetibus ethris

Proclamant sanctum concelebrantque, tremunt.

Tu pietas, bonitas, requies, paciencia paxque

,

Vita salusque, decus, castus amorque, timor;

Simplicitas prudens es tu, prudencia simplex;

Te recte metuit mundus, adorat, amat.

Item angeli:

Quesumus, ut celis cito des terrestria Christe,

Una ut laudemus te tua membra capud.

Item Ildericus:

Longanimis, verax, fortis, mirabilis, alme,

Terribilis, mitis, suscipe vota precum;

Cunctorum factor tu censor tutor et altor,

Rex regum populo parce tremende tuo!

Confer opem famulis, veniam da, destrue culpas,

Demonas expelle, noxia cuncta fuga!

Angeli:

Duc celis plebem, tuus emit quam cruor, agne,

Denuo quam peperit spiritus atque latex;

Respice propicius gemitum, suspiria, voces

Ad te clamantum, ac miserere pie!

Sancte tua Iesu sic morte tuere redemptos,

Pestifer hos [premat] perimat ne leo sive draco!

Sit tibi cunctipotens benedictio sitque potestas

Secula per inmensa, sit vigor omnis. Amen!

Adelchis vero dum castrum Treventensem obsidem caperet, et dum maluisset propriam urbem adirei, a longe conspexit suos contra se properarent. Statim Aionem episcopum vocavit eique dixit:

Sic evenit aliqua inepta re absque iussione omnipotentis Dei?

Sciebat illorum consilio et volebat retribuere malum. Cui

[Page 138]

episcopus: Non, set dicit apostolus: Date locum ire. Ille princeps nequaquam ab eorum aspectibus declinavit, sed ut eorum approximavit, dulcia verba depromsit. At illi salutaverunt eum; set dum paulisper simul ambularent, a generibus nimirum et nepotibus extinctus est. Fuit autem audax et sagacissimus necnon mitissimusque; prefuit Beneventanorum ann. 24 et medium. Et statim in loco eius Gaideris filius Radelgari, nepos extincti, ordinatus est; et statim eiectus est Cailo et Dauferius, gener illius. Hic etiam principare

voluit, cuius cupiditate socerum suum peremit. Hic quoque susceptus est ab Athanasio, episcopo et magistro militum ubi corpus illius volutatus est et cruor tabefactus est, ab illo ergo tempore nequaquam ibidem erba orta est, donec usque nunc nostris quoque temporibus centum anni expleti sunt, et sic erba gignere cepit. Quapropter quantum conicere valemus, omnipotens et misericors Deus delicta illorum que in suo domino gesserunt omisit, atque celestia gaudia participavit.

Hiis quoque diebus Landolfus iam fatus presul langore percussus interiit. Videntes autem nepotes sui deposicionem, in unum collati dividerunt inter se sub iureiurando Capuam equa distribuccione, sed sacramentum fraternum non diu extitit inlesum. Cupiditate etenim extorti, filii Pandonis Landenolfum et Atenolfum fratres suos, filios videlicet Landonolfi, dolo ceperunt et custodie indiderunt. Sed ut cepta breviter persequar, Landonolfi filii, iuncti cum filiis Landonis, ad suffragium principis Guaiferii se contulerunt, a quo aliquandiu (et) tutati sunt. Similiter Pandonolfus ad eundem Guaiferium legatos cum chirographis variis misit, sed ab eo minime receptus est, favens supradictis fratribus. Cernens autem predictus vir omnino se destitutum, Gaiderisum principem et Gregorium augustorum baiolum, qui tunc (cum) dicto Guaferio Nolam ad colloquendum in unum convenerant, ad Beneventum properabant, legatis invitabat, ut quam primum venirent eum ad aiuvandum, et esset illis subditus. Quibus ex diversis sine mora per Caiaciam adventantibus, ab occasum iuxta urbem Capuanam resederunt; princeps Gaiferius e contra ab ortu solis adveniens, amphitheatrum peramplicuit, et vallata est civitas hostibus.

[Page 139]

Inter hec Pandonolfus renuit subdere Gaiderisi principi Beneventano, sicut promiserat, renitente maxime Landone filia Landonolfi, cognato eiusdem Gaiderisi. Qua de re et dictus baiolus (et) idem Gaideris alienati sunt ab eo. Mox alii per urbem Capuanam, nonnulli lintris fluvium transmearunt partem ad alteram, Guaiferio principi proprio domino sociati sunt; et recollectis Landenolfo et Atenolfo fratribus vinctis, volentes Pandenolfum subdere Guaiferio principi; set non quiverunt, eo quod nolebat fratueles suos [suos] recipere infra urbem; idcirco a Guaferio respuebatur. Cognoscentes autem supradicti viri versucias Pandenolfi, reversi sunt ad propria; Guaiferius tunc remansit Capuam.

Hac quippe tempestate pene omnes Capuani illustres et omnis vulgus cum uxoribus et liberis et omnique suppellectile, urbem egredientes, alii filii Landonis, nonnulli ex eis filii Landenolfi adheserunt, factaque est inter eos valida concertacio et pessima desolacio. Nam Guaiferius princeps hostiliter iuxta murum urbis residens, obsidebat eam; ultra fluvium vero cum Francis Lamberti comitis Landonem constituit. Alio quoque anno superveniens iam fatus ille audax Guaiferius princeps cum Amalfitanis tempore messionis, et obsedit dictam urbem undique, donec inter se fratres sub sacramento pacem inierunt; et sic Guaiferius princeps cum Salernitanis et Amelfitanis propriam adiit urbem.

Per idem tempus Athanasius presul Neapolim militum magister preerat, qui, ut premisimus, exulato fratre proprio cum Agarenis pacem iniens ac primum infra portum equoreum et urbis murum collocans, omnem terram Beneventanam necnon Salernitanam et simulque Romanam simul eciam et partem Spoletii dirruentes, cunctaque monasteria, ecclesias, omnesque urbes et oppida, vicos montesque collesque insulasque depredarunt. A quibus eciam sanctissimi Benedicti cenobia decentissima, toto orbe veneranda, et sancti Vincencii martiris monasterium igne exustum est, aliaque innumerabilia exusta sunt. Set dum creberrime hac illacque Agareni pergerent omniaque denudarent, et maxime Salernitanorum tellus attererent atque demolirent, habitandi locum sibimet elegerunt, ubi Cetara dicitur, non procul a Salernitana civitate, et undique ut diximus prefatam urbem affligebant, in tantum ut altrinsecus inter se fedus inirent, Agareni silicet et Salernitani. Sed Salernitani non probum consilium inierunt; clam

[Page 140]

armis tulerunt, et ubi Agareni sine excitacione degebant, audaciter

animo properarunt, quatenus prophanos potenter acterrerent.  
Sed iustus iudex Dominus minime christiani victoriam  
tribuit, eo quod obliviscerent iusiurandum quod Agareni iuraverant.  
Nam Agareni protinus sedulam ubi indita erat:

Sanctissimam  
et inseparabilem Trinitatem

, lancea nexerunt, et in hunc  
modum promserunt:

O Iesu Marie filius, in hoc cognoscimus  
veraciter, si celum terramque regis et dominus totius creature,  
si isti periuri potenter prosternis.

Et continuo quamvis exigui  
illis obviam exierunt bellumque inchoaverunt. Sed ilico Salernitani  
terga dederunt, et partim percussi in mare se necaverunt,  
partimque gladio ceciderunt; reliqui, quamvis confusi, per devia  
silvasque propria adierunt. Ibi magna pars Salernitanorum  
interiit; putantes reccius facere, corruerunt in pessimum.  
Qua occasione, ut diximus, Agareni agmen uno coacti, stirpitus  
aforis cuncta demolierunt, in tantum ut Salernitani potius  
mortem quam vitam sumerunt. Nam aforis civitatis menia quis  
egredi valebat? Et si quis temerarius propter necessitatem aforis  
menie properabat, statim Agareni eum videlicet devilitabant.  
Factum est quadam die, ut Salernitani non pauci adolescentuli  
in unum se congregarent, atque ex sua urbe exilirent, forsitan,  
fruges aliqua repperirent sibimet refocilarent. Sed dum non  
procul ab urbe properarent, et mala ceteraque alia poma gustarent,  
et altrinsecus onustarent, tandem adierunt locum, ubi Agareni  
degebant; ex improvisu Salernitani cum magno strepitu  
Deum in suffragium invocarent, et super Agarenos irruerunt,  
eosque fortiter debellarunt, adeo ut ne unus evaderet; et sic cum  
magno tripudio Salernum remearunt, suppellectilem multaque  
spolia secum gestantes. Ab illo ergo die vires christiani sumunt  
et multos ex eis peremerunt.

Ut retro reddeam, quod ipse sepe dictus princeps Guaiferius  
gessit mirabiliter, loco proprio inseram. Dum idem princeps  
Salernum Capuamque, simulque etiam diversis castellis, civitatibus

[Page 141]

preesset, et presidium undique illi adiret, factum est, una die  
non exiguo tritico a Capuana urbe Salernum suis famulis cum  
plaustra transvectarent. Sed ut cognitum Neapolitanis fuisset,  
repente ex sua urbe prosiliunt, quatenus triticum Neapolim nimirum  
veerent. Sed ut comperit audax ille Longobardorum princeps  
Guaiferius, ilico ex sua urbe cum paucis, scilicet 18 egressus  
est, agiler illuc est profectus. Sed dum a longe cernerent Neapolitani  
Salernitanos, ceperunt inter se promerent: Legati sunt isti.  
Sed dum eis approximassent, continuo ille princeps Guaiferius  
suo filio Guaimario talia verba depromsit:

Vide fili; ubi ego  
super Neapolitanos irruo, statim ex adverso forti yctu percutite.

Et protinus galea ex suo capite exuivit, et magna vox emisit:  
Ego sum, inquit, Guaiferius! Et continuo super eos irrui  
ultimaque cede eos vastabit, adeo ut exigui ex eis evaderent, qui  
fuerunt firmiter ducentos, aliquanti comprehensi. Sed dum unum  
adolescentulum inter eos comprehendissent, ille adolescens  
veniam postulabat; at princeps cuidam suo fideli verba depromsit,  
ut cicius eum de hac instabili luce extinguere. Statim cum

ingenti virtute per medium cerebro mucrone percussit, ita ut pars capitis dextro, parte levo humero superiaceret, et iam exanimatum corruit miserabile corpus; et sic magno tripudio Salernum regressus est.

Circa hec tempora Guaiferius sepedictus princeps monachus effectus est, languore depressus gravi. Quapropter cenobium beati Benedicti anxie pergere cupiit, ut ibidem vitam finiret; et statim per marinum iter Neapolim est profectus. Sed ut cognitum fuisset Daufarii sui nepotis cum ceteris suis sociis, qui iam prolixa tempora inibi exiliati degebant, statim magno ululatu flereque ceperunt. At princeps huiusmodi illis verba predixit:

Nequaquam gaudete, quia minime Salernum revertimini, quia Guaimarium filium meum illuc preest.

Sed ut cenobium predictum properare satageret, in itinere diem clausit extremum. Et quia incursione Agarenorum corpus illius ad cenobium Benedicti patris ferri non valuit, Teanensi in castro eius ecclesia humatum est.

[Page 142]

Per idem tempus Beneventani una cum suo principe predicto Gaiderisi foras deambulabant; set dum devenissent locum ubi extinctum fuerat memoratus princeps Adelchisi, statim unum clericum, Ercempertum nomine, talia verba exorsus est:

In hoc loco ille nefandissimus princeps non paucis plagis extinximus.

Illico ulcio divina eum percussit; mox ipso Gaideris famulis suis precepit, ut brachia illius abslicerent; quo facto, prolixa tempora miserabiliter vixit.

Eodem namque tempore suasus iamfatus Gaideris, a Landone cognato suo alienatus, Pandonolfo sociatus, filiamque ipsius suo tradidit filio; sed in proximo ab... eiusque loco Radelchis, filius Adelchisi, princeps est constitutus. Qui tribus vix annis imperans, a Beneventanis eiectus, et Aio, frater eius, loco illius subrogatus est. Gaideris vero Francis traditus in custodia, fuga lapsus pervenit urbem Barensensem, quo morabantur Greci; a quibus missus est urbem regiam Basilio pio augusto, a quo honoratus ditatusque donis imperialibus, Oream urbem accepit ad convibendum. Inter hec Agareni totam supradictam terram crudeliter laniabant, ita ut desolata terra cultoribus, vestibus vebribusque repleta fatiscat.

Tunc agmina Agarenorum in unum congregata, funditus, ut diximus, omnia denudabant, atque prius in Agropolim morarunt, deinde per iuga moncium degebant omniaque demoliebant. Hiis diebus Athanasius presul, de quo premisimus, missi apocrisariis Siciliam, Agarenis ad radicem montis Vesubii residentibus Suchamum regem exposcit, illis veniens prefecit. Sed iusto Dei iudicio primo omnium super eum insurgens, cepit Neapolim graviter affligere et devorare omnia exterius ac puellas, equos et arma vi expetere. Hac turbine exactus, et ut apostolicum anathema, quo erat innodatus, a se et urbe sua expelleret, Guaimarium principem cum omni suo exercitu validissimo, Salernitanos silicet, Cumsinos, necnon Capuanos seu eciam ceteraque castra in adiutorium advocavit, et Sarracenos ab eodem loco vi repulit. Hoc facto non post multo predictus presul a Guaimario principe, qui eum ab oppressione Agarenorum eripuerat, alienatus est. Agareni namque in unum sunt coacti et Garelianum properarunt, et ibidem prolixa tempora nimirum morarunt, et undique Capuam, Beneventum, Salernum, Neapolim affligebant. Set

[Page 143]

Athanasius ad solitam vergens fallacia, cum Agarenis pacem iniens, et Salernitanorum tellus una cum illis fortiter affligebat.

Basilio serenissimo augusto hiis diebus defuncto, duo filii eius imperium sunt electi, id est Leo primogenitus et Alexander subsequens; tercius vero, Stephanus nomine, archiepiscopatum eiusdem urbis – electo Focio, qui olim a Nicolao prime sedis pontifice ob invasione episcopatum Ignacio adhuc superstitis perpetuo anathemate fuerat multatus, et a Iohanne papa, ut ita dicam ignaro, ad pristinum gradum resuscitatus – regendum suscepit.

Leo iam dicto non diu supervixit; ille Alexander dum funus germani vidisset, in magna superbia est elevatus, et non tantum coram hominibus sed etiam contra Deum conabatur se iactaret. Nam septuaginta statue, que olim Romani in Capitolio consecrarunt in honorem omnium gentium, que scripta nomina in pectore gentium cuius ymaginem tenebant gestabant, et tintinnabulum uniuscuiusque statue erat, et sacerdotes die ac nocte semper vicibus vigilantes eas custodiebant, et que gens in rebellionem consurgere conabatur contra Romanum imperium, statua illius gentis commovebatur, et tintinnabulum in collo illius resonabat, ita (ut) scriptum nomen continuo sacerdotes principibus deportarent, et ipsi absque mora exercitum ad reprimendam eandem gentem dirigerent. Set dum fuissent predictae statue eree Constantinopolim deportate, ille iam fatus imperator Alexander huiusmodi verba depromsit:

Illo denique tempore Romanorum imperatores erant gloriosi, quando iste statue venerabantur.

Unde statim sericis vestibus venire iussit et singulas circumdedit. Nocte igitur subsecuta cum se sopori dedisset, vir clarissimus ei apparuit, et comminanter super eum venit, eumque in pectore forti yctu percussit, et nomen suum protinus propalavit, adiciens: Ego sum, inquit, Romanorum princeps Petrus! Et statim cum magno tedio evigilavit, sanguinemque suum vomere cepit, et sic exiciale morte defunctus est. Eo defuncto, imperatoris filius Constantinus Leoni, quod super memoravimus, imperium est elevatus.

Aio autem, Beneventi princeps, et ante principatum et postea partim

[Page 144]

imbecillis partim roboreus extitit. Post hec princeps predictus Aio cum Beneventanis et Capuanis egrediens, cum filiis Landonolfi Amelfitanos habentibus certamen iniit, et aliquandiu pugnatum [et] est iuxta portam urbis Capue. Cumque neutra pars alteri cederet, utreque acies ad sua reversa sunt.

Eo tempore Guaimarius supradictus, princeps Salerni, per semet ipsum Constantinopolim est proiectus, et honorifice ab augusto susceptus est; patricius que factus et donis regalibus ditatus, cum magno honore propria remeavit.

Per idem tempus valde inter se Capuani et Neapolitani certamen iniebant. Nam Athanasius episcopus et magister militum omnimodis satagebat, quatenus Capuanos sub sua dictione attribere, et inter fratres discordie rixe crevissime seminabat. Cum se a fratribus delusum cerneret, succedit Decivilis Gaietanus, ut clam Sarracenos ad depredandum Capuam miceret. Qui statim centum viginti Agareni missi, Teanum abierunt, super quos Lando ceu leo audacter cum suis irruens, usque ad ultimam internicionem protrivit eos, ita ut de tanto numero non amplius quam quinque evaderent, ceteris interfectis, ni fallor, centum quindecim. Tunc Athanasius cernens se superatum, callide pacem cum Capuanis fecit, et tempore vindemie una cum Grecis clam super Capuanos irruit,



apprehensis multis et prestantissimis viris peculiisque non modicis. Ab illo igitur tempore omnia circumquaque devastans, Liguriam vindicabat sibi. Nam et Sarracenos Agropolitanos clam evocavit et Capuam misit; ubi tunc egredientes Capuani, valde resisterunt eis; ob hoc et absque preda ad castra repedarunt. Dictus itaque vir, prout mente conceperat, novis et inauditis machinis insurgebat adversus Capuanos, adeo ut tempore quadragesimali, cum omnis plebs christicola et preferita defleret mala et poscit a Deo ut flenda minime committat ipso mediante, festo dominico subsequente crepusculo collectis Grecis Materensibus, Agarenis et Neapolitibus, consio Guaiferio, urbem Capuanam temptavit invadere. Atque ascensis muro acsi trecentis viris armatis diversorum generibus telorum, omnes in Domino adiuvente, alii sponte ex eo dissilierunt, quidam cervice tenus imis iacti sunt, nonnulli vero gladio occubuerunt. Ex Capuanis unum solummodo, Onericus nomine, et ut fertur a suis extinctus est. Bellum quippe hoc narratum in muro arbiter ludex non per belligerantes et armipotentis egit viros, set per quatuor impuves mirifice cessit ad laudem nominis sui. Confractis itaque

[Page 145]

viribus, quod conceperat minime cessavit; nam et Salernum per Agarenos prius, et postea per Grecos, multociens capere molitus est; sed minime talia facere potuit, viriliter ei resistente Guaimarius princeps.

Eodem quoque tempore Guido, filius Guidonis senioris, super Agarenos in Gariliano castrametatos, ut retro reddeam, hostiliter inruens, castra eorum dirructa depredavit, et aliquantos eorum gladiis interfecit; reliqui montis per opaca ut aqua diffusi sunt. Hic autem Capuam apropians, ultra transvadavit, et ad pontem qui Teudemundi vocatur castrametatus, resedit aliquandiu, et ablato ex Liguria frumento aliisque victualis, Capuani refocillati sunt. Cum eodem duce non sunt federati; sed cum retro verteretur urbemque predictam transiret, metu coacti subdiderunt se illi. Illo abeunte, Athanasius predictus, suffragante Grecorum auxilia, stripitus aforis omnia denudabat. Post hec suggestum est eidem duci, ut veniret quantocius et libraret confidentes. Qui mox veniens Capuam, Aionem principem a Benevento ad se venientem consilium Capuanorum cepit, et sub custodia Beneventum duci fecit; in qua introyens, ordinavit eam. Inde proficiscens, Sepontum est ingressus, Aionem predictum principem foris reliqua in castris. Cum autem cognovissent Sepontini Aionem seniore suum captum, supradictum ducem unanimiter irruentes, clauserunt eum quoddam in templo, captis eius optimatibus. Hac illacque tunc missus est, ac aductus est Aio redditusque est suis; alia vero die sacramento dato, vix cum dedecore elapsus est.

Per idem tempus monasterium beati Benedicti a Saracenis prius dirructum anno Domini 884, ab Angelario venerabilis abbate ceptum est rehedificari delusso anni 886 mense Aug. Hiis ita gestis, Atenolfus Spolecium pergens; dato precio, Suavilum castaldeum Marsorum cum aliis sociis bassisque, quasi ad trecentos armatos, secum adduxit; cum quibus consilium iniit, ut castaldatum Capuanum illi firmarent. Set ingredientes Capuam, cum hoc adimplere nequivissent, dicti Franci ad sua reversi sunt. Quid multa referam? Omnimodis Atenolfus satagebat, quatenus solum castaldatum optineret. Quapropter consilio habito cum suis, Sadi cognatum suum ad Athanasium sepredictum subdole misit, hab eo auxilium poscens, ut adiuveretur singulariter fieri comes in Capuam. Hoc autem audiens, gavisus est, et spopondit se in omnibus illi auxiliaturum; cumque hoc a plurimis et maxime terque quaterque Landoni fuisset relatum, ille solita segnicie detentus, pro nichilo ducebat huiusmodi nuncium. Quid multa dicam? Atenolfus per semet ipsum Neapolim adiit,

[Page 146]

et fedus cum Athanasio iniit, et spopondi Landolfum filium suum illius obsidem daret, et propria sine mora est reversus. Sed dum cerneret sibi tempus adesset quod ceperat perficere, et consanguineos suos emulos ibidem non essent, cum sompni tempus advenisset sabbatum pre epiphaniam, advocatis sodalibus suis super filios Landonis irruit eosque ex urbe eiecit. At illi Teanum adierunt, Landonolfus, Pando et nepos eorum. Atenolfum castaldatum Capuanum singulariter suscipiens, continuo se comitem appellari iussit, moxque predictum filium suum Athanasium obsidem direxit, sicut sacramento pollicitus fuerat, Liguriam et Capuam sub iureiurando illo concessit.

Hiis quoque diebus Theofilactus stratigo a Baris Teanum hostiliter advenit yemis tempore, Agarenos temptat impugnare; nichilque proficiens, infructuosus abscescit; habiensque Neapolim, Marinum castaldum castris Sancte Agathe Aioni principi rebellem percepit, et Apuliam rediens, nonnullas munitiones eiusdem Aionis vi apprehendit. Unde occasione accepta, idem Aio adversum agustalem dominium revellionis iurgio iniciavit, quod suo in loco inseretur.

Dum princeps Guaimarius Constantinopolim, ut superius diximus, adhuc degeret, Athanasius dolore conceptus in opus erumpens, Grecos et Neapolites seu omnes Capuanos generaliter movens super Avellanum misit castellum, quo tunc preerat Landolfus Suessulanus. Mox autem ut illic supervenit exercitus, fraude illorum qui introyerant captus est, apprehenso in eo Landolfo et filio eius iuniore nurumque illius, uxorem videlicet Landonis, qui cum Guaimario profectus fuerat.

Per idem tempus Agareni qui in Gariliano degebant omnia denudabant; et quando cum Salernitanis pacem iniebant, Neapolitanos Capuanaeque agriter affligebant; et quando Neapolitanis pacem dabant, urbem Salernitanam seu Beneventanam hostiliter atterebant. Sed dum plura castella invasisset et christianos palam venundasset, pervenerunt (castellum) cui Apud nomen est Montem, et undique illum videlicet circumdederunt, eumque hostiliter expugnare ceperunt. Sed christianis, qui deintus degebant, illis omnimodis resistebant. Set dum castellum illum obsedisset et

[Page 147]

acriter afflisset postremum penurie, atque (aqua) illum videlicet abdicasset, in tantum ut etiam veniam postulassent, set aiebant:

Tamdiu illum castellum expugnamus, donec per vim eum optineamus, omnesque qui in eum degunt, gladio reverberamur.

At illi preces Domino optulerunt, et a quo mirabiliter liberati sunt. Nam ilico columba mire pulchritudinis ex adverso veniens, undique castellum illum nimirum circumvolabit, deinde intro ingressa est, ecclesiamque resedit. Sed cum diu resedisset, ilico omnipotens Deus tenuam nubem super castellum obduxit, et abundancia aque christianis pluit tanta denique, ut omnes altrinsecus se saciarent et vascula alternatim replerent. Et ut certo cercius Agareni cognoscerent, quod per deificam virtutem fuisset gestum, nam aforis castellum illum ne unam quidem stillam cecidit. Set illi dum talia manifestius cognovissent, exinde sunt moti, adicientes: Deus magnus illos (defenit) defendit. Propter qua pacem illis cesserunt. In solempnitatem Viti martiris fuit hoc miraculum factum.

Hiis ita decursis, suasus predictus Lando a Capuanis, quandam tractoriam plausto superposita intromissus, Capuanam urbem ingressus est, atque ad episcopalem abiit aulam, ubi paucis ex suis congregati sunt; Atenolfo accelerante, tunc commissum est prelium, mortuoque Gualane illustri viro, dissolutum est cor eorum qui in parte Landonis erant, et ceperunt illum relinquere et Atenolfo sociari. Tunc, licet fincte, pacis obsculum sibi mutuo fratres dederunt, quod in arca cordis minime retinebant... capti sunt et vinculi inexti; intre quos et Landolfus presul captus est et custodie trusus. Post non multum tempus per singulos dies omnes absoluti sunt. Athanasius iam dictus in dolo Atenolfus comprehendere conabatur, sed dum talia perficere mallet, minime potuit; totam Capuam depredavit. Presiens autem Deus dicti viri maliciam, permisit eundem Athanasium elationem in tanta prorumpere, ut etiam Beneventi fines bis terque predari faceret. Aio autem princeps tunc Bari degens, valide impugnabat Grecos; ... cum Neapolitanis residebat super Capuam radicitusque eadem vastare, statim recto itinere

super eos audacter adventare studuit. Sed quidam naturaliter zizaniorum sator Dauferius, urbe Beneventi subdole egressus acsi secuturus principem predictum Aionem, ex diverso Capuani cursim properavit, et dictum exercitui Aionis adventum indicavit. At Neapolites Grecosque relicta Capuam, confusi Neapolim sunt reversi; Aio autem iter quod ceperat peregit, illisque minime repertis, Liguriam cum magna audacia est ingressus, cum quo et Atenolfus abiit; et exusta (omni) pene Liguria ac depredata, populisque et animalis ablatis, puteisque lapidibus repletis, amphitheatrum profectus est. Quo residens per aliquos dies, machinis et diversis telis fortiter expugnavit. Indeque habiens, super castrum Sancte Agathe insedit, atque Marinus castaldeum sibi revellem in fide ad se remeantem suscipiens, abscessit; aliquandiu Benevento commorans, per Sepontum Varim reversus est; quia, ut erat audax, minime propria residebat, sed certaminis campum querebat. Atenolfus autem a Guaimario dissidens, eoquod Landenolfum Pandoque ceterisque aliis germanis, qui erant per ipsum Atenolfum a Capuana urbe expulsi, in urbe Salernitana recepissent, atque crebrisime terra illius depredarent. Quapropter Aioni principi se subdens per sacramentum, ab eodem principi in adiutorium sui centum viginti ferme bellatores suscepit, cum quibus graviter totam Liguriam depredavit.

Guaiferius enim, qui iam prolixa tempora amphitheatrum degebat, per quem omnia mala in Capuana Beneventanaque pervenerunt, a suis comprehensus est, vinctusque Atenolfus adduxerunt, opesque eius inter se altrinsecus dispercierunt, atque se omnes Atenolfo subdiderunt; factumque est gaudium magnum, pax et securitas; ceperuntque preesse qui subesse soliti erant. Interea videns se Athanasium in omnibus superatum, pudore obiecte pacis expetiit fedus; quod adeptus est, previtoque iureiurando, pacti sunt ad invicem. Sed non diu perduravit sacramentum illesum. Denique Agareni ac illacque discurrentes, invitantur ab omnibus, omnia devorant, universa consumunt, et contra Neapolim et Salernum unanimiter consurgunt. Sed Salernitanorum princeps Guaimarius viriliter illorum resistens; nam misso suo ex improviso exercitu, in itinere que ad Nuceriam pergit, catervam repperiunt Agarenorum, cum quibus bellum inchoaverunt, atque Deo previo Agareni devicti sunt. Nam plurimi extincti sunt, aliquanti comprehensi,

reliqui quamvis confusi per devia silvasque sua propria abierunt; Salernitani vero cum magno tripudio Salernum remearunt, suppellectile Agarenorum secum gestantes. Usque hodie locus ille Pugna dicitur.

Princeps audax de quo premisimus Aio a Benevento, ut diximus, per Sepontum Varim profectus, super quam Constantinus augustorum vaiulus et patricius insidentem repperit, rebelles imperatorum viriliter impugnantem; adversus quem dictum principem Aionem, ut erat magnanimis, audacter insurgens, quamvis fultus auxilio Agarenorum et vallatus agmine pedestrium Apuliensium, primo impetu victor existens, de hostibus plures interfecit. Dehinc a Constantino, qui cum tribus milibus equis in tuto consistebat locum, valide contritus, vix cum aliquantis urbem ingredi valuit Varim; reliquos aut gladiis aut tradidit captivitati, post cum magnis vocibus pedestres clamitantibus:

Mi  
domine Aio, paululum erga nos revertere, quia pedestres defeciunt!

Et usque hactenus proloquium utuntur Beneventani Salernitanique verbum illum. Aio intra urbem Varim residens, sustinens suffragium Atenolfi, quem pridem protexerat, immo et ab hostibus potenter eripuerat, et non invenit; nam et Gallos et Agarenos promissis aureis sepius mixtim invitans, optinere nequivit. Nam a Guaimario principe presidium minime poscebat, quod Greci Salernitanam urbem omnimodis die noctuque custodiebant;

nimirum evigilabant propter Agarenorum metum. Predictus princeps, idem Aio, cernens se delusum, doluit, quia Atenolfus rupto federe cum Grecis pacem iniit. Tandem necessitate coartans, cum iam dicto patricio pacem faciens, urbem remisit et ad propria remeavit.

Defunto autem Lamberto, filio Guidonis senioris, filiorum suorum Spolecium reliquit; quo etiam decedente, Guido iunior Spolecium et Camerinum suscipiens, cum Agarenis in Sepino, ubi olim a Romualdo principe Alcieco, dux Sclavorum, constitutus [est] fuit, castrametatus, pacem fecit, obsidibus datis et acceptis; cuius etiam tempore non modica monasteria urbesque et oppida a Saracenis capta et exusta sunt. Constantinopolim legacionem dirigens, contra ius faciens pecuniam accepit. Quam ob rem a Karlo tercio augusto captus est, et nisi

[Page 150]

fugam arripuisse, capite plecteretur. Unum quippe illius narro factum aut indissimile, quod in Cariliano gestum est. Denique cum a Siponto idem dux, Atenolfo comitanie, Capuam pergeret, ad Caudinas Furculas Arranem Hismaelitam, tirrannum crudelissimum, cum trecentis pene sequacibus suis peremit. Cognoscens autem Guido Karlum augustum seminecem iacere, cupiditate regnandi devictus deceptusque a contribulibus suis, relinquens Beneventanam provinciam sibi subactam et Spolitensium ducatum, abiit Galliam regnaturus.

Aio predictus princeps dum tenuisset principatum Beneventanum ann. 6, et Urso filio eius una cum ipso anno uno, Sabbaticius stratigo per idem tempus cum valida manu Beneventum venit, et undique tentoria non procul ab urbe figere iussit, quia minime Guidoni adventum nimirum metuebant. Cumque prefatam urbem undique coartarent, et diversis machinis omni conamine expugnarent, Beneventani deintus omnimodis resistebant; et licet non in patulo, tamen furtim menia urbis exiebant, undique Argiborum prostrabant catervas. Sed dum a tercio Idus Iulii predictam urbem diversis telis expugnassent et Beneventani fortiter resistissent, presertim cum iam multis Grecis laniassent, callidus ille stratigo cernens Langobardorum dura cervice, mollia verba promere est exorsus, quatenus per pacem urbem ingredi mereretur. Beneventani namque, qui semper nimirum fuerunt sagacissimi immo et robustissimi, dum viderent tempus non esse, quatenus Grecis resisterent, et copias non haberent, unde exercitus coadunarent, ut palam cum Grecis certamen inirent, (inito) inter se consilio, Grecorum falans pacifice urbem introduxerunt, quia iam undique eam obsederent, ut diximus, a tercio Ydus Iuni usque ad quintum decimum kalendarum Novembrarum. Sed dum predictam urbem Greci dominarent, et licet dona plurima Langobardi ditarent, illi tamen valde etenim durum gerebant de moris Grecorum.

Factum est autem, ut princeps Salerni Guaimarius duos suos subditos propter scelus quem commiserant, acriter cedere iusserant; at illi confusionem ferre non valentes, propriam liquerunt urbem, Beneventumque properarunt, atque diu ibidem morarunt. Cumque duobus annis Sabbaticius degeret Beneventum, per suggestionem augustorum Beneventum deseruit, regiam

[Page 151]

adeptus est urbem; et quidam Georgius Beneventum directus est. Sed dum et ille Langobardi donis augeret, atque nimirum omnimodis altrinsecus honorarent, illi vero omnia pro nichilo ducebant.

Iam fati Salernitani, qui Benevento exiliati degebant, ad Georgium patricium clanculo perrexerunt, et in hunc modum verba promserunt:

Quid dabitis nobis, si nos munitam Salernitanam  
urbem sub vostra dictione commictimus?

Ad hec  
patricius cum magno gaudio plurima et precipua dona promittebat.  
Illi vero subiunserunt:

Statue die quam illuc clam magno  
exercitu pergamus, quia nos incunctanter promictimus illius  
civitatis fores pate esse facturos.

Ille patricius ut talia auribus  
aurisset, valde gavisus est, atque ut id fieret, omnimodis gratulabatur,  
et sine mora per Calabrie Apulieque fines misit, et  
exercitus coadunavit, faciens famam, ut super Agarenos, qui  
illo in tempore in Gariliano degebant, ex improvviso irrueret.  
In tempesta noctis, quando fexi gravi sopore opprimuntur, dictus ille  
patricius cum magno apparatu Salernum venit, licet Beneventani  
cum eo mixti venerunt. Sed dum non procul menia properarunt,  
illi vero exiliati fores urbis properarunt, et arte qua poterant  
porte pate fecerunt, et ocius patricius Georgio promulgarunt.  
Ille namque valde sese perturbavit, atque idipsum unum ex suis  
ad explorandam urbem iterum misit; sed dum et ille eadem  
verba retulisset, sagacissimus ille presul Petrus, qui sanctam  
Beneventanam sedem illo in tempore preerat, huiusmodi verba  
exorsus est:

Pro qua re nos huc fatigasti, et minime nobis que  
clam in pectore gerebas enodasti? Pro certo scitote, quia si hanc  
urbem furtim ingredimur, omnes ibidem pariter periemus, et  
dum tripudiare satagis, veremur, ne veniat detrimentum.

Dum  
hec et hiis similia presul predictus verba repeteret, idipsum et  
Beneventani exinde inter se susurrarent, patricius ille nefandiximus  
menu percussus, ceterique Argivi in fugam conversi sunt.  
De civitate vero omnimodis nil que Greci gesserant compererunt.

[Page 152]

Illi vero conductores malorum, qui fuerant orti ex vico cui  
Saranianus nomen est, [duperati] dum superati essent, per eundem  
vicum perrexerunt, uxores liberosque suppellectileque secum  
gestantes, Beneventi fines abierunt.

Sed dum Greci Beneventanique cunctatim, ut diximus  
graderent Beneventum, quotquot ex Salernitanis in itinere  
repperiebant, nimirum comprehendebant secumque pariter deducebant,  
quia metuebant, ne civibus occultam rem panderent,  
ne forte Salernitani illos subsequerentur. Igitur dum inter eos  
comprehendissent vir quidam Adelpertus nomine, et Iohannes  
qui dicebatur Andree abbaci, et dum simul graderent, Adelpertus  
ille fugam iniit. Sed antequam ille civitatem fuisset ingressus,  
Traselpoti filius, Petrus diaconus, ante nocturnum ecclesiam  
pergebat; sed dum valvas civitatis adisset, pate facto eas conspexit;  
unde miratus est valde. Quapropter veloci cursu domum  
Radoaldi sculdais perrexit, atque voce magna emisit, inquit:  
Tune es Radoalt, qui fores pate in tempesta noctis fieri iussisti?  
At ille insolito clamore perturbatus est, adnectens:

Claves penes  
me abeo; ocius illuc pergamus.

Set dum fores patule et seras

confracte cernerent, predicti principi indicare studuerunt. At ille furibundus indagari cepit, set nequibat certam rem exinde repperire. Cumque in tali re territi perdurarent, tandem illucescente sole Adelpertus urbem ingressus est, statimque palacium adiit, et que viderat seriatim principis nimirum aperuit, et adiecit: Iohannes Andree abbati inter eos conspexit. At princeps ait: Fraudulentus ille Grecos huc adduxit. Inter dicta verba Iohannes iam fatus urbem et ipse ingressus est, quia dum Greci suas fines repetissent, quos comprehenderant reliquerunt. Cumque acriter fuissent idem Iohannes iniuriatus ab ipso principe, ille quamvis territus ordinatim principi omnia promulgavit; quapropter exinde satisfacionem recepit.

Atenolfus sepedictus ad instar arundine se gerebat; nam pacem cum Athanasio, interdum cum Guaimario, plerique cum Grecis iniebat; et qui plus valebat, illi fidem servabat. Beneventani clam consilium inter se inierunt, quatenus se a nexione Argiborum eriperent, et qui preesse exteras gentes soliti erant,

[Page 153]

ad tempus quasi subesse se videbantur, fremebant. Unde Guaimario principi epistolam in hunc modum miserunt:

Cum omni conamine omnique nisu satagite, ut nos ab oppressione Argiborum eripiatis, quia dum nos sub illorum dictione degimus, vos qui sanguine nostro probaris, minime gloriosi persistitis. Tantum vos artius exoramus, ut Guidoni, cognato vostro, legationem dirigatis, ut cicius cum magno exercitu quasi sororem suam vestramque coniugem visitaturus veniat; et quomodo vos scire facimus, sic in antea peragite.

Statim ille princeps strenuissimos aliquantos viros suos misit, ut quo supra retulimus marchioni Guidoni seriatim enodaret, et adiecit quia:

(Si) Divinitas abesset, ego meamque coniugem vestramque sororem meumque subiectum populum a Grecis captum fuisset.

Dum huiusmodi verba captasset, deposita omni segnicia, ilico cum valido exercitu Salernum venit, gaudium patrie sueque sorori, Idte nomine, nimirum dedit. Cum vero aforis moenia Guido iam dictus una cum principe devenirent, atque altrinsecus inter se luxuriarent, Guido ille marchio incredibilem causam peregit; nam (inter) sellam super quam equitabat, staffamque solitum ponebat, pedemque super solitum firmabat, et huc atque illuc discurrebat, equumque valide cruentabat, et minime solitum de pede suo nimirum dissidebat. Dictis finem demus, et que mirabiliter gesserunt, omnimodis indagemus.

Dictus Guido una cum suis cuneatim Beneventum gradierunt; at Greci et Beneventani, licet fincte, omnimodis resistebant. Menia civitatis minime Beneventani ascendere audebant, quia Greci turres meniaque possidebant. Georgius ille undique se artatum cernens, eminenciores prefate urbis ad se fecit ascire, et tunc promisit talia dicta:

Viriliter agite atque hostes omnimodis expugnetis, quia dum in gestis vestris agnovimus, patres vestri undique imperatoris Constantinopolitani inferebant denique clades.

Ad hec Beneventani responsum dederunt:

Urbem  
hanc illo in tempore [pades] patres nostri possidebant, et turre  
et menia aditumque civitatis ipsi observabant; dum foras contra  
[Page 154]

suos emulos audaciter animo properabant, adversos prosternebant,  
et obanter propria revertebantur.

Idem Georgius:

Turrem unam aditumque civitatis qualem vobis comparet  
eligite, vestrumque populum munite, et seras et fores vos nimirum  
tenete, et emulorum caterva, Deo previo, vehementer  
acterite.

At illi una omnes dixerunt:

Collatam nobis potestatem,  
tunc videtis, quomodo ab hostibus potenter denique auctore  
Deo liberamur.

Hiis dictis, loricas unusquisque se induerunt,  
galeaque armisque se munierunt, et contra emulos qui videbantur  
alacri mente exierunt. At Guidoni exercitus omnimodis  
ad bellum sunt preparati; set dum utreque acie approssimassent,  
Beneventani clam verba dixerunt, ut dum illi civitatem abierunt,  
cum immane stridore et ipsi civitatem introirent; quod et factum  
est. Nefandissimus ille patricius cernens se delusus, veniam  
poposcebat, quem adeptus est; nam quinque milia aureos dedit,  
confusus et illesus abscessit. Prefuit et ille Beneventanorum anno  
uno et menses novem et dies 30.

Guido vero (principatum) Samnitum optinuit et undique  
ab hostibus liberavit; sed dum et ille feliciter Beneventanorum  
prefuisset anno uno et menses 9, nuncius venit, qui ei intimavit,  
augustum Karlum seminecem iaceret. Ille vero continuo Guaimario,  
cognato suo, legacionem direxit, ut cicius una cum sua  
coniuge partimque ex suo populo veniret ad optinendam Beneventanam  
dignitatem. Ille vero obanter una cum iam dictam  
coniugem, relicto adolescentulum filium, et ipse Guaimari nomine,  
qui iam principatum gerebat Salernitanum, illuc pergere  
cupit. Dum properassent castellum cui Montorium nomen est,  
ibidem prandium habuerunt; sed cum alacriter commedissent,  
ingens pluvia erupit, ut extra limen egredi non auderent. Cumque  
paululum pluvia defuisset, siscitaverunt incole loci illius, si serenitas  
adesset; unus illorum ait: Comparet serenitas affutura.  
Continuo exinde sunt moti; Avellinum oppidum gradierunt. Sed  
antequam predictum oppidum adirent, Iohannem clericum, qui  
pre ceteris audacior erat, ante se incedere iussit, et dum Adelferium,  
qui Oppido illius illo in tempore preerat, obviam eidem

[Page 155]

principi veniret, isdem Iohannes in eum audaci animo insurgeret,  
et protinus de hac luce extingueret. Qui dum longe ante  
pergeret, Adelferius ille obviam principi veniebat; ilico predictus  
clericus Iohannes super eum venit lanceaque nisus est, ut eum  
percuteret, idipsum innuens, ut ab aspectibus illius se eriperet.  
Sed non pleniter res innotata cognovit; sed et excepto itinere,  
quamvis territus, properavit. Dum autem ante opptutum principis  
deveniret, mutuo osculum pacis sibi dederunt, quod in archa pectoris  
minime retinebant. At princeps dulcia verba ei depromsit; ille vero  
Adelferius subiunxit:

Clericus ille, mi princeps, aut fatuus est  
ut demonio detinetur, quia cum ingenti ira contra me venit,  
et nisi ab aspectu illius declinasset, forsitan de luce hac  
me exstingeret.

Cui princeps subridens atque ait:

Solitus  
est nempe creberrime nobiscum cum nostrisque optimatibus  
ludere.

At Adelferius ut erat sagas, de se rem gestam cognovit,  
recepit exinde satisfactionem; quapropter gradierunt simul, atque  
utrique Avellino oppido introierunt. Hiis ita gestis, sol suas iugas  
attraxit, et opaca nimirum nox pervenit, unde omnes cena facta  
abiditer sumunt cum ilaritate. Dictus ille Adelferius ac illacque  
discurrebat, atque per se principi ministrabat. Ille princeps licet  
finte eum rogabat, ut particeps fieret convivii atque secum  
ad mensam resideret. Cui Adelferius:

Nequaquam talia facio,  
quid domui huic hodie salus facta est, et mea nunc anima magnifica  
est pre omnibus diebus meis, eo quod talem dominum una cum  
sua coniuge eiusque fidelibus dignum fuit domum meam optinere.

Et hoc dicens, bina optima variaque pocionum genera inferebat,  
at illi abiditer propinabant. Cena sumpta, princeps idem  
una cum sua coniuge thorum proprium requiescunt, ceteri  
autem sui fideles per domos illius oppidi quamvis non adunati  
requiescere iubentur. In tempesta noctis cum ingenti audacia  
Adelferius predictus una cum suis fidelibus super principem  
Guaimarium irruit, eumque comprehendit atque luce privavit.  
Dum vellet illius amputaret testiculis, uxor illius memorata Idta  
super eum ingenti fletu se collocavit, voceque magna emictebat,  
ut amplius malum non agmentarent. Unus ex Beneventanis,  
(Iohannes) nomine, per mamillam principissam illa attrahere

[Page 156]

fertur. Alia die mane facto, Salernitanis per domos ubi soporati  
sunt, ibidem sunt detenti, nichilque scientes illud quod domino  
suo acciderat. Cumque seriatim intimatum Guidoni fuisset, valde  
infremuit, sed non quibat Beneventum degeret, regnandi victum  
cupiditatem; unde sine mora cum omnibus suis Avellinum properavit  
oppidum, et comminanter ab eis iam dictum principem  
expectabatur. At Adelferius quamvis fedatum principem et suam  
coniugem cunctumque populum abire permisit. At illi, quamvis  
cum dedecore, Salernum reversi sunt.

Predictus Guido ocius Papiam perrexit et Karlum defunctum  
repperit, ... cursum quam abierat adeptus est regalem  
dignitatem. Beneventum namque imperatrix Acheltruda nomine  
regendum suscepit, et prefuit Beneventanorum anno uno et  
octo menses. In eadem urbem ingressa est pridie Kal. Aprilis, et cum  
consensu Beneventanorum Radelchis germanus suus principatui  
restituit, qui fere duodecim annis ab eo fuerat expulsus. Fuit nichilominus  
simplex, caritate precipuus, in tantum ut diceret suis  
optimatis solebat quid:

Si mons cui Virginis nomen est argento  
purissimo fuisset, non sufficeret mihi tribus diebus; [quasi] quia  
si quis ex vobis exinde mihi poposcisset, statim partem tribuerat



Et pro sua ut diximus simplicitate a Beneventanis terque quaterque a predicta urbe ferme fuerat expulsus. Iterum ad dignitatem pristinam illum videlicet revocabant.

Princeps sepedictus Guaimarius quamvis fedatus una cum suo filio, et ipse Guaimari nomine, Salernitanum principatum preerant, atque variis casibus ipse senior Salernitanos atterebant, licet filio minime complacebat. Salernitani vero valde nimirum fremebant, unde inter se improba re sepiissime consiliabant. Tandem que clam consiliarunt, in opere prorumperunt; legacionem magistro milicie nomine Athanasio, qui illo in tempore Neapolitanis (preherat) miserunt, dicentes:

Nobiscum  
[dicentes] inite fedus, quatenus heros noster comprehendamus  
aliumque principem sublevemus, quia seviciam illius omnimodis  
[Page 157]

sustinere nequimus.

- Heros namque aliquando dominus,  
aliquando sacerdos, aliquando vir fortis et potens vel sapiens;  
et nam in tres sensus dividitur, ita characteribus discrepans: cum  
aspiracione enim, sicuti nunc super annotavimus, dominum  
dicimus, sine aspiracione sacerdotis, cum dictongos autem  
virum fortem et sapientem dicimus. - Credo equidem, quia  
peritis sufficit testimonia ab imperito prolata. Iterum que  
omisimus delicacius perquiramus.  
Athanasius predictus ut huiusmodi verba captasset, valde  
gavisus est, atque ut id fieret omnimodis gratulabatur, et Salernitanos  
exinde coartandum misit, ut ceptum opus ad finem  
usque perducerent. Statimque Salernitani Beneventum miserunt  
ad virum quendam, Sikenolfum nomine, ut sollicitus se gereret,  
quatenus si dignum fore, accipiat principatum honorem. Fuerat  
namque idem Sikenolfum filius cuidam Sicardi. Sicardus dictus  
ex Beneventana civitate fuit nimirum ortum, unaque cum suis  
germanis exinde expulsus, Salernum venerunt. Aliquandiu ibidem  
morarunt; deinde dictus Sicardus una cum prole suo est motus,  
Neapolim adiit. Iterum suggestionem principi Radelchisi eiusque  
concives Beneventum regressi sunt, nominati alii consanguinei  
Salernum remearunt. Ipse Sikenolfus Beneventum minime dereliquit,  
quapropter a principe iam dicto Radelchiso Avellinum  
optinendum suscepit; unde indesinenter nocte dieque [indesinenter]  
exinde satagebat, forsitan arriperet valeret principalem  
honorem. Unde legacionem misit fato Athanasio, ut eum omnimodis  
adiuvaret ad optinendum principalem honorem. Ille  
procas immo Deique odibilis, qui fuerat bis terque cum  
Guaimario fidem accommodatus, oblitus est; abiecto pudore,  
Sikenolfum intimidandum misit, ut exinde indesinenter decertaret,  
et adiecit:

Ego nunc micto Salernum, et huc accersiam Guaimarium  
iuniorem principem; dum venit, ex improvise eum  
comprehendo, ociusque vobis nunciamus; vos namque sine aliqua  
excitacione arripitis principalem honorem.

[Page 158]

Set dum Sikenolfo huiusmodi verba delata fuissent,  
valde gavisus est, clam omnia Salernitanis qui in illo consilio  
erant studenter intimavit. Statim, ut diximus, ille nefandissimus  
presul Athanasius nunciandum Salernum misit, ut cicius  
Guaimarius incunctanter Neapolim pergeret, essetque cum eo  
consiliaturus. Ilico Guaimarius iunior veloci cursu aliquantos  
secum ex Salernitanis tolles, ad Athanasium, cum quo dudum  
fedum gesserat, porgere cepit. At Salernitani agmen uno coacti,  
armis cum ingenti audacia sumunt, meniamque ascenderunt,  
tubisque cecinerunt; et ilico Avellinum miserunt, ut sine mora  
Sikenolfum predictum veniret et principatum Salernitanum  
optineret:

Quia nos turre et menia et portam que dicitur  
Rotenses possidemus.

At ille expectans responsum ab Athanasio,  
minime est profectus. Unus ex Salernitanis, Ursus nomine,  
Iohannis filius, cognomento Mancus, agiler princeps Guaimarius  
est subsecutus, atque in extremum Nucerie finibus eum  
videlicet repperit, et que acciderant studenter indicavit. Ille princeps,  
quamvis territus, civitatem rediit; erat adhuc adolescens;  
sed dum portam predictam veniret una cum suis satageret,  
minime potuerunt, quia Salernitanis cum grandi strepitu super  
illos irruerunt. Quapropter idem princeps portam que (est) iuxta  
mare venerunt, ut una cum patre properarent in exilio. Sed  
Iohannem, quem supra memoravimus, asta que manu gerebat,  
equi capud super quo equitabat dicius princeps, percuciens, et  
in verbis talia promittit:

Revertere, revertere adolescens, atque  
pariter contra emulos pergamus eosque fortiter debellemus; sin  
autem, illuc nimirum pariter moriamur.

Statim cum ingenti  
audacia per plateas alias inibi abierunt bellumque inchoaverunt;  
sed pars principis terga dederunt. Cumque iterum utreque acies  
in unum adissent, idipsum pars principis fugere temptarunt; sed  
ipse princeps cepit plurima dona promittere onnesque ad se  
vacare; sed multi ceperunt sodales suos linquere proprioque  
domino adherere. Idipsum princeps magna voce emictebat, et

[Page 159]

adversarios nomine proprio adclamabat, asserens:

Inepta re  
linquite et ad me properate, quia teste Deo omnia que adversus  
nos gessistis dimicto.

At plurimi principi sociabant suosque  
relinquebant. Sed dum quidam Rodolgrimum proprios deserere  
principique satageret sociare, eius filius Grimoalt nomine post  
eum cum magna virtute lancea misit, ut patrem exstingeret, sed  
non quibit. Quapropter quantum valuerunt, diu cum eis pugnarunt.  
Tandem spes salutis ab eis ablata, eo quod pars principis  
prevalebat, et non tantum telis a terra sed etiam per murum  
undique se artatos aspicerent, turrem illam linquere ceperunt;  
alii autem principi se per vim subdiderunt, alii per murum  
undique cervice tenus aforis se iactaverunt. Cumque Ursus filius  
Iohannis, qui illo in tempore palatii scriba fuerat, prosperum  
sibi suique socii minime fore conspiceret, turrem illam descendit.  
Portasque aperuit, et quid ageret nescibat; statim una vetula ei  
est adlocuta:

Ut video, sapientia tua versa est in stulticia; tuis  
percutit, et tu huc deges?

Illico cuidam famellus Rodelgardi  
dyaconus adveniens, qui ferebat equum cum sella; at Ursus  
exinde de equo famello eiecit, et incunctanter illum ascendit  
Neapolimque adiit. Ceteri alii qui non evaserunt, valde sunt  
attriti, atque diversis supplicii sunt macerati; tandem victi  
Sirentum sunt deducti, et in ardua custodia sunt retrusi.  
151. Iam dictus autem Guaimarius una cum genitore predictam  
urbem vehementer dominaverunt, necnon et ab Agarenis manibus  
eripuerunt. Erant siquidem illo in tempore, ut superius

diximus, sculdais Radoalt, vir strenuissimus et dictis principibus per omnia fidelissimus. Factum est autem, ut immensam multitudinem Agarenorum Salernum, licet per pacem, tamen in dolo venerunt, ut predictam urbem invaderent. Cumque porte dicte civitatis introissent cum armis, Radoalt ille sagacissimus, illorum cognoscens seviciam, principi studuit indicare. Illi vero non signiter exinde gesserunt, focos per plateas Salernitani accenderunt, totaque nocte insomnem duxerunt. Alia die armis Agarenis

[Page 160]

tulerunt, et iam minime Agareni urbem predictam cum armis introibant.

Radelchis memoratus princeps acriter Beneventani cruciabat, licet non per se sed per suggestionem cuiusdam Vernaldi, qui illos sepiissime concusabat. Idem princeps ut erat simplex, eum pleniter obscultabat, in tantum ut illi qui erant ex genere Rofrit Potelfritque, per quos Beneventana urbs illo in tempore et usque nunc tuta manebat, comprehenderent et ex sua urbe eiceret. Illi namque Capuam gradierunt, honorificeque ab Atenolfo quem supra memoravimus, recepti sunt. Cumque diu ibidem morarent, et sepedictus Atenolfus tegumentum dapesque vestimentaue, quemamodum illi decebant, tribueret, atque aliis ex Beneventanis ibidem abirent, Beneventani Atenolfo huiusmodi verbo promserunt:

Consilium inter nos iniamus,  
quatenus Beneventanam urbem capiamus, teque ibique principem  
sublimemus.

At ille, audito verbo, visus est et quasi ludens loqui.

Inter dicta verba crebrissime idem Atenolfus legacionem [misit] Salernum mictibat nimirum et obsecrabat, ut filiam Guaimarii principi seniori Landolfo suo filio copularet, essetque illi subditus, (sicut) antecessores et predecessores illius fuerunt; set omnimodis exflagitationes eius spernebant, quia Landenolfus et Pando, qui fuerant a Capuana urbe [cum] una cum suis germanis ab ipso Atenolfo expulsi, dicebant:

Nolite, domini nostri,  
pacem cum ipso habere; quia si prosperum Christum nobis fore,  
in proximo illum vinctum deferimus.

Idem Atenolfus idipsum crebrisime Salernum mittebat eademque verba anxiosius repetebat; sed hii uno animo spernebant eius flagitationem, maxime resistente Idta uxor prefati principis senioris. Agebat namque:

Ego sum ex regali stegmate orta, et cum subdito meo consanguinitatem  
annecto?

Atenolfus cernens se delusum, doluit, presertim cum et crebrisime a Salernitanis tellus illius depredaretur; necessitate Coactus, prefati Athanasii filiam suo filio in matrimonium tradidit. Magistri militum filiam Gemma nuncupabatur

[Page 161]

Atenolfi filius dicebatur Landolfus; et omnimodis pacem inter se inierunt sub iureiurando.

Beneventani namque intestinum gladium inter se illo in

tempore habebant; quia, ut diximus, Radelchis princeps simplicitate devictus erat. Quapropter non pauci propriam linquebant urbem, et exiliati qui Capuam degebant, se sociabant; unde in unum sunt congregati, atque inter se consilium inierunt, quatenus Beneventum invaderent, Atenolfumque principem sublimarunt. Et inter dicta verba sepiissime monendum suos adfines mictabant donaque plurima promictebant, tantum illorum animo consentirent. Quid multa dicam? Non pauci exinde consenserunt, atque dictis illorum iusiurandum adheserunt; unde omnia seriatim Atenolfo studenter nunciaverunt. Ille vero gavisus est exinde valde, sed agebat:

Vereor ne predictum opus minime  
perveniat usque ad finem.

Hiis ita gestis, dicti exiliati undique se armis muniunt, audaci animo clam Beneventum adiunt, et Atenolfus cum exiguis Capuanis pariter secum ferunt. In tempesta noctis vini portarum seris confringunt, urbemque Beneventani cum magna virtute ingressi sunt, ceterique alii sui consanguinei sibi sociant. Palatium ascenderunt et Radelchisum principem comprehenderunt, ecclesiamque, que precellentissimus princeps Arichis in honore Dei filii construxit, eamque Agian Sophian vocavit, hoc est sancta sapiencia, quia Dei filius est sapiencia patris, deducunt, quia podagrico dolore vehementer erat constrictus. Et undique qui exiliati erant urbem adiunt, omnesque in unum conveniunt, et omnis populus necnon et proceres una omnes Atenolfum principem sublimarunt. - Proceres, id est principes vel maiores; semper nimirum plurale est, ante peneultima producta, generis communis; dicti a capitibus trabium qui extra hedificium procedunt, quia et principes excedunt dignitatem plurimorum. - Radelchis sepedictus princeps post recuperacionem, ut dudum diximus, prefuit Beneventanis ann. Duos et menses 2. Atenolfus, ut diximus, principatum Beneventanum suscipiens, dona plurima condonabat, omnibusque hominibus se humilis ostendebat. Factum est autem, ut quidam vir sue genitrici,

[Page 162]

Potelfrit filia, nomine ..., intimaret ac promeret:

Tuus  
natus Atenolfus principatum Beneventanum arripuit, ibique  
illum Beneventani sublimarunt principem.

Audito verbo hoc,  
valde sese exterruit, atque sine sermone morula stetit, et quasi in extasi verba effudit: Ubi sunt illi sullimissimi Beneventani? Cepitque nominare Beneventanorum genealogia. Illa vero, que debuerat de filio obanter permanere, mesta est et de suo stegmate condolebat, quia ad hoc venerant, ut ab extero dominarentur.

Guaimarius namque princeps Salerni valde erga suos fremebat, quamvis lumen celi minime cernebat, licet suo filio minime complacebat, in tantum ut vir quidam, nomine Malchenolfus, post singulare certamen quod gesserat et victor extiterat, pro infidelitate dictorum principum puplice capite cedi iusserat; quod et factum est. Unde omnes Salernitani valde sunt exinde exterriti; nam dyra rabie efferati erant, ut verba filii coniugisque minime recipiebant. Factum est autem una die, iuxta more veniret quidam Iohannes clericus, Odelpoti filius palacique scriba liberalibusque disciplinis instructum, palacium; sed ut sensit vestimentorum illius fraganciam, ad se ocius illum vocat; ut ante optutum eius venisset, ilico in eum manum iniiciens, cumque comprehendit, famulisque suis precipiens, ut cicuius illius testiculi amputaretur; quod sine mora iussa fecerunt. Unde omnes Salernitani immane temeritas cernentes, in unum congregati atque iuniori principi in hunc modum sunt allocuti:

Incuntanter  
nobis credite, quia omnimodis sub dicione genitoris vestri  
minime iam amplius perduramus; si committit funditus vobis  
principatus nos sub vestra dicione degimus; sin autem, scire  
vos convenit, quia minime iam seviciam illius toleramus.

Princeps  
Guaimarius non signiter gessit, sed conclobatus Bardorum  
agmine, eum comprehendit, blandisque sermonibus ei est allocutus,  
adiciens:

Mi pater, Salernitani erga me moliti sunt insurgere,  
eo quod minime iam seviciam tuam tollerare  
valunt.

Et hec dicens, ecclesiam, quam in honore beati Maximi

[Page 163]

quem pater illius princeps Guaiferius a novo fundamine construxerat,  
deducunt, ibique illum habitare fecerunt, et ipse  
Guaimarius principatum firmissime Salernitanum optinuit, et  
omnis populus sub illius dictione gaudebat et exultabat.

Atenolfus de quo premisimus princeps dum aliquod  
tempore Beneventum degeret, Capuam rediit, Benevento Petro  
episcopo, quod supra memoravimus, commendavit. Sed ut illam  
presul ille curam gerendum accepisset, Beneventani, licet non  
omnes, iusiurandum illius iuraverunt, quatenus illorum preeset;  
et quamvis non haberent ex genere suo laicam personam, saltem  
ab episcopo dominarentur. - Saltem coniunctio est, significat:  
vel, licet; saltem adverbium est, a saliendo dictum, sicut a stringo  
strictim, a parciore partim, a curro cursim, a furor furtim. Est  
etiam saltem adverbium presentis temporis sicut: nunc, modo.  
- Cumque prefati principi cognitum fuisset, valde sese perturbavit,  
extemploque clam legationem Beneventum misit, ut  
fidem promissam omnimodis servarent. At illi qui erant, sicut  
superius nominavimus, ex genere Protelfrit, una cum consanguineo  
suo principi Atenolfi intimidandum miserunt, ut cicius  
Beneventum incuntanter veniret; quod sine mora audaci animo,  
fretus illorum presidiis, Beneventum adiit, et ocus presul iam  
dictus exinde expulit, et aliquantos ex Beneventanis comprehendit  
et in carcerem retrudi iussit. Ille vero presul, quamvis cum  
rubore, Salernum properavit et aliquandiu ibidem moravit.  
Guaimarius princeps honorifice illum excepit, victum dapesque  
(tribuit).

Dum ipse iam dictus vellicosissimus princeps Guaimarius  
iuxta Dei voluntatem populum suum moderantissime gubernaret,  
et undique illum ab hostibus inlesum nimirum servaret, et primi  
civitati eius consilio et fortitudine summa pollerent, atque Dominus  
undique aliena castra et nimirum subderet, multaque idem  
princeps prelia gessisset, ex quibus alia dixisse iam meminimus, nunc  
vero unum quod mirabiliter gessit omnimodis non pretermittam.

Cum pene omnes civitates Apulie simulque et Calabrie  
suis iuris activisset una cum Landolfo, Beneventanus princeps,

[Page 164]

factum est, ut inmensa multitudine Grecorum super eum ubi  
residebat locum qui Vasintellus dicitur, cum grandi strepitu venerunt,  
et (aut) procul ab eo castra posuerunt. Set dum iam dictus  
Guaimarius talia comperisset, minime est exinde exterritus, licet  
paucis sed validissimis secum degeret Langobardis; sed dum bis  
terque ipse stratigo legati Guaimario micteret, quatenus exinde

cum suis se moveret suaque inlesi arva repeteret, ipse vero Guaimarius taliter legati fertur dississet responsum:

Domino  
vestro dicite, quia nos minime locum istum deserimus, donec pugnam vobiscum commictimus; quia patres nostri, ut nobis relatum est, magis voluerunt mori in bello, quam infelicius vivere; et non in multitudine fleti fuerunt, nec in paucis se desperarunt. Nos namque vestigia illorum sequentes, omnimodis sine prelio arva nostra minime repedamus.

Dum in hunc modum  
Grecis relatum fuisset, nimis irati sunt, atque idipsum legacionem principi Guaimario mictunt, adnectentes: Dicite, inquit,

si principi, quia si ille et qui cum (eo) sunt, eorum artora ferrea fuissent, cuntosque ex ere induti fuissent, multitudine hac eos lambentes, sine dilacione ad nichilum deduceremus.

Sed cum  
Guaimarius eorum responsum fuisset ut:

Minime dictis illorum  
obtemperemus!

Sed pocius minas indignacionesque eos silicet obiurgaret, illi vero iam dicti Greci cum magna superbia ad bellum sunt preparati. Erat denique locus ille, in quo princeps Guaimarius manebat, tutissimus, et nequibant Greci ad eum accedere nisi per unum artissimum aditum. Et non erant pugnatore cum eo nisi pene trecentos viros suumque germano, vir elegans audaxque, nomine Guido. Dum comperisset Guido iam dictus, quia sine ulla ambiguitate bellum cum Grecis inirent, valde gavissus est, atque hac illac per castra inter suos gradiebat, et in hunc modum verba promebat, asserens:

Cras quippe Deo  
tuate cum nefandis Grecis pugnam commictimus!

Et inter dicta  
verba eosque obsculabat. In ea nocte precellentissimus princeps

[Page 165]

Guaimarius visionem videt. Apparuit et Dei genitris virgo Maria, eique dixit:

Costans esto Guaimari, nichil metuere; cras namque pugnam commissurus es, victoriam tibi [commissura sum] collatura sum, quia iam exinde natumque deumque meum exflagitavi, et ab ipso clementissima et exaudita sum; et nullus in eodem prelio decidet ex tuis, nisi unus qui a regno Dei privatus est.

Cumque evigilasset, et letus de iam dicta visione persisteret, minimeque suis subditis que viderat intimaret, repente Grecorum exercitu, iam illucescente sole, cum grandi strepitu eorum approximavit; at Langobardi econtra ad bellum forti animo sunt nimirum parati. Sed dum cuneum validum Grecorum aditum illum artissimum, ut eum comprehenderet, omni nisu satageret, iam eum a Salernitanis comprehensum reppererunt. Sed dum diu cum eis pugnassent, atque ex Salernitanis aliquantis vulnerati

fuissent, et omnimodis illorum iaculis sustinere nequirent, suo domino Guaimario indicare studuerunt. At principes funditus eos vocari iussit. Dum Salernitanis locus ille liquisset, et ad suum principem pervenissent, Grecorum falans cum magna audacia in campum ultra artissimum locum ingresso est. Sed dum ipse stratigo cum multitudine pugnatorum ingressi fuissent, et princeps iam dictus, ut plus locus ille ingredi, expecaret, quidam illustrissimus vir ex Langobardis, Grimoalt nomine, huiusmodi principi est allocutus:

Nequaquam mi princeps, Grecorum  
falanx iam amplius ingredi sinamus, sed isti qui ingressi sunt,  
totis viribus expugnemus; quid, quantum conicere valeo, decima  
illorum minime sumus.

Erat denique ipso Grimoalt sagacissimus  
preliator.  
Statimque ipse princeps clamare iussit tubis, mosque cum  
suis irruit super eos. Sed dum utreque acies approximassent,  
unum ex Grecis clam nisu quo valuit principi equum forti yctu  
percussit, et sine mora extinxit. Protinus unus ex Longobardis,  
Maio nomine, de equo (in quo) residebat exiliens, et ipsi principi  
detulit; quo comparto, omnis exercitus totis viribus pugnaturis  
conveniunt. Cumque utreque acie forti intencione pugnarent, et Salernitani

[Page 166]

nequaquam ab eorum aspectibus declinarent, presertim  
cum illis undique laniarent, et multos ex eis in terram videlicet  
strarent; quod cernens Grecorum exercitus, mox immenso pavore perterritus,  
in fugam convertitur, ultimaque pernicie cesus, sibi fugiens mortem,  
Guaimarius et Salernitanis victoriam generavit. Germanus  
principis de quo superius diximus, nomine Guido, dum plurimi  
sauciasset, sed cum ei apropiassent, lanceaque nisus est, ut eum  
percuteret, Grecus ille misericordiam postulavit. At ille verso  
cuspe eum percussit, et in terram deiecit, et ilesum sinit abire.  
Ita stratigo ille nomine Anastasi, qui se imperatori suo victorie  
tropheum de Langobardis promiserat patrare, ad cum cum paucis remeans,  
ignominiam deportavit, atque crine solutus necnon discriminatus, ante  
Longobardorum acies una cum suis silicet per devia silvasque  
fugiebat, necnon magna voce Guaimarium principem acclamabat,  
inquit:

Indulge nobis, benignissime princeps, parceque gladio  
tuo! Numquid usque ad internicionem mucro tuus deseuiet? Memorare,  
quia compatres sumus, tuumque filium ad sacrum ordinem ego  
infelix sustinui!

Guaimarius plane dum talia audisset, statim  
clangere tuba iussit, moxque populum ab effusione humani  
sanguinis revocavit; patralaque victoria de inimicis, Salernum  
triumphans reversus est; patrie gaudium et cunctis securitatem, sublato  
hostium timore, convexit. Auferentesque secum spolia nimis, illos  
autem compulit fugam ire. Tantum unum, ut diximus, ex Salernitanis  
ibidem occubuit, cuius nomen Lando fuit, quemamodum  
a Dei genitrice eidem principi fuerat vaticinatum.

Dum talia patrata fuissent, et ad senectutem pervenisset,  
recordatus est et Dominus, filiumque et condonavit ex dompna  
principissa piissima, Gaitelgrima nomine, Atenolfi principi Beneventi  
filia. Set dum natus fuisset puer, atque sacra unda fuisset  
aspersus, Gisulfum eum appellaverunt. Cum vero puer ipse tribus  
annis gereret, omnis populus necnon et sublimes una cum suo  
genitore ad principalem dignitatem eum videlicet asciverunt,  
atque eis iusiurandum iuraverunt. Illo in tempore, ut diximus,  
omnes Calabrie regiones simulque et Apulie pene Guaimari  
diccioni omnimodis optemperabant. Set cum ipso puer adolevisset,

atque venusta forma et micantibus oculis, nares equales et directe, decoraque facie, et ut melius dicam, sapienciam ipsum Deus illustrasset, suus benignissimus genitor de hac luce abstractus est. Tenuit principatum Salernitanum annos... et menses... fuit autem corpora prevalidus, statura equalis, que nec longa nec brevis possit adverti, pulcherrimaque facie, et nec minus consilio quam viribus decoratus. Mirandus specie, set plus mirabilis actis, a puero micuit, promptus ad omne bonum. - Sepultus namque est iuxta ecclesiam Dei genitricis et virginis Marie sancte Salernitane sedis. Fecit autem in eadem ecclesiam crucifixus ex argento purissimo, necnon et eius altare sacratissimum argento purissimo circumdedit, candelabraque argentea tria, idipsum altare in honorem Domini et salvatoris construere fecit, ipsum argentoque circumdedit, et eum ante conspectum vocari iussit. Ante conspectum subaudis cuius? Dei. Quia ymago Dei filii est nimirum ibidem depicta. Palacium illud quod penitus destructum erat, ipse vero rehedicavit eum, licet non totum, et in angulo ipsius ecclesie sancti Petri campanile mire pulcritudinis quamvis exiguum mirabiliter construere fecit; et multa alia gessit, que omictimus plane retexere cuncta. Huius temporibus Atenolfus Beneventanus princeps propter suas nequicias suaque crudelitate, de quo iam superius diximus, ex sua urbe fuit expulsus, atque cum paucis suis fidelibus Salernum venit; sed eum Guaimarius cum sublimitate recepit, quia socerus illius erat, et sua filia Rothilda iam nuper; et in matrimonium tradiderat. Set non reddiderat suo filio sicuti debuerat; sed pro bona reddedit eciam mala.

Dum vero princeps Guaimarius de hac luce extinctus fuisset, sicuti mos est variis civitatibus, sic inter se Salernitani sepiissime consurgebant. Sed ipse iam dictus Atenolfus una cum sua coniuge omnimodis satagebat, quatenus Salernitanum principatum invaderet; sed iustus iudex Dominus iniquitas eius in capud, illius convertit, atque de hac urbe cum verecundia fuit proiectus, et in exilium est nimirum extinctus, et omnis Salernitanus populus gloriosi principi Gisulphi est plane subiectus.

Sed [dum] cum talia patrata fuissent, Landolfus germanus iam dicti Atenolfi, qui et ipso illo in tempore Beneventanis preerat, iniit fedus cum Iohanne, qui et ipso illo in tempore preerat Neapolitanis, atque pari consensu cum omnibus suis subditis in unum sunt congregati, quatenus venirent et principatum Salernitanum totis viribus expugnarent, atque, si valerent, usque meniam civitatis properarent, putantes, ut minime princeps Gisulphus, qui erat adolescens, illis obviam irent. Set dum princeps Gisulphus talia comperisset, statim cum valido exercitu exiit obviam ei; et aut procul a Salernitana urbe locum ubi Cabeis dicitur, tentoria fingere iussit; abuitque in suffragium Mastalus, qui et ipse illo in tempore Amelfitanis preerat, cum suis hominibus. Set dum predicti Landolfus et Iohannes cum suis hominibus inivi properare maluissent, statim Salernitanis una cum Amelfitanis ab bellum sunt preparati. Cum namque cernerent Beneventanis Capuanisque necnon et Neapolitanis, Salernitanis Amelfitanisque totis viribus ad pugnam essent parati, terga dederunt, atque super eos in loco, in quo Gisulfus cum suis manebat, minime adierunt. Igitur cum ipse Landulfus et Iohannes conspicerent, quia sine effectu morarent, statim aliquantula predia incendere iusserunt, et callem quam reliquerant iterum repedarunt. Cumque in suis urbibus remeassent, ipso princeps Landulfus statim fedus firmissimum cum Gisulfo principe iniit, atque in unum sunt congregati, necnon parique consensu cum multitudo hostium Nola venerunt, et ibidem tentoria figere iussit, et pene omnes predia Neapolitanorum depredare iusserunt; [et pene omnes] et diversis machinis Nola silicet expugnarunt, eamque ceperunt et ad solum usque prostraverunt. Et ab invicem pacifico sunt sequestrati, suasque repedaverunt dinique fines.

Illo namque tempore Aquinensis castrum suo principi Landolfi se revellavit, et nequibat suis iuris per vim illud nimirum



subdere. Quidam Capuanus, Adenolfus nomine, illis preerat, atque cum ipsis suo principi se revellaverat. Sed dum certo cercius Landulfus princeps talia comperisset, statim Salernum misit, quatenus Gisulfus princeps cum suo exercitu validissimo veniret atque eum omnimodis adiuveret, ut predictum castrum suis iuris attriberet. Dum autem clementissimi principi Gisulfi [intantum] intimatum fuisset, ille ut erat audax, ilico suum exercitum congregari iussit, et protinus cum suis iter arripiunt, Capuamque properavit, deinde Aquinensium finibus venit, ipsumque castrum ilico expugnare cepit.

Landulfus de quo supra diximus princeps una cum suis omnimodis satagebat, quatenus ipsum castrum per vim iuris suis subdere; sed non a Deo ei fuerat nimirum concessum, quia diversis machinis eum iam expugnaverat, sed sine effectum permanserat. Sed dum utrumque populus omni nisu exinde decertaret, et illum castrum illesum perduraret, unus ex Salernitanis, Sikelmannus nomine, qui erat ex Acernio oppido ortus, strenuusque vir ad limpidandas ligna, dam ad unum ex circumstantibus est locutus:

Volueram veraciter agnoscere voluntatem domini  
mei principis, utrumne placet ei, ut istum castrum comprehendamus,  
an non?

At ille protinus ei respondit:

Veraciter scito,  
quia si illud capere potuissemus, magnum gaudium ipse dominus  
noster habuerat exinde.

Ille inquit:

Volueram, si dignus sum, ex  
ore eius talia auribus auriret.

At ille dixit:

Ego te illius dictioni  
presentabo.

Vocabatur autem ille, cum quo ipse Sikelmannus loquebatur, nomine Petrus, eratque clericus precipuusque medicus et ab ipso principe valde dilectus, quin etiam postmodum eum in hac sede Salernitana presul constituit; de quo, si vita comes fuerit, postmodum plenius disputavimus.

Cum vero principi Gisulfi ipse Sikelmannus presentatus fuisset, in hunc modum promisit talia dicta:

Mi princeps, velis,  
ut capiamus hunc castellum?

At princeps:

Proinde huc veni,  
quatenus eum videlicet capiamus.

Et statim exinde exiit, et  
machina quam nos petraria nuncupamus, mire magnitudinis  
construxit, moxque ipsum castellum Salernitani totis viribus

[Page 170]

ominique conamine expugnare ceperunt, atque murus illius  
castelli fortiter confringebant. Dum talia Adenolfus et qui cum  
eo erant conspicerent, atque aliquantos ex eis mortui essent,  
ilico veniam ab ipso piissimo principe [veniam] poposcebant.  
Ipse preclarissimus princeps annuit eorum preces, atque princeps  
Landulfus exinde arcus exoravit, quatenus veniam illorum  
tribueret. Ille vero voluntati eius assensum dedit noxamque illo  
condonabat; quapropter Adenolfus cum suaque uxore suosque  
liberos et cum suis famulis Gaietam inlesum permittit ire. Et  
sic cum magno tripudio Capuam catervatim venerunt, donaque  
plurima magni principi Gisulfi Landolfus princeps dedit, suaque  
arva cum suis obanter rediit.

In ipsius temporibus inventum est sacratissimum corpus  
beati Mathei apostoli in Lucanie finibus, atque cum debito  
honore per iussionem iam fati Gisulfi principi Salernum deducitur.  
Sed quod miracula et signa et quomodo fuit repertus,  
omnimodis nunc omittimus pandere; postmodum Deo tuente  
fidelibus innotescimus atque huic ystorie annexere facimus.

Dum ipso Landulfus prefuisset Samnitis annos..., ab  
hac luce subtractus est; Beneventanorum principatum eius filii  
Pandolfum et Landulfum bifarie regebant. Eo tempore sancte  
Romane sedis preerat papa Iohannes, filius cuidam Alberici  
patricii. Dum esset adolescens atque huiusmodi viciis detitus,  
undique hostium congregare iussit in unum, et non tantum  
Romanum exercitum, sed etiam Tusci Spolitinique in suum suffragium  
conduxit, populusque multum nimis, et cum magna  
virtute Capuam properabat. Ilico princeps Pandulfus consanguineos  
suos Salernum misit, quatenus eminentissimum principem  
Gisulfum enixius obsecrarent, ut in eius adiutorium sine dilacione  
veniret. Ille vero ut talia audiens, protinus cum magna  
audacia magnoque apparatu cum omnibus suis illuc properavit.  
Sed dum Romani Spolitinique necnon et Tusci adventum Gisulfi  
principis comperissent, magno metu perculsi, repente suas  
repedant fines.

[Page 171]

Dum autem famam eiusdemque principis Gisulfi undique  
pervolaret, atque per diversas civitates eius gloriam nimirum  
fragaret, legacionem illi pape Iohanni misit quatenus in unum  
se nimirum coniungerent. Quapropter ipse princeps minime est  
moratus, atque cum grandi apparatu per marinum iter Terracinam  
est profectus; moxque iam dictus papa cum non paucis  
Romanis ad eum venerunt. Sed cum facies principis eiusque  
apparatu nobiliumque multorum gloriamque illius cernerent,  
mirati sunt valde, adicientes:

Plus nunc plane vidimus que  
nuper audivimus.

Et inter se alternatim fedus inierunt, atque ab  
invicem sunt segregati. Quid multa referam? Regnum Grecorum,  
Agarenorum, Francorum Saxonumque et nimirum obediebant,  
atque suoque principatu inlesum videlicet obtinebat, et omnis  
populus sub sua dicione positus gaudebant nimirum et exultabant,  
et non erant plane qui exterrerent eos.

Per idem tempus pestis valida fuit infra principatum Salernitanum, et multos ex eis interempti sunt, domuique plurime vacue remanserunt, donec civibus magna instancia precum Domino obsecrant; et tunc pestis ipso quievit. Tanta denique pluviarum (abundancia) antea quam ipso pestis eveniret, tantaque tonitrua et coruscaciones, quale numquam seniores nostri noverunt, atque pars multe moncium ceciderunt.

Hoc tempestate Italie rex preerat Verengarius una cum filio suo, Adeveltrus nomine. Sed cum multa sevicia erga populum sibi subiectum ipse iam fatus rex nimirum adnecteret, atque variis casibus [casibus] eos cruciaret, clam legacionem Longobardi Romanique Octoni regi miserunt, quatenus veniret et regnum Italie sub sua diccione optineret; erat siquidem illo in tempore Saxonum Allemannorumque rex. Ut talia rex Octo audisset, valde gavisus est, atque ut id fieret omnimodis gratulabatur, et sine mora cum valido exercitu Italiam properavit. At vero rex Langobardorum Adevertus [veni] cum magno apparatu populusque nimis valde clusas venit, quatenus cum Octone certamen iniret; feruntque plurimi, ut sexaginta milia pugnatorum cum rege Adeveltro fuissent. Sed dum una die unaque nox ibidem

[Page 172]

morarent, et Octoni exercitum ibidem non apropiarent, non pauci comitibus Adeveltri regi promserunt:

Volueramus, domne rex, ut Papiam cum paucis pergas, et tuo genitori dicito, quatenus Bardorum regnum sub vestra dicione commictant, quia nos minime sub illius potestate iam amplius perduramus. Si vobis committit regnum, nos totis viribus pugnamus, sin autem, Italie regnum exteri regi commictimus, quid seviciam illius sueque coniugi omnimodis sustinere nequimus.

Sed dum talia (patri) matrique que dictum ei fuerat intimasset, pater vero dictis eius optemperavit, mator namque dictis eius nullo modo assensum dedit. Quapropter ad clusas reversus est, et suis comitibus omnia propalavit; at illi omnes exinde irati sunt, protinusque illum reliquerunt, et unusquisque in suis urbibus reniearunt. Octo rex namque sine impedimento Italiam introivit atque Italie regnum optinuit, ipseque Verengarius in oppido, in quo cum sua uxore fugierat, qui vocatur sancti Leoni, per vim comprehendit, Galliamque vinctos illos direxit. Adelbertus cum suis germanis paucisque suisque fidelibus fugam iniit, atque in insulam Corsecam venit. Ipseque Octo cum sua coniuge Aidelgaiza nomine Romam ingresus est, et a papa predicto Iohanne oleo uncionis est unctus coronaque suo capite septus, et ab omnibus imperator augustus est nimirum vocatus, et multa incommoditate Romanis et apostolice sedis indixit, que nobis est dicenda per singula. Deinde Campanie finibus venit, statimque et princeps Veneventanus Pandulfus in eius venit occursum, et cum ipso suaque coniuge cum magno tripudio Capuam properarunt, et statim legacionem idem imperator Gisulfo principi misit, donaque regalia, quatenus per semet ipsum, si ei durum non esset, Capuam veniret, et sua sorore, illius imperatoris coniugem, nimirum videre.

Set dum huiusmodi dicta principi delata fuissent, moxque cum non paucis suis fidelibus ecclesiam Dei genitricis introivit, atque nimis eam exflagitabat, quatenus pro suis delictis suum natum, ut veniam illi tribueret, arcius rogaret; et sic commeato accepto a presule sanctissimo Petro, incunctanter illic properavit.

[Page 173]

Cum vero non procul a Capuana urbe cum suis venisset, ilico Paldolfus et Landolfus principes ei obviam exierunt, atque cum debito honore ad imperatorem Octonem eum videlicet

perdixerunt. Ille imperator ut eum vidit, ilico de throno in quo residebat exiliens, paululum ei obviam exiit, invicemque se osculaverunt. Deinde imperatrix ut vidit atque lacteo vultu conspexit, super collum eius ruit eumque osculavit, atque eum pariter secum sedere iussit, quia ex consanguinitate erat ei nimirum coniuncta. Agebat plane:

Confrater meus Gisulfe, quare non  
venisti tuamque sororem non requisisti?

Et inter dicta verba  
eum amplexabat et creberrime osculabat. Idem princeps eique (mire) pulcritudinis equum cum aurea sella dedit opesque plurima, et ab eis dignissima dona accepit; et sic cum magno gaudio cum suis Salernum remeavit; omnis populus exinde gavisus est.

Ipse imperator deinde Apulie finibus venit, et valide eam silicet denudavit, et civitas Varim aliquantulum eam obsedit, et quantum valuit undique constrinxit. Idipsum iterum arva sua remeavit, iterum Italiam venit Romamque properavit, et aliquantos ex Romanis suspendere iussit, quia dum ipse imperator abesset, valde (decimus) tercius papa Iohannes a Iohanne Alberici filius afflixerunt atque fedarunt. Deinde Calabrie finibus venit, incendiis, predacionibus vehementer eam videlicet attrivit, et nulla dampna vel oppresionem in principatum Salernitanum gessit. Igitur dum Paldolfus cum ipso [principe] imperatore Calabriam morarent, eius germanus Landulfus princeps diem clausit extremum. Tenuit principatum una cum suo germano, iam dictus Paldolfus, annos octo; fuit denique avidus et minime legis tramitem fuit sequentem. Sed dum talia comperisset Paldolfus, Calabriam reliquit imperatorem, Beneventum venit, suumque filium Landolfum principem sublimavit. Iterum ipse Octo Ravennam properavit.

Dum hec patrata fuissent, ipse Paldolfus Octonem rogavit,

[Page 174]

quatenus secum de suis aliquantos in suffragium miceret, ut Apuliam cum ipsis nimirum graderent. Ille vero aliquantos ex suis illi dedit, et sic ipse Paldolfus cum paucis iuvenibus Beneventanis Capuanisque civitatem Bivinem adiit. Dum mixti Greci cum hominibus ipsius civitatis egressi fuissent, et cum Paldolfo pauci adessent, ad pugnam sunt nimirum protinus parati. Paldolfus cum suis super eos irruit, ultimaque cede eos vastavit, sicque pervenit usque ad portam illius civitatis. Dum ei obviam quidam Grecus nomine... cum magna virtute venit, fortique ictu percussit, et eum in terram protinus stravit; denuo denique similia fecerunt. Sed cum iterum Greci aditum civitatis cum grandi strepitu exissent, ut Paldolfus et qui cum eo erant ad pugnam se preparare maluissent, ilico dum retro sibimet conspexissent, catervatim venire cernerunt multitudo hostium; sed nequibant optutum illorum [illorum] discernere, utrum Pandulfi homines essent qui exspectabant, an e contrario Greci. Set dum eis approximassent, cognoverunt, quod Greci essent; unusquisque omnimodis ad pugnam sunt preparati. Sed dum bellum inchoassent, statim Pandulfi equum vulneratus est et sine mora extinxit. Sed unum ex suis dum talia vidisset, moxque equum in quo residebat exiliens, et ipsi principi detulit; ille vero statim equum ascendit, ut cum Grecis certamen iniret; sed nichil ei profuit, quia iam suis dispersi erant et huc atque illuc vagabantur incerti. Dum vero Paldolfus plurimi ex Greci sauciaret et iam fexus esset, super eum quidam Grecus cum magna virtute venit fortique ictu percussit, eumque de equo in quo residebat deiecit, quia iam arma confracta habebat; sic super eum irruerunt eumque comprehenderunt, atque ad suum patricium perdixerunt; et non paucis ex suis vulnerati, aliquanti comprehensi, exiguis ex eis extincti, reliqui quamvis confusi suas veniunt fines.

Princeps sepedictus Gisulfus illuc Landonem castaldeum  
in suffragium misit, quatenus cum suis eum nullo modo relinquerent;  
et dum illuc gradere festinaret, subito ei in itinere

[Page 175]

nuncius venit, qui ei omnia intimavit. At ille quamvis cum merore  
Salernum remeavit.  
Ille patricius, Eugenius nomine, Constantinopolim Paldulfus  
cum suis militibus misit, et ille cum multitudo hostium Beneventi  
fines invadunt; Avellino oppido adiunt, et illorum castaldeus,  
Sikenolfus nomine, cum consensu illorum comprehendunt,  
Capuamque properarunt, multosque homines promiscui sexu  
inibi capiunt, ipsam urbem diversis machinis expugnare ceperunt,  
obsideruntque eam fere quadraginta diebus. Marinus, qui  
preerat illo in tempore Neapolitanis, cum omnibus suis accepta  
occasione Capuam venit, incendiis, rapinis et quicquid repperiri  
poterant demoliunt. Sed iniquitas eorum in illorum verticem,  
nimirum descendit; quia dum cerneret ipse patricius sine effectu  
ibidem morarent, et crebrissime Langobardis suis non paucos  
vulnerarent atque necarent, et metueret, ne forte Francorum  
exercitum super eos irrueret, presertim cum plurima opes essent  
ditati, et promiscui sexu fere quingentos comprehendissent,  
Capuam liquit et cum paucis pacifice Salernum venit. Reliquum  
vulgus per Beneventum habiit iter, et multa oppida in dolo  
ceperunt, pene civitatem Beneventanam venerunt, ibidem vir  
unus, Zocto nomine, comprehenderunt, quid germanus Paldulfi  
Romualt inter Grecos a puericia fuerat, et iam minime patria  
sua repedare volebant propter suam superbiam; et sic Apuliam  
remearunt. Ipse vero Eugenius dum apud Salernum aliquos dies  
mansisset, et princeps predictus Gisulfus ei delicias binaque  
optima diversaque pocionum genera sepiissime suis famulis illius  
fecisset ministrare, Apuliam est reversus.

Dum patrata talia fuissent, non multo post dies exercitus  
Alamannorum, Spolitino Saxonumque Capuam venit, set  
Grecorum falanx minime ibidem repperit. Deinde exinde sunt  
moti, territorium Neapolitanorum invadunt, undique inibi  
predam capiunt, et vehementer una cum Capuanis civitatem  
Neapolitanam constrinxerunt; exinde sunt moti, Avellino oppido  
adierunt, quid Greci se (ut) iam fati sumus, tradiderat; proinde

[Page 176]

Beneventani una cum Francis eum expugnabant. Id ipsi Beneventum  
venerunt, missamque ab archiepiscopo Landulfo audierunt,  
et corporis et sanguinis domini nostri Iesu Christi participati  
sunt; et sic accepta benedictione a predicto sanctissimo  
pontifice, Apuliam pervenerunt. Ipse Eugenius de (quo) prediximus  
propter suam crudelitatem comprehensus est a suis atque  
Constantinopolim missus. Hac tempestate imperator Niciforius  
preerat, vir bonus et iustus atque diversorum gencium preliator,  
de quo non est nostrum dicendum, quia ad aliorum facta percurrimus,  
silicet Langobardorum.  
Cum Franci catervatim graderent Esculum, repente Abdila  
patricius cum magna multitudo Grecorum exiit eis obviam, et  
non procul ab ipsa civitate utraque acies se coniunxerunt. Set  
dum in unum adissent, et comes Alemannorum Saxonumque,  
contum gestassent, super eos subito irruit, multosque ex eis interemit,  
reliqui fugam compulsi ire. Ipse autem patricium  
occidere noluit; proinde eum secutus est, ut vivum illum  
apprehendere valeret; sed minime talia facere potuit, quia  
expeditum equum sedebat; quapropter asta que inanum gestabat,  
illius protinus misit equumque percussit, atque sauciatus  
Esculum introivit. Ipse autem comes vocabatur nomine Cono.  
Cuneus alius validus, qui fuerat ab ipso patricio missus, quatenus  
ex alia parte clam super Francos irrueret ultimaque cede eos  
vastaret, dum talia perficere vellet atque super Spolitinos irrueret  
ilico Spolitino comes, Sico nomine, cum valida manu  
super eum venit, ultimaque cede eos vastavit, ipseque Romualt,  
qui illorum preerat, cum non paucis comprehendit, et ne unus

ex Francis est mortuus, nisi unus ex Spolitinis est sauciatus. De exercitu vero Grecorum ceciderunt fere mille quingentos viros; auferentesque spolia multa, dilati sunt valde, et sic cum magno tripudio Avellino oppido adierunt, et sic pacifice Beneventani in eodem oppido introierunt.

Dum talia peracta fuissent, Octo iam sepe dictus cum multitudine hostium Neapolim properavit, atque undique eam

[Page 177]

animaliis [properavit] denudavit. Statim coniux predicti principis Pandulfi, Aloara nomine, una cum suo filio exiit oviam imperatori, et virum suum omnimodis commendavit. Ille vero statim Apuliam venit, et non procul a civitatem Bibine applicuit, et totam Apuliam depredare iussit, ipsamque Bibinam fortiter circumdedit, et undique suburbana eius incidere iussit. Set dum hec agerentur, Pandulfus de quo premisimus princeps dum apud Constantinopolim vinctum moraret, atque ipse iam fatus Niciforius imperator eum plus cruciare satageret, subitanea (mors) illi imperatori evenit. Nam cum esset iustus et iure legis servator, Theophana crudelissima sua uxor propter sue cupiditatis ardorem una cum Iohanne Similchi, qui et ille illo in tempore ducatum gerebat, crudeliter illum, quod dictum nenpe est, necaverunt, [et imperato] et imperium ipse Iohannes excepit; statimque Pandulfum a vinculis, cum quibus nexus erat, iussit absolvi, atque celeriter illum Apuliam misit, quatenus Octo suas arvas sine dilacione regredi faceret et illi Iohanni imperatori omnimodis fidem servare. Dum pervenisset ipse Pandulfus Varim, statim illuc Octo imperator misit, ut eum sine mora illius dictioni ipse iam dictus Abdila honorifice transmiceret. Quapropter protinus illius dictioni miserunt, et per exoracionem Pandulfi ipse imperator Apuliam deserit et Galliam properavit. Ipse vero Pandulfus ad dignitatem pristinam est reversus. Hec me dississe sufficiat; nunc plane quod ipsi benignissimo iam fati Gisulfi principis eiusque serenissime coniugi, Gemma nomine, accidit, quamvis cum mesticia, seriatim districcius stilo proprio percurramus atque fidelibus innotescamus.

Factum est autem, ut ipse princeps in gravi langore iaceret, ante optutumque eius sua benignissima mater staret, et doliter fleret atque immensas lacrimas funderet. Siscitavitque eam ipse clementissimus princeps, pro qua re sic acriter fleret. Illa vero dixit:

Dulcissime fili, proinde ploro, quia ineis peccatis merentibus derelicta sum a meo viro, et nunc te cerno infirmum et non habeo consolatorem, quia uterinus meus germanus longe a me nimirum abest.

Cui princeps:

Et quid tibi, mitissima[Page 178]

mater, exinde comparet, mox nostre eminencie ilico pande.

At  
illa dixit:

Volueram, dulcissime fili, quatenus illum cum suaque domo huc profecto accersiamus.

Idem princeps:

Fiat, ut comparet  
voluntati tue.

Cum autem princeps ille ad pristinam valitudinem  
Dei nutu venisset, statim suus patruus, Landolfus  
nomine, cum omni domo sua Salernum venire iussit, quia illo  
in tempore Neapolim manebat. Fuerat idem Landolfus filius, ut  
fati sumus, Atenolfi principis, et propter suam nequiciam suamque  
crudelitatem superbiamque (cum) suis filiis a Capuana urbe,  
in qua natus fuerat, cum verecundia fuit eiectus, Neapolimque  
exulaverat. Deinde venit Salernum, Cumsemque a predicto principe  
Salernitano optinuit. Sed sua nequicia suaque aviditate Conseni  
sustinere nequiverunt, celeriterque eum exinde expulerunt.  
Iterum ex urbe Salernitana fuit eiectus, et Neapolim properavit.  
Nunc vero, ut fati sumus, Salernum cum tota domo sua, relicto  
Neapolim filium suum, vir callidissimus, et ipse Landolfus  
nomine, ad habitandum pervenit. Sed dum Salernum adissent,  
ipse mitissimus princeps, licet non recte gessisset, ei victum  
opesque varias domosque, prediis colonisque eum ditavit, Consemque  
et ad optinendum tribuit. Quid multa referam? Secundus  
eum in hac urbe nimirum constituit. - Valde veremur, ne a  
quodam sagacissimo, qui liberalibus disciplinis aprime est eruditus,  
habeam reprehensionem; sepe enim vir qui est minime  
audax, hostium insidias pertimescit plus nimirum quam audax;  
sic denique et nos qui liberalibus disciplinis imperiti plenissime  
sumus, creberrime gnaros timemus. Qua propter, quantum valemus,  
rationem illorum reddimus. "Secundum" quando nomen  
est ordinis, in peneultimo acuitur, ut est illud beati Gregorii:

Iohannes in spiritu et virtute Helie precessit ante Dominum;  
quia sicut Helia secundum Domini adventum preveniet, ita iste  
prevenit primum.

Quando vero prepositio est, omnibus sillabis,  
gravatur, et duplicem habet intellectum, modo propinquitatem,  
"secundum fores", id est prope vel iusta ianuas; (modo)  
emulacionem, id est imitacionem seu similitudinem, ut "secundum  
apostolos vivo", id est similiter ut et illi, quod Grece cata

[Page 179]

dicitur; unde et evangelium cata Matheum dicitur. Item nomen  
est, similiter in penultimo acutum, cum significat prosperum  
vel tranquillum atque quietum et placitum, ut illud Virgilii:  
Ventisque secundis; unde et verbum derivatum est: "secundo",  
"secundas", "secundat", id est tranquillo, tranquillas, seu prosperum  
facio, vel quietum et suave facio, mitigo, plago, propicium  
facto. - Credo equidem, quia peritis sufficit testimonia ab  
imperito prolata; nunc vero quo omisimus, iterum arcius indagemus.

Habebat plane nefandus ipse Landolfus quatuor filios,  
Landenulfus, Landolfus, Indulfus et Guaimarius. Ipse Landenulfus  
habuit unum claucosum oculum; disposavit puellam quedam,  
Tasselgardi filiam. Dum illuc civitatem Tranam cum non  
paucis nobilibus, ut eam Salernum cum magno tripudio perduceret,  
perrexisset, in itinere eum videlicet (invasit) febris,  
qui mox correctus acrique cepit ardore fatigari, Deique nutu in Consena  
civitate est nimirum extinctus. Gaudium plane est versus in  
luctus, ipsamque puellam quamvis corrupta [cor] cum suis  
hominibus suas repedant fines, eiusque cadaver per iussionem  
iam dicti principis Salernum deducunt. Dum iste Landenulfus  
obisset, statim ipse princeps ad se accersiri iussit callidus ille  
Landolfus, qui fuerat Neapolim, derelictus, eique Laurim castellum  
ad optinendum dedit, quod suus extinctus germanus tenuerat,  
atque cum domo sua et ipse Salernum venit. Indolfi Sarnum,  
Guaimari Marsicum, pene omnia fiscalia eorum dicioni tradebat;  
omnis Salernitanus populus necnon et sullimes valde exinde  
fremebant. At ille nefandus Landolfus una cum suis callidissimis  
filiis Salernitanos, quibus se credere poterant, pro principi sueque

coniugi interitu copiosa premia condonabat, et hac illac proinde clam pergebat et sermocinabant, necnon sacramenta exinde recipiebant, quatenus Salernum principatum invaderent, ipsum que Indolfum principem constituerent; et si quislibet ipsi benignissimo

[Page 180]

principi sueque dilectissime coniugi predictam rem intimasset, minime dictis illius credebat.

Factum est autem eo tempore, ut sepedictus Pandulfus cum multitudine Spolictini necnon et suumque populum Neapolim adisset, et eam undique variis casibus cruciasset, et omnimodis nitebat, quatenus predicti principis Gisulfi terram invaderent. Set dum ipsi sagacissimo principi fuisset cognitum, repente multitudinem hostium congregare iussit, moxque locum ubi Flumicellus dicitur misit; caveisque sunt ibidem antiquitus facte, et est tutissimum locum. Dum illuc validissimum suum exercitum pergeret, atque forti animo ad bellum esset paratus, audito hoc, Pandulfus et qui erant cum eo minime Salernitanorum adiunt fines. Set dum Salernitani non paucis diebus illic mansissent, consilium pessimum nefandus Landulfi filius una cum Maraldi filius Riso et cum Romualt, filius Teurici, illuc inierunt, quatenus, ut prediximus, Salernitanum principatum invaderent.

Cumque omnes per iussionem iam dicti principis in suis edibus remeassent, atque funditus locum illum liquissent, in magnaque pace degerent et ex omni parte in circuitum tranquillitatem haberent, surrexit contra eundem principem filius iniquitatis cum suisque filiis, ut prediximus, Landulfus nomine, per quem in principatum Salernitanum, perturbata pace, maxime populorum facte sunt strages; et Risum et Romualt una cum suis eos omnimodis adortabant, quatenus facinus adipiscere valerent; et non tantum ipsis, verum eciam aliis in nefanda re adnectebant.

Cumque per multos dies exinde satagerent, atque quibus se credere poterant, nunciabant et promebant:

Numquid non  
scitis, quia vult dominus noster Gisulfus vobis abstrahere  
oculos?

Idipsum eorum iusiurandum iurabant, et omnimodis eos contestabant, ut dictis illorum minime proderent. Quid multa dicam? Quotquot ipse benignissimus princeps diligebat, Landolfus cum filiis suis illos exosos habebant; cui princeps minime clemens erat, illos pleniter diligebant atque sibimet sociabant; cui ille minas, illi vero dulcia verbo referebant. Quid multa referam? Illo igne qui in eorum pectora ardebat, iam foras illud per os evomebant, atque non solum eorum animas, verum eciam

[Page 181]

corpora illorum omnimodis concremabant. Landulfus vero una cum suis filiis iam dudum conceptam iniquitatem parturiens, adnitentibus Risonem et Romualdum sed (et) aliis ex Salernitanis, principatum eius ut palacium hoc modo invaserunt.

In tempesta noctis, quando sopori gravi corpora fexa premuntur, iam dicti Landulfi filii cum paucis palacium, non per ianuam, sed per fenestram ingrediunt, et quicquid ibidem dormire comperiunt comprehendunt, ibique vestarius predicti principis, Balsamus nomine, vehementer constringunt; et sic ad aulam, ubi, ipso benignissimus princeps cum suaque serenissima coniuge quiescebat, audaci animo properarunt, atque ex more illius fores pulsarunt. Cum talia princeps idem audisset, miratus est, sueque coniugi dixit: Perconta, quis est, qui nos insolita hora inquietat. At illa ad ianuam per semet ipsam venit, eosque siscitavit, quis



essent. At illi nomnia sua dixerunt; statimque eorum ianue patefecit.  
At illi introgressi, princeps eos perquisivit:

Pro qua re in  
tempesta noctis ad me fratres venistis?

Illi dixerunt:

Quia  
Salernitani arma tulerunt et te propter tuam uxorem occiderent  
malunt.

Et hec dicentes, eu pro dolor, in eum manus iniecerunt,  
cumque comprehenderunt, suamque benignissimam coniugem  
foris deducunt, iniuriisque eam afficiunt, et in ipso palacio eam  
includunt, ipsumque piissimum principem in altissima turre,  
quem olim proaus eius Guaferio construxerat, deposuerunt; et  
est scita iuxta istius civitatis porta qui ad mare deducit; omnem  
que eius thesaurum diripierunt, et sic per domos (illorum), cum  
quibus illud peccatum consiliaverant, pergunt. Et si quis eos interrogabant  
de re que acciderat, illi promebant quia:

Ambo  
pariter mortui sunt.

Et protinus Alfanum, patrem serenissime  
principisse, vocare quasi a parte piissimi principis iusserunt. Sed  
dum ille more solito illuc pergere maluisset, repente illum comprehenderunt  
et Petrum et Pandonem archidiaconum, eius nepotes.  
Deinde omnes palacium adierunt, quia putabant principem  
cum suaque coniuge extinctos, quemamodum ipsi crudelissimi  
iusiurabant fuissent, et ipsi Landulfo tyranno iusiurandum iurarunt;

[Page 182]

Riso et Romualt una cum suis exinde onnimodis decertarunt.  
Atque sequenti nocte ipsum iam dictum principem una  
cum sua coniuge Amalfim deducunt. Illa vero qui antea purpurata  
contestisque ex duro geminisque vestibis ipsaque per  
palacium gradere solita erat, post tecta vilis vestibis ipsaque  
confusa iacebat.

Cum talia vero peracta fuissent, Marinus, qui preerat  
illo in tempore Neapolitanis, et Mansone, patricius Amalfitanorum,  
Salernum cum non paucis venerunt, atque Landulfum nitebantur  
adiuvarent, quatenus principatum ipse firmiter optinere.  
Sed non valet suffragium humanum, ubi non adest divinum.  
Ille Neapolitanorum patricius Marinus, oblitus beneficiorum tantorum  
quod in eum princeps Gisulfus impenderat, oblitus etiam iusiurandum  
quod iuraverat, cum omni conamine suisque hominibus omnimodis  
eum videlicet adiuvabat.  
Facta est autem magna tribulatio omnibus qui eum diligebant, maxime sacerdotibus  
et clericis, necnon et viduis, quod Gisulfus princeps alere  
solitus erat. Sed dum omnis populus comperisset, ut ipse cum  
sua uxore adhuc viveret, licet non in patulo, et tamen clam exinde  
suspiria traheret, et deintus fortiter de illusionem que facta fuerat  
fremeat, facta est non minima dissensio inter germanos pro  
principale ambitione. Indulfus iniquissimo suo patri promebat:

Numquid non mihi iam nuper cum tuis natis iurasti, quatenus  
me principem sublimaret?

At eius pater in extasi denique erat,  
et quid ageret penitus ignorabat. Ipse vero Indulfus quicquid habere

poterat, clam illud dabat, et sacramenta recipiebat; idipsum Landolfum omni nisu exinde satagebat, et predictum Marinum arcus exflagitabat, ut cum omnimodis adiuuaret ad optinendum principalem honorem. Dum vero utrique omni nisu decertarent, consilium inierunt, quatenus Indolfum comprehenderent et clam illum Amelfim dirigerent; quod sine mora talia fecerunt. Sed dum ipse Indolfum Amelfim fuisset missus, statim omnis Salernitanus populus illi crudelissimo iuniori Landolfo iurarunt. Sed dum aliquot dies

[Page 183]

ipse Indulfus Amelfim degeret, iterum Salernum [venit] per iussionem amborum nequissimorum rediit. Cum vero Salernum reversus fuisset, cepit iterum plurimorum dona largire, (cum) eis consilium iniret, quatenus per castella se communirent, et Pandulfi iuris se nimirum traderent...

Quia meus  
genitor una cum crudelissimo meo germano lumine vos privare!

Illi vero erant ex genere iam fati benignissimi principis. Statim per castella se communerunt; nam Domini super illos dicta veniebant, qui dixit:

Omnis plantacio que non plantavit pater  
meus celestis eradicabitur.

Et alibi:

Omne regnum in se ipsum  
divisum desolabitur.

Illi nefandissimi plantati erant a Deo, plantati fuerant ad bonum, non ad malum. Illi vero contra suum dominum surrexerunt iusto Dei iudicio, ut filius adversus patrem et frater adversus frater consurgerent atque simul omnes deperirent.

Riso iam dictus et Romoalt penitudine moti, et licet non in patulo, et tamen clam suspiria trahebant, et quibus se credere poterat, huiusmodi verba eorum promebant:

Melius  
nobis fuerat, si nati non fuisset, quando piissimum dominum nostrum tradidimus una cum sua coniuge!

Et inter dicta verba eiulabant et doliter flebant; pro qua re nescimus, utrum ipse iam dictus Landulfus una cum suis filiis promissiones quas illis promiserant non adimplerunt, aut de thesauro exiguo dederunt illis. Quapropter per iussionem illorum nequissimorum Amalfim perrexerunt, et ante optutum mitissimi principis venerunt eiusque coniugi, et multum illic pariter fleverunt et illi principi eiusque coniugi arte qua poterant promissiones fecerunt, quatenus, si valerent, in proximo ad dignitatem pristinam illos facerent remearent, tantum illis tribuerent veniam. Quid plura? Fleverunt et inter se sacramenta dederunt. Ab illo die studenter omnimodis Riso et Romualt exinde decertarunt.

Dum principi Pandulfo ab illis nobilibus qui per castella manebant nunciatum fuisset, quatenus cum suis veniret, et una

cum ipsis urbem Salernitanam expugnarent, magno gaudio est

[Page 184]

repletus, et sine mora Salernum venit. Ilico Indolfus exiit oviam ei et Consem ab eo exposcit. Sed dum a predicto principe (responsum) ei fuit, ut minime talia facere valeret, ab optutu illius cum mesticia exiit Salernumque rediit, et omnimodis nitebatur, quatenus Salernum remearet. Sed nil ei profuit; nam a suis comprehensus est, atque per iussionem iamdicti Pandulfi... est delata.

Princeps idem Pandulfus cum suis et cum Salernitanis, qui per castella manebant omnisque oppida qui sub iure Salernitane civitatis fuerant, ipsam civitatem expugnabant, et quicquid repperiri poterant, depredabant atque funditus demoliebant; at deintus, non licet omnes, tamen fortiter resistebant. Ipseque Amelfitanorum patricius una cum suis deintus palacium cum ambobus nequissimis manebat, atque Amelfitani per istius civitatis meniam pergebant, omnesque tures ipsi possidebant, quia ipsi nefandissimi minime iam Salernitanis credebant.

[Home](#)

*Anonimo. Date: 2017-06-04*